ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΔΗΜΟΣΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗ»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΦΘΟΡΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

Φοιτήτρια: Αικατερίνη Αλούπη του Κωνσταντίνου

Επιβλέπων Καθηγητής:Δημήτριος Χριστόπουλος

ΑΘΗΝΑ, ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2021

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Πριν από την παρουσίαση της διπλωματικής μου εργασίας , θα ήθελα να ευχαριστήσω κάποιους ανθρώπους που συνεργάστηκα μαζί τους και με βοήθησαν στην διάρκεια όλου προγράμματος σπουδών. Αρχικά θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κο Χριστόπουλο Δημήτριο η στάση του οποίου με ώθησε στην ολοκλήρωση του προγράμματος με την καλύτερη δυνατή παρουσία και απόδοση, αλλά και την κα Μαρία Μπούρα για την καθοδήγησή της σε όλη την διάρκεια της συγγραφής της διπλωματικής εργασίας.

Στην συνέχεια θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές του Προγράμματος των Μεταπτυχιακών Σπουδών για την συνεργασία τους και την υπομονή που έδειξαν προς όλους τους φοιτητές, ειδικά κατά την διάρκεια της πανδημίας, αλλά και τους συμφοιτητές μου κυρίως για την συνδρομή τους στην έρευνα που πραγματοποίησα.

Αφήνω για το τέλος τις ευχαριστίες μου προς τους δικούς μου ανθρώπους, ιδιαίτερα τον Λάζαρο, τον Κωνσταντίνο και Δημήτρη για την υπομονή και την συμπαράσταση που έδειξαν καθώς χωρίς αυτούς δεν θα μπορούσα να πετύχω τον σκοπό μου. Επιπλέον θα ήθελα να ευχαριστήσω την φίλη μου και συνάδελφό μου Σταυρούλα , για την συνεργασία που είχαμε και για τις ατελείωτες ώρες συζητήσεων που κάναμε επί των μαθημάτων και των εργασιών.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το φαινόμενο της διαφθοράς στη δημόσια διοίκηση, πάντοτε απασχολούσε τους ερευνητές από την αρχαιότητα μέχρι και σήμερα, καθώς οι διάφορες πτυχές του ήταν και είναι άρρητα συνδεδεμένες στη συνείδηση και στην καθημερινότητα του μέσου πολίτη. Το μέγεθος των ορισμών του φαινομένου, η διαφοροποίηση των τύπων και των μορφών αλλά και οι τρόποι αντιμετώπισής του αποτυπώνονται σε μεγάλο όγκο βιβλιογραφίας. Η ένταξη της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης καθώς και η χρήση νέων τεχνολογιών αποτέλεσε ένα τεχνικό εργαλείο με σκοπό τον εκσυγχρονισμό του δημόσιου τομέα, τη μείωση του κόστους και του χρόνου συναλλαγών στους οργανισμούς, την ενίσχυση της προσβασιμότητας και της ενημέρωσης των πολιτών, τη διαφάνεια των συναλλαγών, διαμορφώνοντας μια νέα κουλτούρα η οποία ενισχύει την αξιοπιστία και την αποτελεσματικότητα του Κράτους.

Αντικείμενο της εργασίας αποτέλεσε η διερεύνηση της συμβολής της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στην προσπάθεια αντιμετώπισης της διαφθοράς στην Ελληνική Δημόσια Διοίκηση. Η θεωρητική προσέγγιση συντελέστηκε μέσω της βιβλιογραφικής επισκόπησης ενώ η ερευνητική προσέγγιση μέσω της πραγμάτωσης ανώνυμων τηλεφωνικών αλλά και δια ζώσης συνεντεύξεων από εσωτερικούς χρήστες (δημόσιους υπαλλήλους). Η καταγραφή των απόψεων αλλά και η ανάλυση των στοιχείων έχουν ως σκοπό, μέσω της εξέτασης του συσχετισμού των δυο εννοιών, να διερευνηθεί αν η πρόοδος που συντελέστηκε στην ηλεκτρονική διακυβέρνηση επηρέασε τη σημερινή έκβαση του φαινομένου και παράλληλα να διατυπωθούν, μέσω της ανάδειξης του φαινομένου, στοχευμένες προτάσεις για την αντιμετώπισή του.

Λέξεις Κλειδιά:, Διαφθορά, Δημόσια Διοίκηση,ΤΠΕ, Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση

ABSTRACT

The phenomenon of corruption in public administration has always preoccupied researchers from antiquity until today, as its various aspects have always been inextricably linked to the consciousness and daily life of the average citizen. The size of the definitions of the phenomenon, the differentiation of the types and forms, as well as the ways of dealing with it, are reflected in a large volume of literature. The integration of e-government along with the use of new technologies has been a technical tool aiming at modernizing the public sector, reducing the cost and time of transactions in organizations, enhancing citizens' accessibility and information, increasing the transparency of transactions, shaping a new culture that enhances the credibility and effectiveness of the State.

The aim of the study is to investigate the contribution of e-government in the effort to combat corruption in the Greek Public Administration. The theoretical approach was carried out through the literature review while the research approach through the conduct of anonymous telephone and live interviews by internal users (civil servants). The purpose of recording the views and the analysis of the data is to examine whether the progress made in e-government has influenced the current outcome of the phenomenon through the examination of the correlation of the two concepts and at the same time to make targeted suggestions for dealing with it.

Key words: Corruption, Public Administration, ICT, E-Government

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ 3
ABSTRACT 4
Περιεχόμενα 5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ 7
ΜΕΡΟΣ Α΄ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ 2
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1-Η διαφθορά στην Ελληνική Δημόσια Διοίκηση 11
Εισαγωγή 11
1.1 Ορισμός Διαφθοράς 11
1.2 Κατηγορίες και μορφές διαφθοράς 12
1.3 Αιτίες διαφθοράς 14
1.4 Δείκτες μέτρησης διαφθοράς 18
1.5 Επιπτώσεις της διαφθοράς 22
1.6 Φορείς καταπολέμησης της διαφθοράς 26
1.7 Συντονισμένες δράσεις/προτάσεις για την καταπολέμηση της διαφθοράς 31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2-Η ηλεκτρονική Διακυβέρνηση στην Ελληνική Δημόσια Διοίκηση 35
Εισαγωγή 35
2.1 Ορισμός και βασικές αρχές ηλεκτρονικής διακυβέρνησης 35
2.2 Μορφές ηλεκτρονικής διακυβέρνησης 38
2.3 Μοντέλα Ανάπτυξης Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης 39
2.4 Δείκτες μέτρησης επιπέδου Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης 40
2.5 Εμπόδια αποδοχής στην υιοθέτηση εφαρμογών της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης 47
2.6 Εφαρμογές Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης κατά την περίοδο της πανδημίας COVID-19 στην Ελλάδα 50
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3-Ψηφιακή μεταρρύθμιση και διαφθορά 54
Εισαγωγή 54
3.1 Ευρωπαϊκό κατευθυντήριο πλαίσιο δράσης για τον ψηφιακό μετασχηματισμό 54
3.2 Ο ψηφιακός ανασχεδιασμός της ελληνικής δημόσιας διοίκησης 58
3.3 Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Δράσης Καταπολέμησης της Διαφθοράς 61
3.4 Η συμβολή της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στην καταπολέμηση της διαφθοράς 63
3.5 Προβλήματα και νέες μορφές διαφθοράς από την εφαρμογή του ψηφιακού μετασχηματισμού 66
3.6 Συμπεράσματα ερευνών από την ακαδημαική βιβλιογραφία σχετικά με το αντικείμενο έρευνας της εργασίας 69
ΜΕΡΟΣ Β΄ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ 74

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS

Εισαγωγή....74
Μέθοδος έρευνας....74
Ανάλυση Δεδομένων....75
Αποτελέσματα της έρευνας....77
Συμπεράσματα έρευνας....80
Προτάσεις για μελλοντική έρευνα....83
Επίλογος....84
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ....85
I) Ελληνική Βιβλιογραφία....85
II) Ξενόγλωσση βιβλιογραφία....86
III) Διαδικτυακές Πηγές....93
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ....95

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα: Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο ψήφισμα 52/2777 της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ[1], αναφορικά με την Δημόσια Διοίκηση τονίζεται ότι: «*Μια Δημόσια Διοίκηση με καλή απόδοση, είναι εκείνη η οποία χαρακτηρίζεται από αποτελεσματικότητα, λογοδοσία και διαφάνεια σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, και λειτουργεί ως ρόλος κλειδί για την εφαρμογή της διοικητικής μεταρρύθμισης*».

Τα χαρακτηριστικά της ελληνικής Δημόσιας Διοίκησης έχουν απασχολήσει πολλούς ερευνητές και έχουν γίνει αντικείμενο ευρείας έρευνας τα τελευταία χρόνια. Η διοικητική μεταρρύθμιση που ακολούθησε το κύμα του Νέου Δημόσιου Μάνατζμεντ (New Public Management) σε αντικατάσταση του παραδοσιακού μοντέλου οργάνωσης, επιχείρησε να προβεί σε στοχευμένες παρεμβάσεις προβάλλοντας τις αξίες της οικουμενικότητας, αποδοτικότητας και αποτελεσματικότητας.

Αυτό το μοντέλο που εφαρμόστηκε την δεκαετία του ΄80, η μεταγενέστερη εναρμόνιση του με τις προτεραιότητες που τέθηκαν στην σύνοδο της Λισσαβόνας(Μάρτιος 2000) και η μετεξέλιξή του ως «Ευρώπη 2020», στοχεύουν όχι μόνο στην βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών του πολίτη αλλά και μέσα από διοικητικές μεταρρυθμίσεις, στον εκσυγχρονισμό των υπηρεσιών και στην μείωση των λειτουργικών προβλημάτων, με στόχο ανάμεσα στα άλλα, τον εντοπισμό και την κάμψη της διαφθοράς, που λειτουργεί «ως *παράσιτο* που εμποδίζει την αποτελεσματική επικοινωνία» όπως αναφέρει ο Michel Serres[2] σε έρευνες του.

Η διαφθορά είναι ένα πολυδιάστατο φαινόμενο με προεκτάσεις στην οικονομική, κοινωνική και πολιτική ζωή που εμποδίζει την ανάπτυξη μιας χώρας. Παραδοχή για πολλά χρόνια ήταν ότι αποτελούσε χαρακτηριστικό των αυταρχικών και αντιδημοκρατικών καθεστώτων , με τυχαία εμφάνιση στα δημοκρατικά πολιτεύματα. Τα τελευταία χρόνια αποτελεί ένα γενικευμένο φαινόμενο που παρομοιάζεται με ένα συστηματικό ιό ηλεκτρονικών προγραμμάτων, αποτελούμενος από συστατικά του ίδιου του συστήματος , με σκοπό να αποδιοργανώσει την λειτουργία του.

Οι πολυδιάσπαρτες μορφές του φαινομένου της διαφθοράς πάντοτε κινούσαν και εξακολουθούν να κινούν το ενδιαφέρον των αναλυτών για συνεχή μελέτη των πτυχών του, καθώς δεν αποτελεί μόνο ένα εγκληματικό φαινόμενο αλλά επηρεάζει την διακυβέρνηση μιας χώρας και σχετίζεται με την έννοια της αδιαφάνειας της χρηστής διοίκησης και εν γένει της κακοδιοίκησης, η οποία σύμφωνα με τον ορισμό του Ευρωπαίου Διαμεσολαβητή,[3] ορίζεται ως: «*...περίπτωση κακής διοίκησης σημειώνεται, όταν ένα δημόσιο όργανο παραλείπει να ενεργήσει σύμφωνα με ένα κανόνα ή μια αρχή η οποία το δεσμεύει».*

Ετυμολογικά η έννοια της διαφθοράς, προέρχεται από την πρόθεση δια και φθείρω δηλ. βλάπτω, δωροδοκώ, ζημιώνω, εξαπατώ. Σύμφωνα με την Έκθεση για την καταπολέμηση της διαφθοράς, αυτή ορίζεται ως *«η κατάχρηση εξουσίας για ιδιωτικό όφελος»,* ενώ *στο* Εθνικό

[1] United Nations Development Programme, 2004, 'Public Administration Reform', Practice Note, UNDP, New York
2 Serres, M. (2007). The Parasite. Minneapolis, MN: Minneapolis University Press
[3] Ευρωπαίος Διαμεσολαβητής, 2012α, σελ. 15

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS

Σχέδιο κατά της Διαφθοράς, ο όρος προσδιορίζεται *ως « η εκμετάλλευση μιας θέσης εξουσίας από αυτόν που την κατέχει προς ίδιον όφελος, η κατάχρηση εξουσίας από κομματικούς και κυβερνητικούς παράγοντες, από δημόσια πρόσωπα και υπαλλήλους*». Ομοίως στο άρθρο 2 της «Ευρωπαϊκής Σύμβασης Αστικού Δικαίου για τη Διαφθορά» του Συμβουλίου της Ευρώπης,[4] η διαφθορά ορίζεται ως «*η απαίτηση, προσφορά, παροχή ή αποδοχή, άμεσα ή έμμεσα, δώρου ή οποιουδήποτε άλλου μη προσήκοντος ωφελήματος ή υπόσχεσης ενός ωφελήματος που επηρεάζει την ορθή εκτέλεση καθήκοντος ή την συμπεριφορά του λήπτη του δώρου ή του ωφελήματος*.

Όλοι οι διατυπωμένοι ορισμοί εμπεριέχουν την συνέργεια δυο δρώντων, ιδιώτη και δημόσιου προσώπου δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην αρνητική συμπεριφορά των δημόσιων λειτουργών που χρησιμοποιούν την θέση τους για να αποκομίσουν προσωπικά οφέλη μέσω συναλλαγών. Οι συναλλαγές αυτές έχουν την μορφή δωροδοκίας, πλαστογραφίας, προνομιακής εξυπηρέτησης και ύπαρξης πελατειακών σχέσεων, χειραγώγησης διαδικασιών ή παράβασης καθήκοντος κλπ.

Τα τελευταία χρόνια και σε συνδυασμό με την τεχνολογική ανάπτυξη, το Διαδίκτυο έχει αναθεωρήσει τις απαιτήσεις των πολιτών, τις προσδοκίες των κυβερνήσεων και με ενδιάμεσο κρίκο την ηλεκτρονική διακυβέρνηση, επιχειρήθηκε η βελτίωση των υπηρεσιών του δημοσίου, σε συνδυασμό με την αντιμετώπιση των φαινομένων διαφθοράς. Έτσι, επιχειρήθηκε ο εκσυγχρονισμός της ελληνικής Δημόσιας Διοίκησης και η εφαρμογή αρχών ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, εστιάζοντας στην ψηφιακή ανασυγκρότηση της Δημόσιας Διοίκησης, περιεχόμενο της πολιτικής με την επωνυμία «Ψηφιακή Στρατηγική 2016-2021» του Υπουργείου Ψηφιακής Πολιτικής, Τηλεπικοινωνιών και Ενημέρωσης, με την καθιέρωση παρεμβάσεων που αφορούν την σωστή χρήση των πόρων των ΤΠΕ, την αναβάθμιση των υπηρεσιών αλλά και την εφαρμογή εξωστρέφειας στην λειτουργία του Δημοσίου.

Στο Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας του Υπουργείου Οικονομικών που δημοσιεύθηκε την 24/11/2020[5], ιδιαίτερη μνεία στον άξονα 2.2 γίνεται για τον ψηφιακό μετασχηματισμό του κράτους ενώ στον άξονα 4.2, στον εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης μέσω της ενσωμάτωσης σύγχρονων πληροφοριακών συστημάτων, την ενίσχυση της διαλειτουργικότητας και την διαχείριση μεγάλου αριθμού δεδομένων (big data), με σκοπό την βελτίωση της εικόνας της χώρας όπως αυτή απεικονίζεται στους δείκτες DESI. Η σταδιακή ψηφιοποίηση των διαδικασιών στοχεύει στην αποτελεσματική επικοινωνία επιπέδου front και back office(πολιτών και Δημόσιας Διοίκησης/Οργανισμών και διοικητικών μονάδων), διαμορφώνοντας νέες μορφές επικοινωνιακών σχέσεων με την διοίκηση όπως πχ e-mails, e-participation, e-voting, Web forums κ. α

Η εκτεταμένη χρήση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ), στην ηλεκτρονική παροχή υπηρεσιών του δημοσίου, ή αλλιώς ο όρος «e-government», έχει ως κύριο στόχο, την αποτελεσματική, αποδοτική, ανταγωνιστική και παραγωγική δημόσια διοίκηση. Η

[4] Αλεξιάδης Στ., (2000) «Προς μία νέα γενιά «Κοινώς Επικινδύνων Εγκλημάτων»: Το παράδειγμα της διαφθοράς», Ποινική. Δικαιοσύνη, 10/2000, σελ. 1021

[5] https://www.minfin.gr/documents/20182/9976964/Greece+RRP+GR.pdf/6d9f7032-1bb7-4f69-b092-fa7136b8a1a6

διαδικασία προβλέπει τον εξορθολογισμό των διαδικασιών, την μείωση των γραφειοκρατικών διαδικασιών, των εκσυγχρονισμό του κράτους και την εναρμόνιση με διεθνείς απαιτήσεις, την μείωση του λειτουργικού κόστους, την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων αλλά και την εκμηδένιση των περιστατικών «παράτυπων» συμπεριφορών των δημόσιων λειτουργών.

Η ατελέσφορη επιθυμία δημιουργίας ενός περιβάλλοντος νομιμότητας, διαφάνειας και ακεραιότητας μέσω του ψηφιακού μετασχηματισμού, περιγράφεται στο διευρυμένο νομικό πλαίσιο των ενεργειών της Ελληνικής Δημόσιας Διοίκησης, όπως για παράδειγμα στο πρώτο επιχειρησιακό πρόγραμμα εκσυγχρονισμού με την επωνυμία «ΚΛΕΙΣΘΕΝΗΣ» , στην ψήφιση του Ν.4623/2019(ΦΕΚΑ'134/09.08.2019) «*Ρυθμίσεις του Υπουργείου Εσωτερικών, διατάξεις για* την ψηφιακή διακυβέρνηση, συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις και άλλα επείγοντα ζητήματα», με τον οποίο θεσπίστηκε η Βίβλος Ψηφιακού Μετασχηματισμού αλλά και στον μεταγενέστερο Ν.4727/2020, «*Ψηφιακή Διακυβέρνηση (Ενσωμάτωση στην Ελληνική Νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2016/2102 και της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/1024) Ηλεκτρονικές Επικοινωνίες (Ενσωμάτωση στο Ελληνικό Δίκαιο της Οδηγίας (ΕΕ) 2018/1972) και άλλες διατάξεις*».

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να εξετάσουμε αν και σε ποιο ποσοστό η ευρεία εφαρμογή ψηφιοποιημένων διαδικασιών στην Ελληνική Δημόσια Διοίκηση, συντέλεσε στην αντιμετώπιση «παράτυπων» συμπεριφορών και «διεφθαρμένων» πρακτικών. Η εργασία χωρίστηκε σε δύο μέρη. Το πρώτο μέρος που αποτελείται από 3 κεφάλαια, αναφέρεται στην βιβλιοσκοπική ανασκόπηση των πρωτευόντων όρων «διαφθορά», «ηλεκτρονική διακυβέρνηση» και την μεταξύ τους σχέση, ενώ το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει την έρευνα που πραγματοποιήσαμε μέσω προσωπικών συνεντεύξεων είκοσι πέντε δημόσιων λειτουργών, που υπηρετούν σε διάφορες υπηρεσίες του Δημοσίου.

Αναλυτικά:

Στο πρώτο κεφάλαιο του πρώτου μέρους, θα αναλύσουμε την έννοια της διαφθοράς, τις μορφές, τις αιτίες και τις συνέπειές της, τους δείκτες μέτρησης, τους φορείς που σκοπό τους έχουν την συντονισμένη δράση για την καταπολέμησή της και στην συνοπτική αναφορά τέτοιων δράσεων.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, αναφερόμαστε στην ερμηνεία του όρου της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, τις μορφές και τα μοντέλα ανάπτυξης, τους δείκτες μέτρησης του επιπέδου της, ενώ γίνεται μνεία για τα εμπόδια αποδοχής υιοθέτησης της ΗΔ και για τις εφαρμογές ηλεκτρονικής διακυβέρνησης που υιοθετήθηκαν την περίοδο της πανδημίας.

Στο τρίτο κεφάλαιο θα αναλύσουμε και θα συνδέσουμε την ψηφιακή διακυβέρνηση και την διαφθορά, αναλύοντας το Ευρωπαϊκό πλαίσιο δράσης για τον ψηφιακό μετασχηματισμό, τον ψηφιακό ανασχεδιασμό της ελληνικής δημόσιας διοίκησης, το εθνικό στρατηγικό σχέδιο δράσης καταπολέμησης της διαφθοράς, την συμβολή της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στην καταπολέμηση της διαφθοράς, αναλύοντας τα πλεονεκτήματα από την εφαρμογή των ψηφιοποιημένων διαδικασιών αλλά και τις νέες μορφές διαφθοράς από την εφαρμογή τέτοιων διαδικασιών.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS

Το δεύτερο μέρος αποτελεί το ερευνητικό σκέλος της εργασίας. Συγκεκριμένα πραγματοποιήθηκαν 25 προσωπικές ανώνυμες συνεντεύξεις δημόσιων λειτουργών, που υπηρετούν σε διάφορους φορείς του δημοσίου (Κεντρική Κυβέρνηση, ΟΤΑ, Ανεξάρτητες Αρχές, Υπουργεία κλπ), με σκοπό να απεικονιστεί αν η εξέλιξη των ψηφιοποιημένων διαδικασιών στο δημόσιο, οδήγησε στην μείωση των ποσοστών της διαφθοράς, ενώ έγιναν προσπάθειες να αναδειχθούν προβλήματα και τυχόν παράγοντες που εμπόδισαν την αξιοποίηση των ΤΠΕ, διατυπώνοντας στο τέλος προτάσεις για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που εντοπίστηκαν.

Τέλος γίνεται αναφορά στην βιβλιογραφία που χρησιμοποιήσαμε καθώς επίσης παρατίθεται και το ερωτηματολόγιο της έρευνας.

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ Α΄ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Η διαφθορά στην Ελληνική Δημόσια Διοίκηση

Εισαγωγή

Στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας θα αναλύσουμε το φαινόμενο της διαφθοράς μέσω βιβλιοσκοπικής αναφοράς που αφορά τον ορισμό, τις μορφές, τους δείκτες μέτρησης, τις επιπτώσεις στην ελληνική δημόσια διοίκηση, τους φορείς καταπολέμησης αλλά και τις συντονισμένες δράσεις της ελληνικής πραγματικότητας για την αντιμετώπιση του φαινομένου.

1.1 Ορισμός Διαφθοράς

Η έννοια της διαφθοράς συναντάται με δύο συνιστώσες. Η πρώτη ορίζεται σε σχέση με τις ενέργειες που παρεκκλίνουν από ένα θεσμοθετημένο κανονιστικό και νομοθετικό πλαίσιο και η δεύτερη σχετίζεται με την κοινωνική υπόσταση και την γενικότερη ηθική αντίληψη των ανθρώπων. Ανάλογα με την εστίαση του ερευνητή αναφέρονται και διαφορετικές εννοιολογικές προσεγγίσεις του φαινομένου.

Ως παγκόσμια αποδεκτός όρος είναι εκείνος της Παγκόσμιας Τράπεζας (World of Bank,1997b,p.20)[6], ορισμό που αποδέχεται και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο(International Monetary Fund 1997, p.2) αλλά και ο Tanzi (1998) [7], σύμφωνα με τον οποίο «*Διαφθορά είναι η κατάχρηση δημοσίου αξιώματος για ιδιωτικό όφελος, το οποίο μπορεί να είναι με τη μορφή χρήματος ή εύνοιας για την οικογένεια ή φίλους ή προς όφελος ομάδας συμφερόντων, όπως πολιτικού κόμματος για να αποκτήσει ή να διατηρήσει εξουσία*». Στον ορισμό αυτό γίνεται μνεία στην πολιτική αλλά και στην γραφειοκρατική διαφθορά, περιγράφοντας ότι το όφελος μπορεί να είναι όχι μόνο χρηματικό αλλά και ένα μέσο ενίσχυσης της κοινωνικής θέσης.

Κομβικό σημείο στην εννοιολογική προσέγγιση του όρου αποτέλεσε η διεπιστημονική προσέγγιση του Προγράμματος Ανάπτυξης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών(ΟΗΕ)(UN Development Programme 1999,p.7) η οποία εκφράζει τις μορφές της διαφθοράς σύμφωνα με την οποία : «*Διαφθορά νοείται η κατάχρηση δημόσιας εξουσίας για ιδιωτικό όφελος μέσω της χρήσης δωροδοκίας, χρηματισμού, εκβιασμού, απάτης, κλπ παράτυπων συμπεριφορών που επιταχύνουν διάφορες γραφειοκρατικές διαδικασίες και παρακωλύουν το δημόσιο συμφέρον*». Ο ορισμός αυτός περιγράφει διάφορες μορφές διαφθοράς στην δημόσια διοίκηση, προσέγγιση η οποία επανεξετάστηκε το 2008 προκειμένου να συμπεριλάβει και την εφαρμογή του φαινομένου στον

[6] Available at http://www1.worldbank.org/publicsector/anticorrupt/corruptn/corrptn.pdf
[7] Tanzi V., 1998, Corruption around the world. Causes, consequences, scope and cures" IMF Working Paper

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS

Ιδιωτικό Τομέα. Η σύμβαση του ΟΗΕ κατά της διαφθοράς αν και αστική κυρώθηκε από την Ελληνική Νομοθεσία με τον Ν.2957/2001 και συμπεριλήφθηκε στον Ελληνικό Ποινικό Κώδικα.

Νομική προσέγγιση στο φαινόμενο έγινε από την Ομάδα Κρατών Ενάντια στην Διαφθορά(GRECO), η οποία όρισε την διαφθορά ως «*αθέμιτη λήψη ή καταβολή ή κάθε άλλη συμπεριφορά έναντι προσώπων επιφορτισμένων με ευθύνες στο δημόσιο (ή ιδιωτικό) τομέα, κατά παράβαση των καθηκόντων που έχουν αναλάβει βάσει της ιδιότητας τους ως δημόσια όργανα (του απασχολούμενου στον ιδιωτικό τομέα, του ανεξάρτητου επαγγελματία ή μιας άλλης σχέσης τέτοιας φύσης), η οποία αποσκοπεί να παράσχει αχρεώστητα οφέλη οποιασδήποτε μορφής σε αυτούς ή σε έναν τρίτο*».[8]

Προγενέστερα ο Colin Nye (1967,p.419) προσδίδει στον όρο μια διαφορετική και πιο λειτουργική προσέγγιση όπου : «*Η διαφθορά είναι η συμπεριφορά που αποκλίνει από τα καθήκοντα της δημόσιας θέσης λόγω ιδιωτικού συμφέροντος (οικογένεια, στενός κύκλος ή κλίκα), ή για χρηματικό όφελος ή για όφελος στην κοινωνική θέση (status), ή η συμπεριφορά που παραβιάζει κανόνες κατά την άσκηση επιρροής σε σχέση με ιδιωτικά συμφέροντα. Περιλαμβάνει δωροδοκία (χρήση της ανταμοιβής για τη διαστροφή της κρίσης ενός ατόμου σε μια θέση εμπιστοσύνης), νεποτισμό (παροχή προστασίας για λόγους συμφεροντολογικής σχέσης και όχι λόγω αξίας) και υπεξαίρεση (παράνομη ιδιοποίησης δημοσίων πόρων για ιδιωτική χρήση)* » . Η συγκεκριμένη ερμηνεία εστιάζει περισσότερο σε συμπεριφορές που αποκλίνουν από τα επίσημα καθήκοντα ενός λειτουργού(εκλεγμένου ή διορισμένου), λόγω προσωπικών βλέψεων για την απόκτηση πλούτου ή κοινωνικής αναγνώρισης. Τον ορισμό αυτό αποδέχεται και ο Αμερικανός Οικονομολόγος, Klitgaard(1988,p.23) στην μελέτη του κατά της διαφθοράς , αποτέλεσμα της οποίας ήταν η διατύπωση της γνωστής εξίσωσης της διαφθοράς όπου "C = M + D – A", δηλ "Corruption equals monopoly plus discretion, minus accountability"[9] (Διαφθορά=Μονοπώλιο +Διακριτική Ευχέρεια-Λογοδοσία).

Ο Philp M. (2002), διακρίνει με την σειρά του, τρεις κατηγορίες ορισμών : εκείνος της δημόσιας θέσης (αφορά την συμπεριφορά που παρεκκλίνει των καθηκόντων της θέσης), εκείνος του δημοσίου συμφέροντος (αφορά τις συνέπειες που υπάρχουν στο δημόσιο συμφέρον) και τέλος αυτός της αγοράς (ανάλυση με οικονομικούς όρους όπου ο υπάλληλος αντιλαμβάνεται την θέση του ως φορέας προσαύξησης του ατομικού του κέρδους).[10]

1.2 Κατηγορίες και μορφές διαφθοράς

Στην βιβλιογραφία η διαφθορά εμφανίζεται συνήθως με τις εξής κατηγορίες (Shah and Schacter,2004)[11]:

1. Μικρή διαφθορά(petty): είναι εκείνη που εμφανίζεται σε καθημερινές συναλλαγές του κράτους με τους πολίτες για την παροχή υπηρεσιών και αγαθών. Αυτή αντιμετωπίζεται ως η διαφθορά που γίνεται εξ΄ανάγκης με σκοπό την επιβίωση.

[8] Ράικος Δ., (2005), «Η Δημόσια Διοίκηση απέναντι στις σύγχρονες προκλήσεις του οργανωμένου εγκλήματος και της διαφθοράς», Διοικητική Δίκη, Ιαν-Φεβρ 2005, 793 σελ., σελ. 16

[9] SourceQ R. Klitgaard,1988. Controlling Corruption, University of California Press

[10] Philp M (2002). Conceptualizing Political Corruption. In: Heidenheimer AJ, Johnston M (eds). Political Corruption: Concepts and Contexts. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers, p. 44.

[11] Shah, A.,Shacter,M.,2004. Compatting Corruption: Look Before You Leap. Finance &Development.Dec2004

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS

2. Μεγάλη διαφθορά(grand): η οποία αφορά τις μη νόμιμες συναλλαγές υψηλόβαθμων στελεχών γνωστών και ως «λευκών κολλάρων», προς όφελος της ηγεσίας.

3. Πολιτική διαφθορά(political): αφορά τις συναλλαγές πολιτικών φορέων, οι οποίοι χρησιμοποιούν το κύρος της θέσης τους για να χειραγωγήσουν διαδικασίες προς διατήρηση της εξουσίας τους.

Μια άλλη κατηγοριοποίηση στον δημόσιο τομέα γίνεται ανάλογα με την θέση του υπαλλήλου, την συχνότητα που παρουσιάζεται, τον στόχο και τον χρόνο που συντελείται, την πράξη αλλά και το μέγεθος της ανοχής που δείχνει η κοινωνία. Έτσι η διαφθορά μπορεί να είναι[12] πολιτική, όταν αναφέρεται σε εμπλοκή ανώτερων δημόσιων λειτουργών που βρίσκονται σε υψηλές θέσεις εξουσίες ή γραφειοκρατική/διοικητική όταν συναντάται στις καθημερινές συναλλαγές των πολιτών με τους κατώτερους ιεραρχικά δημοσίους υπαλλήλους. Ανάλογα με την συχνότητα ορίζεται ως συστηματική ή σποραδική [13], με γνώμονα τον χρόνο συντέλεσης ως επακόλουθη ή προηγηθείσα, ενώ τέλος εμφανίζεται ως ενεργητική ή παθητική ,ανάλογα αν εξεταστεί από την σκοπιά του ατόμου που ενεργεί (προσφέρει αντίτιμο, προβαίνει σε υποσχέσεις με αντάλλαγμα), έναντι εκείνου που δέχεται να διαπράξει την παράτυπη και μη σύννομη ενέργεια (λαμβάνει το παράνομο αντίτιμο προκειμένου να ικανοποιήσει το παράνομο αίτημα)[14].

Ανάλογα με τον βαθμό της δημόσιας αποδοχής και ανεκτικότητάς της από την κοινωνία, ο Arnold Heidenheimer (2009), αναφέρθηκε σε τρεις σκιές της διαφθοράς: την μαύρη, την γκρίζα και την λευκή. Αναλυτικά:

Μαύρη : θεωρείται η μορφή της διαφθοράς όπου το σύνολο της κοινής γνώμης και της ελίτ την θεωρούν καταδικαστέα γιατί παραβιάζει νόμους και ηθικές αξίες και είναι κοινή αντίληψη όλων η επιβολή ποινών.

Γκρίζα: είναι ο τύπος όπου μόνο η ελίτ της κοινωνίας την κατακρίνει καθώς την θεωρεί αντίθετη με τα χρηστά ήθη, ενώ η ευρύτερη κοινή γνώμη την αποδέχεται

Λευκή: είδος διαφθοράς που αποδέχεται το σύνολο της κοινής γνώμης, δεν είναι κατακριτέο από το σύνολο του πληθυσμού και εκφράζεται κυρίως με τις πελατειακές σχέσεις.

Τέλος διαπιστώνεται η διαφθορά της εγγύτητας, που αποσκοπεί στην ενίσχυση του κοινωνικού επιπέδου του περίγυρου του δωρολήπτη έναντι άλλων ομάδων και η αγοραία, που στοχεύει στο ατομικό συμφέρον του δράστη[15].

Η διαφθορά με κριτήριο τον κοινωνικό χώρο στον οποίο εκδηλώνεται, διακρίνεται σε διαφθορά του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα . Με δεδομένο ότι στην εργασία θα εξετάσουμε

[12] Δημόπουλος Χ., (2005), «Διαφθορά», Νομική Βιβλιοθήκη,
[13] Robinson (1998), p.3
[14] UNODC,2004 "UN Anti-Corruption Toolkit", Vienna
[15] Πανούσης Γ., (2006), «Διαφθορά – Διαπλοκή και Πολιτική Μηχανή», Ποινική Δικαιοσύνη 8ος9ος/2006, σελ. 1017

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS

μόνο την πρώτη, αυτή συναντάται στην βιβλιογραφία με τις εξής μορφές (Amundsen 1999, pp.11-14, Βαβούρας, 2016, σελ. 699):

1. Χρηματισμός/Δωροληψία/Παθητική δωροδοκία : αποτελεί την πιο διαδεδομένη μορφή διαφθοράς στο δημόσιο, όπου αποτελεί τη συνέργεια δυο ατόμων, ενός που δωροδοκεί και ενός δημοσίου λειτουργού που δωροδοκείται, προκειμένου να ενεργήσει είτε να αποφύγει να ενεργήσει, έναντι χρηματικής ή άυλης αμοιβής. Στον χρηματισμό ο υπάλληλος εκμεταλλευόμενος του αξιώματός του αποσκοπεί στην απολαβή κερδών ή δώρων.

2. Υπεξαίρεση και κλοπή : αυτή περιλαμβάνει την αφαίρεση είτε χρηματικών ποσών από δημόσια ταμεία ,είτε την λήψη περιουσιακών στοιχείων που μετατρέπονται στην συνέχεια σε χρήματα για προσωπικό όφελος του υπαλλήλου.

3. Εκβιασμός : πρακτική όπου απαιτείται είσπραξη χρημάτων ή άλλων ειδών αξίας, προκειμένου να αποφευχθεί μια δυσμενής ρήτρα. Μπορεί να εκφράζεται με την χρήση απειλών για την επιβολή ή μη ποινών με τελικό αποτέλεσμα την οικονομική βλάβη του συναλλασσόμενου.

4. Απάτη : η πράξη στην οποία διαχέονται διάφορες παραπλανητικές πληροφορίες ή αποκρύπτονται άλλες, με σκοπό την εξαπάτηση του υποκειμένου για την απόκτηση ενός παράνομου πλεονεκτήματος.

5. Ανάπτυξη πελατειακών σχέσεων : οι άτυπες σχέσεις που αναπτύσσονται ανάμεσα σε πολιτικά πρόσωπα και πολίτες, με σκοπό την εκπλήρωση χάρης μεταξύ εμπλεκομένων ως αντάλλαγμα την πολιτική στήριξη των πρώτων .

6. Νεποτισμός και ευνοιοκρατία : αποτελεί την ευνοϊκή μεταχείριση ατόμων του συγγενικού περιβάλλοντος των πολιτικών προσώπων, με κύρια έμφαση την τοποθέτηση «ημετέρων» σε υψηλόβαθμες θέσεις προσδίδοντας προβάδισμα έναντι ισότιμων στελεχών.

Σε νεότερες προσεγγίσεις δε, επιχειρείται η διαφοροποίηση του όρου σύμφωνα με την κανονιστική άποψη, όπου από την μια υπάρχουν οι παραβατικές ενέργειες που αντιστοιχούν στην επιβολή ποινών (δωροδοκία, χρηματισμός, παράνομες συναλλαγές) και από την άλλη κοινωνικές συμπεριφορές χωρίς συγκεκριμένο τρόπο επιβολής κυρώσεων.

1.3 Αιτίες διαφθοράς

Η διαφθορά εντοπίζεται σε όλες τις μορφές κοινωνιών και πολιτευμάτων, συγκεντρώνει την προσοχή του γενικότερου επιστημονικού κλάδου και συμπεριλαμβάνεται στο σύνολο των πολιτικών εξαγγελιών. Κατά την διάρκεια των χρόνων, καταγράφηκαν πολλές έρευνες που προσπάθησαν να προσδιορίσουν τις αιτίες που αναπτύσσεται η διαφθορά σε ένα κράτος και στις περισσότερες από αυτές αναδείχθηκε ότι είναι αποτέλεσμα πολλών παραγόντων: οικονομικών, πολιτικών, νομικών, γραφειοκρατικών, θρησκευτικών και γεωπολιτικών.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS

Λαμβάνοντας υπόψη τη σχετική μέχρι τώρα βιβλιογραφία[16], οι πηγές διαφθοράς εστιάζουν σε: α) διαρθρωτικούς παράγοντες και β) παράγοντες που αφορούν τις κυβερνητικές πολιτικές, σχετικά με την χρηστή διακυβέρνηση, ενώ το επίπεδο διαφθοράς σε γενικές γραμμές, επηρεάζεται άμεσα από :

- Την γραφειοκρατική κουλτούρα
- Την πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος(πολυνομία και κακονομία)
- Τους χαμηλούς μισθούς των κρατικών λειτουργών
- Τη χαμηλή αποκέντρωση των υπηρεσιών
- Την έλλειψη γραφειοκρατικών ελέγχων
- Την καθυστέρηση της απονομής δικαιοσύνης
- Το μέγεθος και την στελέχωση του δημόσιου τομέα

Ο Vito Tanzi (1998,p.565-576) αναφέρει ότι η διαφθορά σχετίζεται με την μονοπωλιακή δύναμη του κράτους και οι κύριες αιτίες της είναι:

- Η γραφειοκρατία και η πολυνομία αποτελεί αδυναμία κατανόησης και παρακολούθησης από τους πολίτες , ενώ αποτελεί σημαντικό πλεονέκτημα των δημόσιων λειτουργούν , οι οποίοι λόγω θέσης, βρίσκουν το κατάλληλο έδαφος, εκμεταλλεύονται την άγνοια και απαιτούν την παροχή υπηρεσιών κατόπιν του ανάλογου αντιτίμου
- Η δαιδαλώδης φορολογική νομοθεσία που ερμηνεύεται ποικιλοτρόπως συχνά συνοδεύεται από αδιαφανείς συναλλαγές
- Το χαμηλό εισόδημα των δημόσιων λειτουργούν, οι ανισότητες που επικρατούν μεταξύ ομοιόβαθμων υπαλλήλων και η έλλειψη ελεγκτικών μηχανισμών συχνά στρέφει τους υπαλλήλους να προβαίνουν σε παράνομες πράξεις. Συμπληρωματικό στοιχείο των χαμηλών μισθών στην έρευνα των Kingshott and Dincer[17] θεωρήθηκε και η μη ικανοποίηση του «ψυχολογικού συμβολαίου» των εργαζομένων, το οποίο θεωρείται εξίσου σημαντικό με τις μη ικανοποιητικές απολαβές.

Ο Λάζος (2005,p.186-191), ο οποίος επιχείρησε να ομαδοποιήσει τους προσδιοριστικούς παράγοντες της διαφθοράς, αναφέρει ότι για την εμφάνισή της σημαντικό ρόλο παίζουν:

- Η διακριτική ευχέρεια άσκησης της εξουσίας χωρίς την δυνατότητα ελέγχου

[16] Κάρκαλης, Ι. (2005) Αντιδιαφθορά και Ελεγκτικό Συνέδριο, Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα

[17] Kingshott, R.P.J., & Dincer, O.C. (2008) Determinants of public service employee corruption: A conceptual model from the psychological contract perspective, Journal of Industrial Relations, 50(1)

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS

- Το μεγάλο μέγεθος του Δημόσιου Τομέα και η παρεμβατικότητα του κράτους, καθώς όσο μεγαλύτερα είναι τα μεγέθη τόσο ευκολότερη γίνεται η εμφάνιση παράτυπων συμπεριφορών.

- Η μειωμένη παρουσία ελεύθερου ανταγωνισμού που δημιουργεί σχέσεις αλληλεξάρτησης

Στο πρόγραμμα Ανάπτυξης του ΟΗΕ(2008a,p.2) η διαφθορά συνδέεται άμεσα με την διακυβέρνηση καθώς η έλλειψη θεσμικού πλαισίου και η αποτυχία θεσμοθέτησης ικανοποιητικών πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών ελέγχων, δεν διασφαλίζουν την πολιτική διαφάνεια και ενισχύουν τα κίνητρα διεφθαρμένης συμπεριφοράς. Έρευνες έχουν δείξει (Βάβουρας,2013.p.234-239) ότι στις κοινωνίες όπου υπάρχει μεγάλο ποσοστό φτώχειας, έλλειψη νομιμότητας και διακυβέρνησης και επιπλέον χαμηλή οικονομική ανάπτυξη, τα επίπεδα διαφθοράς είναι μεγάλα.

Στην έρευνα των Seldadyo and Haan,(2006), στις χώρες που το ΑΕΠ(το κατ΄εξοχήν μέτρο που απεικονίζει την οικονομική κατάσταση μιας χώρας) είναι υψηλό και δεν υπάρχουν μεγάλες ανισότητες στην κατανομή του εισοδήματος, μειώνεται η επιθυμία των υπαλλήλων να εμπλακούν σε παράνομες συναλλαγές. Στην ίδια μελέτη αναδείχθηκε ότι το γυναικείο φύλο σε σχέση με το ανδρικό, εμφανίζει λιγότερα ποσοστά διαφθοράς και όσο περισσότερο αυτό καταλαμβάνει υψηλά αξιώματα τόσο περισσότερο μειώνεται η εμφάνιση των περιστατικών.

Στις περισσότερες θεωρητικές προσεγγίσεις ως αιτίες εμφάνισης διεφθαρμένων περιστατικών, αναφέρονται η διακριτική ευχέρεια στην άσκηση των καθηκόντων του δημόσιου λειτουργού, η ανυπαρξία ελέγχων και η δυνατότητα απόσπασης παράνομων απολαβών και τέλος η ανεπάρκεια της νομοθεσίας στην άσκηση κυρώσεων και ποινών που λειτουργεί ως αποτρεπτικός παράγοντας εκδήλωσης τέτοιων συμπεριφορών (Jain,2001,p.7.,Aidt,2011p.16)

Η διαφθορά στην χώρα μας έχει τις πηγές της στην κρίση αξιών που είναι ριζωμένη στην νοοτροπία των πολιτών αλλά και στους πολιτικούς θεσμούς. Η νοοτροπία της μοιρολατρίας, της ανεκτικότητας σχετικά με την δυνατότητα πρόληψης και καταπολέμισης της διαφθοράς, δημιούργησε αγκυλώσεις και σθεναρή αντίσταση στις δημόσιες μεταρρυθμίσεις. Οι Έλληνες πολίτες καταβάλλουν υψηλό κόστος παροχής υπηρεσιών και συχνά έρχονται αντιμέτωποι με περιστατικά κακοδιοίκησης που προκαλούν ανασφάλεια και αδικία, συναισθήματα που πλήττουν την εμπιστοσύνη τους στο κράτος. [18]

Κύρια χαρακτηριστικά της ελληνικής δημόσιας διοίκησης, αποτελούν η πολυπλοκότητα, το πολυδιάστατο και δυσνόητο περιεχόμενο διοικητικών διαδικασιών, η πολυνομία, η ασυννενοησία των υπηρεσιών μεταξύ τους , η ευελιξία αυθαίρετης ερμηνείας του νομικού πλαισίου και η επικάλυψη αρμοδιοτήτων. Η χρήση της διακριτικής ευχέρειας άσκησης των καθηκόντων των υπαλλήλων, που αποτελεί την δυνατότητα που δίνεται από τον νόμο στον υπάλληλο να ενεργεί εκτός θεσμικών πλαισίων (όταν δεν προβλέπονται συγκεκριμένοι κανόνες λειτουργίας), αν και θεσπίστηκε για την αποτελεσματικότερη εξυπηρέτηση των πολιτών, συχνά

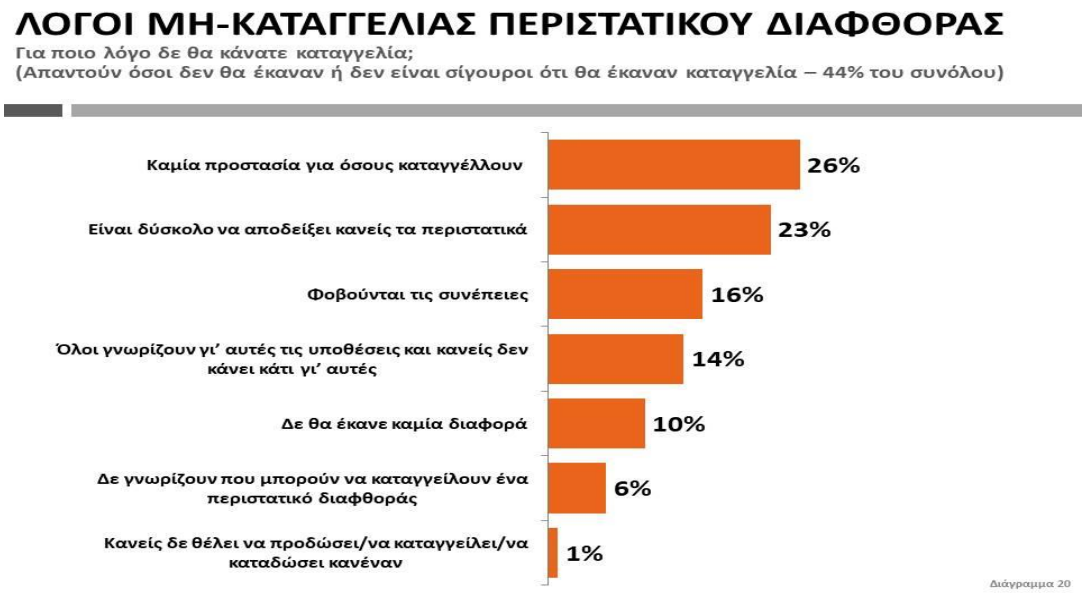
[18] Βενετσανοπούλου Μ., (2014), Κακοδιοίκηση και διαφθορά στη Δημόσια Διοίκηση Αθήνα, Σάκκουλας

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS

αξιοποιείται υπέρ του ατομικού συμφέροντος του δημόσιου λειτουργού. Η συγκεκριμένη δυνατότητα, σε συνδυασμό με την αδυναμία αποτελεσματικών διοικητικών ελέγχων,οι οποίοι συχνά αμφισβητούνται ή δεν επιβάλλουν την αρμόζουσα αυστηρότητα, οδηγούν στην ατιμωρησία των υπαλλήλων που διέπραξαν πειθαρχικό αδίκημα ενώ ενισχύουν τις συμπεριφορές αδράνειας και μη εμπλοκής σε καταγγελίες περιπτώσεων διαφθοράς δημόσιων λειτουργών.

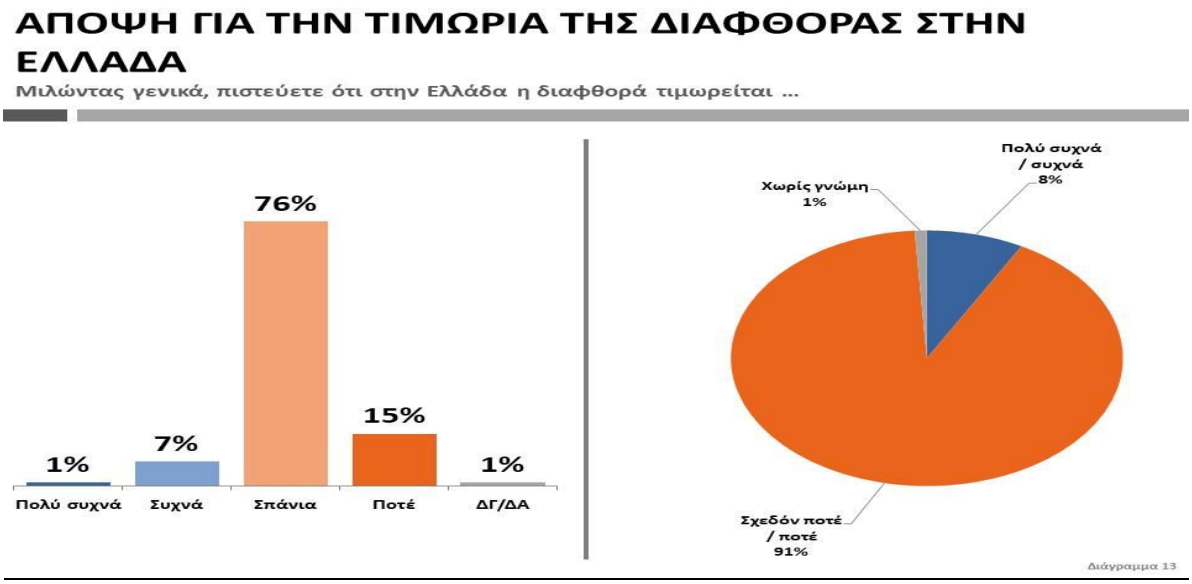
Όλες αυτές οι παθογένειες, απεικονίζονται στα αποτελέσματα της έρευνας της Public Issue για λογαριασμό της ΕΑΔ τον Δεκέμβριο του 2020, όπου ανάμεσα στα θέματα που τέθηκαν ήταν οι λόγοι μη καταγγελίας περιστατικού διαφθοράς αλλά και η άποψη που έχουν οι πολίτες για την αποτελεσματικότητα της τιμωρίας της διαφθοράς στην Ελλάδα, σύμφωνα με την οποία υψηλό ποσοστό θεωρεί ότι αυτή σπάνια λειτουργεί. Τα σημαντικότερα ευρήματα αποτυπώθηκαν στα κατωτέρω διαγράμματα:

Διάγραμμα 1

Πηγή: Έρευνα της Public Issue για την Εθνική Αρχή Διαφάνειας

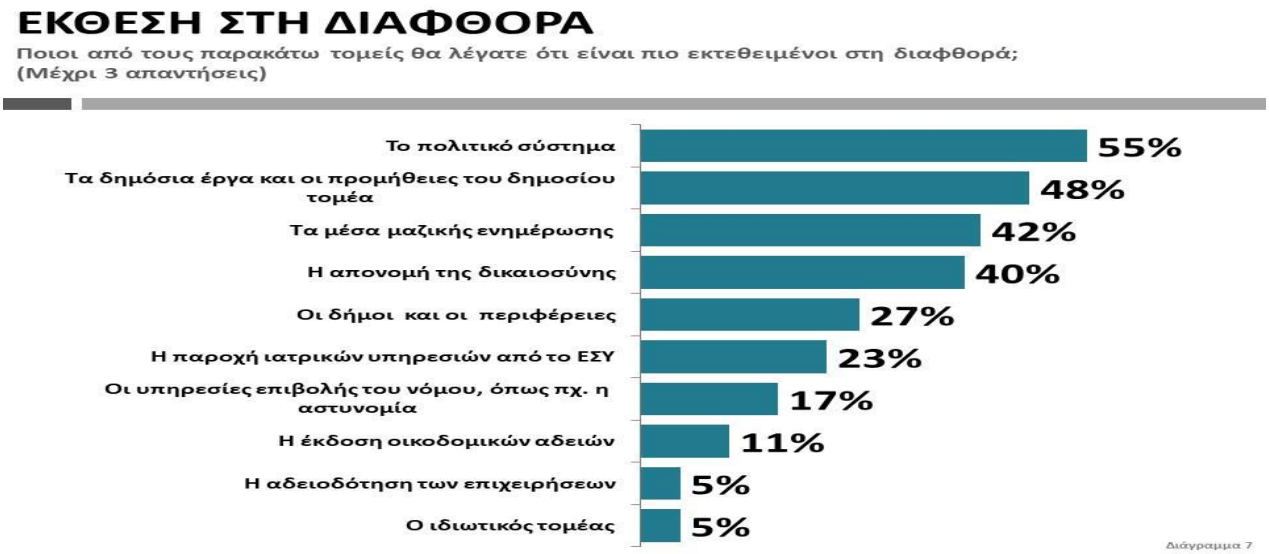
Διάγραμμα 2

Πηγή: Έρευνα της Public Issue για την Εθνική Αρχή Διαφάνειας

Στην ίδια έρευνα ενδιαφέρον παρουσιάζει η σχετική αναφορά για τους τομείς που θεωρούν οι πολίτες ότι είναι πιο εκτεθειμένοι στην διαφθορά, στην οποία το πολιτικό σύστημα έχει κυρίαρχη θέση. Αναλυτικότερα:

Διάγραμμα 3

1.4 Δείκτες μέτρησης διαφθοράς

Αν θέλουμε να κάνουμε ένα σωστό σχεδιασμό μιας στρατηγικής για την καταπολέμηση τις διαφθοράς θα πρέπει να συγκεντρώσουμε αξιόπιστα δεδομένα για τα επίπεδα της διαφθοράς της χώρας, τις μορφές που εκδηλώνεται αυτή και επιπλέον τους λόγους που εκδηλώνεται στο

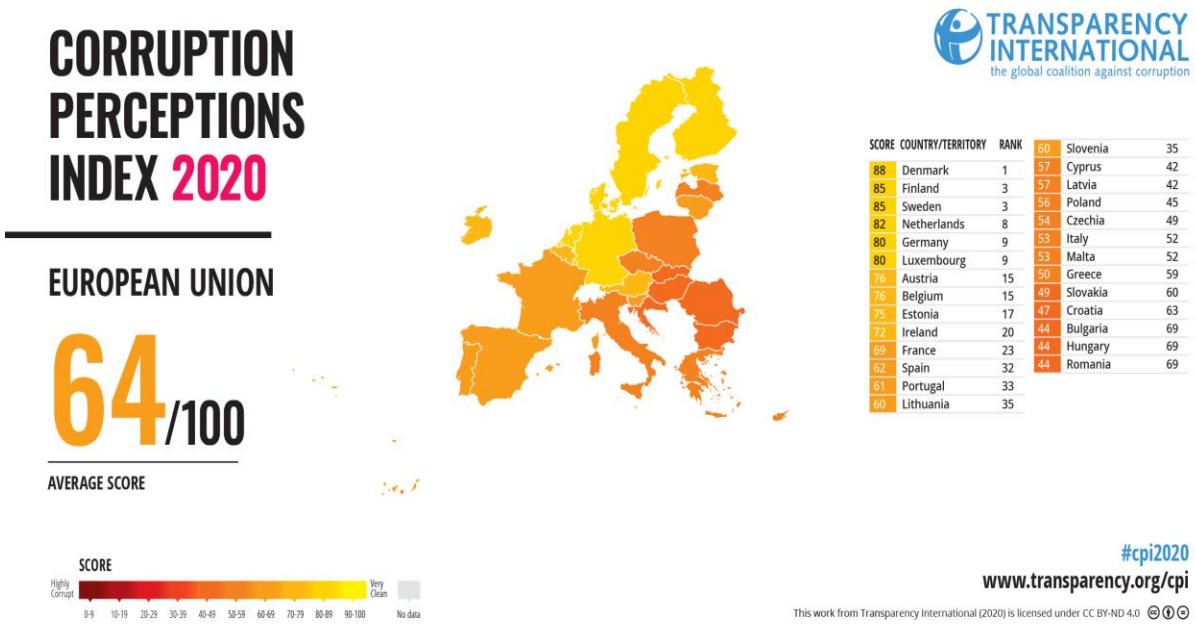
συγκεκριμένο κράτος. Η διαφθορά είναι ένας όρος που δεν μπορεί να ιχνηλατηθεί εύκολα, μπορεί μόνο να καταγραφεί ως υποκειμενική αντίληψη των ανθρώπων από προσωπικές τους εμπειρίες. Σε απόπειρες συλλογής στατιστικών στοιχείων από την Ευρωπαϊκή επιτροπή το 2015, εντοπίστηκαν πολλές διαφορές μεταξύ των δεικτών, των ορισμών των αδικημάτων αλλά και της μεθόδου καταγραφής των δεδομένων μεταξύ των κρατών.

Αν και ήταν σχετικά εύκολο με τις δειγματολογικές έρευνες να αξιολογηθεί η κατάσταση, παρόλα αυτά δεν είναι εύκολο να ποσοτικοποιηθεί η έκταση του φαινομένου αφού λόγω της φύσης των πράξεων, ενσυνείδητα ο ερωτών προσπαθεί να αποσιωπήσει ή να αποκρύψει την πραγματική υπόσταση της πράξης. Επιπλέον καθώς το εννοιολογικό περιεχόμενο του όρου, επηρεάζεται από το σύνολο των κανόνων της κοινωνίας, συχνά παρουσιάζει διαφορετικότητα μεταξύ των χωρών αν και γενικότερα εκτιμάται ότι αν η διαφθορά ανταποκρίνεται σε ένα συγκεκριμένο θεσμικό περιβάλλον, τότε ενδέχεται οι διαφορετικές μορφές της να σχετίζονται (Svensson,2005.p.21)

Η μέτρηση της διαφθοράς γίνεται από διάφορους δείκτες. Αν και κανένας από αυτούς δεν μπορεί να θεωρηθεί 100% αξιόπιστος καθώς μπορεί να επηρεάζεται από λάθη κατά την λήψη του δείγματος ή λόγω διαφόρων ανακριβειών των μετρήσεων, έχουν καταγραφεί περίπου 7 δείκτες μέτρησης, εκ των οποίων δυο εξ αυτών έχουν την μεγαλύτερη αποδοχή από τον ευρύτερο κόσμο.

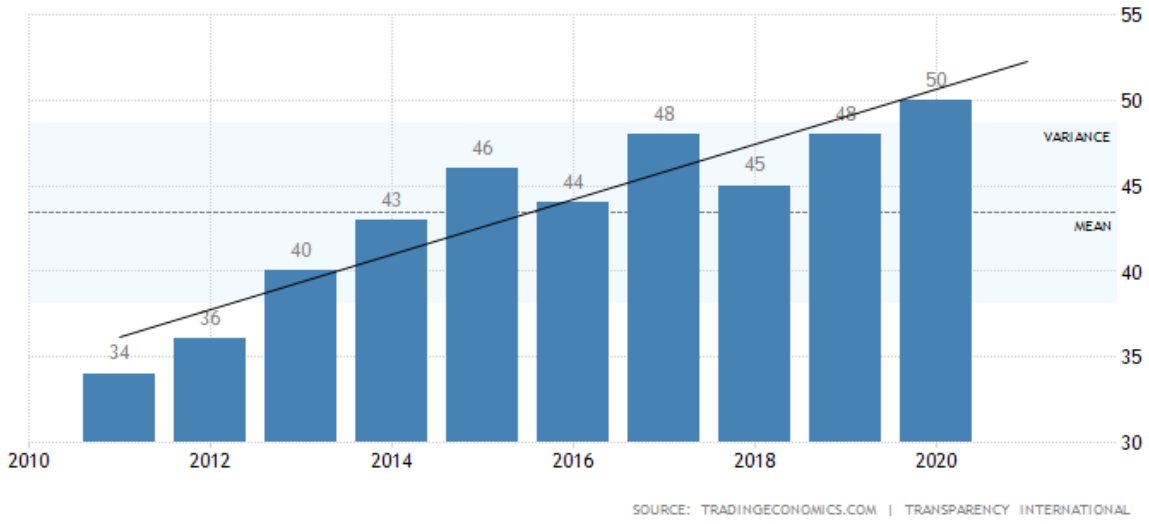
Ο γενικότερα αποδεκτός δείκτης μέτρησης που χρησιμοποιείται από το 1998 παγκοσμίως, είναι ο δείκτης αντίληψης της διαφθοράς της Διεθνούς Διαφάνειας (Corruption Perception Index), ο οποίος περιέχει πληροφορίες για την γραφειοκρατική και πολιτική εικόνα του φαινομένου. Συγκεκριμένα ο δείκτης συγκεντρώνει 12 πηγές δεδομένων από 11 φορείς, στους οποίους αρχικά αποτυπώνονται οι αντιλήψεις των ερωτηθέντων οργανισμών για το επίπεδο της διαφθοράς στην χώρα τους και κατόπιν ακολουθεί η σχετική κατανομή των χωρών. Για το έτος 2020[19], στα στοιχεία που λήφθηκαν από φορείς 180 χωρών, με δείκτη από το 0 (περισσότερο διεφθαρμένος) ως το 100 (απόλυτα καθαρός), βρέθηκε ότι ο μέσος όρος των χωρών βρίσκεται στο 43% , τα 2/3 των χωρών σκόραραν κάτω από το 50/100 σε σύγκριση με τον μέσο όρο της ΕΕ που φτάνει το 64%. Από τα στατιστικά του έτους 2012, 26 χώρες βελτίωσαν την θέση τους στον χάρτη, ενώ αξιοσημείωτο είναι ότι: καμία χώρα δεν έλαβε την βαθμολογία 100, στην πρώτη θέση παγκοσμίως είναι η Δανία και η Νέα Ζηλανδία με σκορ 88/100, ενώ στην τελευταία θέση βρίσκονται το Σουδάν και η Σομαλία με μόλις 12/100.

[19] https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/nzl

Εικόνα 1 transparency.org/en/cpi/2020

Τα δημοσιευμένα στοιχεία για την κατάσταση της χώρας μας για το έτος 2020, παρουσιάζουν την βελτίωση της θέσης της στην παγκόσμια εικόνα των χωρών στα επίπεδα διαφθοράς, αφού συγκέντρωσε σκορ 50/100 και κατέλαβε την 59η θέση επί του συνόλου των 180 χωρών, βελτιώνοντας την κατάταξή της κατά 14 θέσεις από το έτος 2012.

Πηγή: Transparency International.

Τα συνηθισμένα προβλήματα που συναντάμε από την χρήση του δείκτη είναι προβλήματα που προέρχονται από την μεθοδολογία των ερευνών (ασάφειες, διαφορετικές μεθοδολογίες,

διαφορετικές μορφες διαφθοράς), από την πιθανή μεροληψία των πηγών (προσωπικές εκτιμήσεις,πληροφόρηση από δικαστικές αρχές) και από άλλα προβλήματα κατάταξης (ερμηνεία από την μεταβολή του δείκτη ή αμφισβητούμενη εκτίμηση του μέσου όρου κατάταξης).

Ένας άλλος δείκτης, οι μετρήσεις του οποίου δημοσιεύονται από την Transparency International(Διεθνής Διαφάνεια), είναι το Βαρόμετρο Παγκόσμιας Διαφθοράς (Global Corruption Barometer-GCB), ο οποίος συγκεντρώνει αποτελέσματα από την έρευνα που πραγματοποιείται σε 107 χώρες σχετικά με την άποψη της κοινής γνώμης για την διαφθορά στην χώρα τους. Συγκεκριμένα για την Ευρωπαϊκή Ένωση, από τον Οκτώβρη ως τον Δεκέμβρη 2020, ερωτήθηκαν τηλεφωνικά περίπου 40.600 άτομα από τα 27 κράτη και στην έκθεση που δημοσιεύτηκε τον Ιούνιο 2021[20], καταγράφηκαν ορισμένα αξιοσημείωτα συμπεράσματα όπως:

- Το 62% των ερωτηθέντων θεωρούν ότι η κυβερνητική διαφθορά είναι το μεγαλύτερο πρόβλημα διαφθοράς
- Το 42% θεωρούν ότι η Κυβέρνηση δεν φροντίζει αποτελεσματικά για την καταπολέμηση της Διαφθοράς
- Το 56% εμπιστεύονται τις πρακτικές της Ε.Ε για την καταπολέμηση του φαινομένου
- Το 53% θεωρεί ότι η Κυβέρνησή τους επηρεάζεται από Ιδιωτικά συμφέροντα
- Το 64% πιστεύει ότι η αλλαγή νοοτροπίας των ανθρώπων μπορεί να κάνει την διαφορά
- Το 45% δεν καταφεύγει στην καταγγελία των περιστατικών γιατί φοβάται
- Το 32% εκτιμά ότι αυξήθηκε το επίπεδο της διαφθοράς τον τελευταίο χρόνο

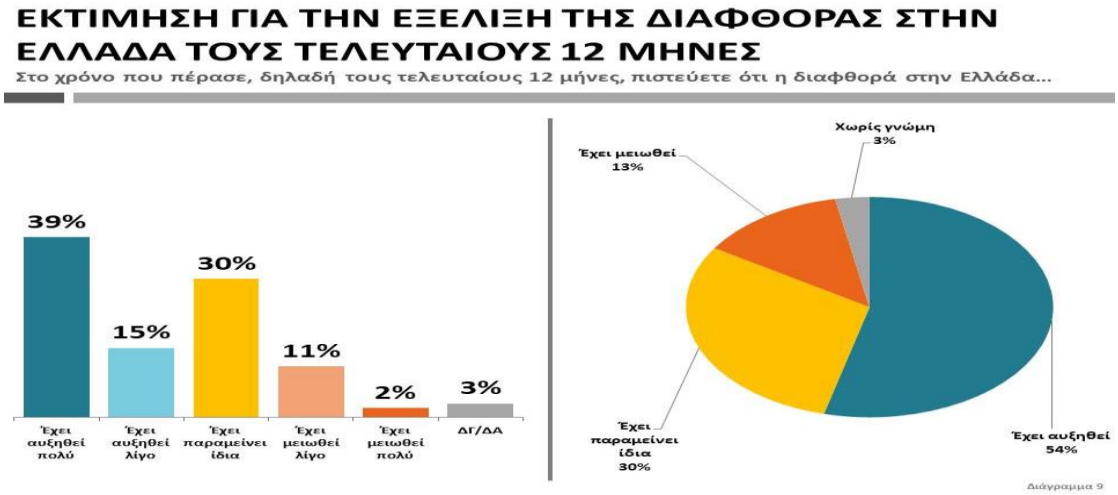
Ειδικότερα για την χώρα μας για την ίδια χρονιά, σε δείγμα 1200 ατόμων(ποσοστό 2,83%) που χρησιμοποίησαν τις δημόσιες υπηρεσίες, αποτυπώθηκαν τα εξής συμπεράσματα:

- Το 9% χρειάστηκε να δωροδοκήσουν
- Το 32% χρησιμοποιήσαν προσωπικές επαφές για την διεκπεραίωση υπόθεσης
- Το 11% είχε εμπειρία σεξουαλικής παρενόχλησης
- Το 57% θεωρεί ότι η κυβέρνηση επηρεάζεται από τα μεγάλα συμφέροντα και μόνο το 39% πιστεύει ότι η λήψη των κυβερνητικών αποφάσεων λαμβάνει σοβαρά την άποψη των πολιτών.
- Το 73% πιστεύει ότι η συμμετοχή των πολιτών μπορεί να κάνει την διαφορά στα επίπεδα της διαφθοράς
- Το 58% φοβάται να αναφέρει περιστατικά διαφθοράς

[20] https://images.transparencycdn.org/images/TI_GCB_EU_2021_web_2021-06-14-151758.pdf

- Το 53% πιστεύει ότι η Κυβερνητική πολιτική δεν αποδίδει στον τομέα αυτό
- Οι πιο διεφθαρμένοι φορείς θεωρούνται: Με ποσοστό 59% οι ΜΚΟ, με ποσοστό 45% τα μέλη του Κοινοβουλίου, με ποσοστό 34% οι επιχειρηματίες και μόλις με ποσοστό 21% οι Αστυνομικές αρχές.

Συνοψίζοντας τα key findings της έρευνας, διαπιστώνουμε ότι: τα επίπεδα της διαφθοράς δεν μειώθηκαν, υπάρχει στενή σχέση μεταξύ των πολιτικών προσώπων και των επιχειρήσεων, μεγάλο ποσοστό των ερωτηθέντων εξακολουθεί να φοβάται να καταγγείλει την πράξη, σπανίως επιβάλλονται αποτελεσματικές ποινές, τρείς(3) στους δέκα(10) έχουν βιώσει περιστατικά διαφθοράς και η πλειονότητα πιστεύει στον ανθρώπινο παράγοντα για την μείωση των ποσοστών του φαινομένου ενώ η εκτίμησή τους για την διαχρονικότητα της διαφθοράς απεικονίζεται κατωτέρω:

Πηγή: Transparency International

Τέλος υπάρχει ο Δείκτης Ελέγχου της Διαφθοράς που ερευνάται μέσω του Προγράμματος Worldwide Governance Indicators (WGI)[21] ή δείκτες ΚΚΖ [22]της Παγκόσμιας Τράπεζας, ο οποίος συγκεντρώνει στοιχεία με σκοπό την αποτύπωση 6 δεικτών μέτρησης της διακυβέρνησης από 200 χώρες παγκοσμίως. Οι δείκτες αυτοί περιλαμβάνουν τους εξής τομείς : την λαϊκή κυριαρχία και λογοδοσία, την πολιτική σταθερότητα και την απουσία βίας, την κυβερνητική αποτελεσματικότητα, την ποιότητα των θεσμών, το κράτος δικαίου και τον έλεγχο στα επίπεδα διαφθοράς στην χώρα(Kaufmann et al., 2010).

1.5 Επιπτώσεις της διαφθοράς

Η πολυπλοκότητα του φαινομένου και η ποικιλία των μορφών του, επηρεάζει πολλούς κλάδους που σχετίζονται με την οικονομική, κοινωνική και πολιτική ζωή της χώρας.[23] Οι

[21] Παγκόσμιοι Δείκτες Διακυβέρνησης
[22] Από τα αρχικά των Kaufmann Daniel, Kraay Art and Zoito-Lobaton Pablo οι οποίοι δημιούργησαν τους συγκεκριμένους δείκτες το 1999
[23] Mauro P (1997). Why worry about corruption? Washington, DC: International Monetary Fund, p. 5

σημαντικότερες επιπτώσεις πλέον των οικονομικών, είναι εκείνες που αφορούν την ορθή άσκηση των καθηκόντων των κρατικών λειτουργών , οι οποίοι για χάριν του ατομικού τους συμφέροντος παραβιάζουν της αρχές της ορθής διοίκησης, της αξιοκρατίας, της ισότητας, της διαφάνειας και της αρχής της νομιμότητας του Κράτους, την κοινωνική ανισότητα και την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η σημαντικότερη επίπτωση της διαφθοράς εντοπίζεται στο επίπεδο της εθνικής οικονομίας, τομέας για τον οποίο οι περισσότερες έρευνες συμφωνούν ότι η διαφθορά υπονομεύει την οικονομική ανάπτυξη και εξέλιξη[(Amundsen (1997), Mauro (1995, 1997), Kaufmann et al. (1998)] επηρεάζει αρνητικά τις επενδύσεις, την φορολογία, την καινοτομία και επιβαρύνει τον κρατικό προϋπολογισμό. Η κακή διαχείριση των περιορισμένων πόρων του κράτους και η διασπάθιση του δημοσίου χρήματος, υποβαθμίζουν την ποιότητα των παρεχόμενων δημοσίων υπηρεσιών και πλήττουν την αξιοπιστία της χώρας, γεγονός που αποτελεί αντικίνητρο για τις επενδύσεις.

Στην έκθεση που συνέταξε η ΕΕ για το κόστος της διαφθοράς στα κράτη μέλη το 2016 βρέθηκε ότι, το κόστος ανέρχεται σε 120 τρις ετησίως,[24] μέγεθος που αντιστοιχεί στο 5% του ΑΕΠ σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι παράνομες δραστηριότητες οδηγούν πολλές επιχειρήσεις στην παραοικονομία και στην συντήρηση της διαδρομής του «μαύρου χρήματος» διότι όλες οι ενέργειες γίνονται παρασκηνιακά, χωρίς τον έλεγχο του κράτους. Αυτό όμως επηρεάζει την αξιοπιστία των μακροοικονομικών δεδομένων που αντλούνται από τα στοιχεία της πραγματικής οικονομίας και δυσχεραίνει την δυνατότητα προβλέψεων (Myint,2000). Επιπλέον κλονίζει τα επίπεδα του πληθωρισμού και των επιτοκίων μειώνει την οικονομική σταθερότητα, καταστάσεις που αποτρέπουν τις επενδύσεις εξαιτίας της αβεβαιότητας του επιχειρησιακού περιβάλλοντος και τελικά επηρεάζουν αρνητικά το λόγο επενδύσεων και κεφαλαίου(Mauro, 1995).

Η εκτεταμένη εμφάνιση του φαινομένου και η γενικευμένη χρήση διεφθαρμένων πρακτικών, επηρεάζει πολλές αιχμές της καθημερινότητας των ανθρώπων, ειδικότερα τα φτωχότερα στρώματα, καθώς βλάπτει την κοινωνική ευημερία, την ασφάλεια και επιπλέον καταστρέφει το περιβάλλον.Η καταστρατήγηση θεμελιωδών αρχών του κράτους, η έλλειψη κρατικών οικονομικών πόρων σε κοινωνικούς τομείς όπως η υγεία και η εκπαίδευση[25],αποτελούν τροχοπέδη στα χαμηλά κοινωνικά στρώματα αφού καταστρατηγούν το δικαίωμα ίσης πρόσβασης σε αυτά, παραβιάζοντας έτσι βασικά ανθρώπινα δικαιώματα. Αυτό είχε επισημανθεί και από τον ΟΗΕ ο οποίος ανέφερε ότι: « *Corruption affects the poor disproportionately due to their powerlessness to change the status quo and inability to pay bribes, creating inequalities that violate their human rights"*[26].

[24] Wouter van Ballegooij, Thomas Zandstra, *Organised Crime and Corruption: Cost of Non-Europe Report*, PE 558.779, European Added Value Unit, March 2016

[25] Mauro P. (1995) "Corruption and Growth", Quarterly Journal of Economics, vol.110

[26] UNDP,2004. "Anti-Corruption Practice Note",. New York: UNDP, available at http://www.u4.no/pdf/pdf/file=/document/literature/UNDP-2004-anti-corruption-practice.pdf

Η διαφθορά κυρίως όμως δυσχεραίνει την εφαρμογή κοινωνικών πολιτικών όπως εκείνη για την καταπολέμηση της φτώχειας,[27]εμποδίζει την παγίωση ενός δίκαιου φορολογικού συστήματος, περιορίζει τις κυβερνητικές ενέργειες για ρύθμιση των ατελειών της αγοράς και ενισχύει τον διαχωρισμό των ανθρώπων σε πλούσιους και φτωχούς , με αποτέλεσμα να προκαλεί προστριβές και αντιζηλίες στις κοινωνίες, να δημιουργεί κλίμα αμφιβολίας και ανασφάλειας, και να εμβαθύνει το κοινωνικό χάσμα με την δημιουργία στερεοτύπων και συνθηκών ατιμωρησίας.

Σοβαρές είναι οι επιπτώσεις της και για τους πολιτικούς θεσμούς, καθώς αμαυρώνει την εικόνα των πολιτών για τους πολιτικούς, αποπροσανατολίζει την συμπεριφορά του εκλογικού σώματος σε μη ουσιώδη θέματα, περιθωριοποιεί πολλές κοινωνικές ομάδες, μειώνει την υγιή πολιτική αντιπαράθεση, δημιουργεί πολιτικές αναταράξεις και δημιουργεί αρνητική εικόνα της χώρας στον διεθνή χώρο. Όλο αυτό το αρνητικό κλίμα συχνά ανεγείρει κοινωνικές αντιδράσεις, ως επί το πλείστον έντονες, οι οποίες οδηγούν σε αλλαγές και μεταρρυθμίσεις. Σύμφωνα με το Ευρωβαρόμετρο 2020, το 91% των ερωτηθέντων θεωρεί ότι υπάρχει διαφθορά στα δημόσια θεσμικά όργανα, ενώ σύμφωνα με την ειδική αναφορά του ΣΕΒ[28], η παράμετρος της διαφθοράς και του ελλείμματος διαφάνειας στην χώρα μας τα ποσοστά της οποίας ανέρχονται σε 39,5% για το έτος 2019 έναντι 45,1% για το έτος 2018, αποτελούν το τέταρτο σε σειρά εμπόδιο δραστηριοποίησης των επιχειρήσεων.

Εξετάζοντας την ηθική διάσταση του θέματος, σύμφωνα με τον καθηγητή Θεοδόση Τάσιο[29], η διαφθορά προωθεί την μετριότητα και αποθαρρύνει την αριστεία, γιατί ενισχύει την αντίληψη ότι με το «λάδωμα» μπορεί να αποκτήσει κανείς ότι επιθυμεί, χωρίς να καταβάλει ιδιαίτερη προσπάθεια. Η συμπεριφορά αυτή εκτός των άλλων, προκαλεί απογοήτευση στους νομοταγείς και εργατικούς πολίτες/υπαλλήλους, οι οποίοι βιώνουν την ανισότητα, την αναξιοκρατία και τις νοσηρές συμπεριφορές , με αποτέλεσμα να επηρεάζεται η ποιότητα των υπηρεσιών, γεγονός που οδηγεί στην αναποτελεσματικότητα της δημόσιας διοίκησης.

Αποτέλεσμα της γενικευμένης επικράτησης της ευνοιοκρατίας, της αναξιοκρατίας και του χαμηλού επίπεδο των μισθών των υπαλλήλων, είναι η διαρροή επιστημονικού προσωπικού προς το εξωτερικό (brain drain)[30], η δυσανασχέτηση και η απαξίωση του ανθρώπινου δυναμικού. Η κουλτούρα αυτή της απόλυτης ανοχής και μοιρολατρίας, χαλαρώνει τις ηθικές αξίες και σταδιακά δημιουργεί στους πολίτες την πεποίθηση ότι «*αν δεν λαδώσω δεν προχωρά η διαδικασία*» ή ακόμα « *αφού γίνεται η δουλειά μου δεν πειράζει και να πληρώσω τον υπάλληλο»*. Ταυτόχρονα προκαλούν την απροθυμία της καταγγελίας των υπαλλήλων που λειτουργούν παράτυπα, αφού «....*και να τους καταγγείλω, δεν πρόκειται να τιμωρηθούν*» συμπεριφορές που καταλήγουν στην κανονικοποίηση από την πλευρά των λειτουργών ότι «...*αφού δεν βλάπτω κανένα , τι πειράζει*» ή «*με τόσα που παίρνω και πολλά κάνω*», αντιλήψεις που δημιουργούν την εικόνα μιας στρεβλής αξίας δικαίου.

[27] Gupta S, Davoodi H, R Terme (1998) "Does Corruption affect income inequality and poverty?" IMF Working Paper, May

[28] Special Reports < Βιβλιοθήκη & Τεκμηρίωση | SEV : "Σφυγμός του Επιχειρείν 2020"

[29] Θ. Τάσιος σε «Κράτος και διαφθορά, πώς θα κόψουμε τον ομφάλιο λώρο;», σελ. 38

[30] https://www.politico.eu/article/greece-reverse-brain-drain-skills-young-people-financial-crisis/

Αντίθετες με την άποψη των αρνητικών συνεπειών της διαφθοράς , αποτέλεσαν οι θεωρίες που διατυπώθηκαν από τους [Leff (1964), Nye (1967), Huntington (1968), Lui (1985)], δίνοντας μια άλλη διάσταση στην μελέτη του φαινομένου. Αυτοί θεωρούν ότι χωρίς αυτή την διαδικασία δεν θα μπορούσαν να προχωρήσουν διάφορες ενέργειες του κράτους καθώς πιστεύουν ότι η διαφθορά λειτουργεί ως ένα είδος λιπαντικού *«γράσο που επιταχύνει τα γρανάζια του εμπορίου ή της γραφειοκρατίας»* .[31] Με απλά λόγια θεωρούν ότι η διαφθορά λαδώνει την κρατική μηχανή ώστε να επιταχύνονται οι διαδικασίες και μέσω αυτής καταργούνται γρήγορα και εύκολα διάφορα διοικητικά και γραφειοκρατικά εμπόδια, παρακάμπτονται ρυθμιστικές αλλά χρονοβόρες διαδικασίες του Κράτους με αποτέλεσμα να βοηθάει την απελευθέρωση της αγοράς ενώ αποτελεί κίνητρο για τους χαμηλά αμειβόμενους υπαλλήλους για να είναι πιο παραγωγικοί. Ο δε Huntington, ενίσχυσε την άποψη αυτή, εξισώνοντας την διαφθορά με τα οφέλη που δημιουργεί μια διοικητική μεταρρύθμιση, ενώ το επιχείρημα αυτό περί «*θετικής*» συμβολής της διαφθοράς στην παράκαμψη γραφειοκρατικών μηχανισμών, ο Aidt (2009, p274) το αποκάλεσε «*πλάνη της αποτελεσματικής διαφθοράς*», περιγράφοντάς το ως μια κατάσταση που ενθαρρύνει την ανεκτικότητα τέτοιων στρεβλών συμπεριφορών, θεωρώντας τες ως δεδομένες.

Οι περισσότερες μελέτες όμως έδειξαν ότι οι επιπτώσεις της διαφθοράς βραχυπρόθεσμα αποτελούν τροχοπέδη στην ανάπτυξη της χώρας, αποσταθεροποιούν την έννομη τάξη, προσβάλλουν τα ανθρώπινα δικαιώματα, οδηγούν στην καταστρατήγηση θεμελιωδών αρχών του κράτους δικαίου και κλονίζουν τις οικονομικές προσδοκίες μιας κοινωνίας. Εκτός αυτών, μακροπρόθεσμα η διαφθορά οδηγεί σε: δυσλειτουργία του κράτους, γραφειοκρατική αναποτελεσματικότητα του κρατικού μηχανισμού, αδιαφάνεια κρατικών λειτουργιών και στην υπονόμευση των αρχών της νομιμότητας και των αρχών που διέπουν τη λειτουργία της διοικητικής δράσης στα δημοκρατικά πολιτεύματα, ενώ ενισχύει την πολιτική αστάθεια και την κοινωνική ανομία[32].

Στην έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τα 27 κράτη μέλη που δημοσιεύθηκε τον Ιούλιο 2021 αναφορικά με το κράτος δικαίου[33], υπάρχουν σημαντικές αναφορές θετικές και αρνητικές για την χώρα μας για την αντιμετώπιση του φαινομένου, ανάμεσα στις οποίες αναφέρονται:

- Η ανυπαρξία επαρκών στοιχείων σχετικά με την ειδική κατάρτιση που απαιτείται να έχουν τα στελέχη της Διεύθυνσης Εσωτ.Υποθέσεων της ΕΛΑΣ που διενεργούν τον έλεγχο των δηλώσεων ΠΟΘΕΝ ΕΣΧΕΣ

- Η ανάγκη για την αναμόρφωση της νομοθεσίας για την προστασία των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος

- Η επικαιροποίηση των διατάξεων σχετικά με την κατάργηση της ειδικής αποσβεστικής προθεσμίας στην ασυλία βουλευτών

[31] Samuel.P.Huntington,(1968,64)

[32] Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρώπινων Δικαιωμάτων Γενική Γραμματεία Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, «Διαφάνεια», Εθνικό Σχέδιο κατά της Διαφθοράς, Έκθεση Πεπραγμένων 2012-2013, διαθέσιμο σε: http://www.Ministryofjustice.gr

[33] https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/2021_rolr_country_chapter_greece_el.pdf

- Οι τροποποιήσεις στις διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων στο πλαίσιο των αναγκών αντιμετώπισης της πανδημίας Covid-19

- Το θετικό βήμα της διαβούλευσης του νομοσχεδίου για την ίδρυση μητρώο εκπροσώπων ομάδων συμφερόντων(lobbying) και των δραστηριοτήτων άσκησης πίεσης

Ως πιο σημαντικά συγκεντρωτικά συμπεράσματα της έκθεσης για τα κράτη μέλη, αποτελούν τα εξής:

- Εξακολουθούν να συγκαταλέγονται μεταξύ των χωρών με τις καλύτερες επιδόσεις παγκοσμίως, ενώ δέκα από αυτά ανήκουν στις πρώτες είκοσι από τις χώρες που θεωρούνται λιγότερο διεφθαρμένες.

- Πολλές κυβερνήσεις εγκρίνουν ή αναθεωρούν επί του παρόντος εθνικές στρατηγικές ή σχέδια δράσης για την καταπολέμηση της διαφοράς.

- Πολλά κράτη έχουν λάβει μέτρα για την ενίσχυση των πλαισίων για την πρόληψη της διαφθοράς και της ακεραιότητας, συμπεριλαμβανομένων των κανόνων για τις συγκρούσεις συμφερόντων, τη διαφάνεια των ομάδων συμφερόντων και τη μεταπήδηση από τον δημόσιο στον ιδιωτικό τομέα. Ωστόσο, εξακολουθούν να υφίστανται προκλήσεις, ιδίως σε σχέση με τις ποινικές έρευνες, τις διώξεις και την επιβολή των κυρώσεων για διαφθορά σε ορισμένα κράτη μέλη.

- Συνέχισαν να έρχονται στην επιφάνεια μείζονες ή εξαιρετικά πολύπλοκες υποθέσεις διαφθοράς σε πολλά από αυτά.

- Οι πόροι που διατίθενται για την καταπολέμηση της διαφθοράς σε ορισμένα κράτη μέλη δεν είναι πάντα επαρκείς, ενώ σε άλλα εξακολουθούν να υπάρχουν ανησυχίες σχετικά με την αποτελεσματικότητα των ερευνών, της δίωξης και της εκδίκασης υποθέσεων μεγάλης διαφθοράς.

- Συνολικά, η πανδημία COVID-19 επιβράδυνε τις μεταρρυθμίσεις και τις αποφάσεις σχετικά με υποθέσεις διαφθοράς

1.6 Φορείς καταπολέμησης της διαφθοράς

Το διαρκώς αυξανόμενο ενδιαφέρον για την καταπολέμηση του φαινομένου, οδήγησε τις Κυβερνήσεις σε εθνικό και διεθνές επίπεδο να συγκροτήσουν διάφορους ελεγκτικούς μηχανισμούς προληπτικού και κατασταλτικού χαρακτήρα.

Στο άρθρο 29 της συνθήκης του Μάαστριχτ, η καταπολέμηση της διαφθοράς συμπεριλαμβάνεται ανάμεσα στους κύριους στόχους της αφού η αντιμετώπισή της, θα βοηθήσει την αποτελεσματική λειτουργία της αγοράς και τον υγιή ανταγωνισμό μεταξύ των κρατών ενώ παράλληλα διαφυλάττει την ισότητα , την δικαιοσύνη και την ελευθερία μεταξύ των πολιτών των κρατών μελών.

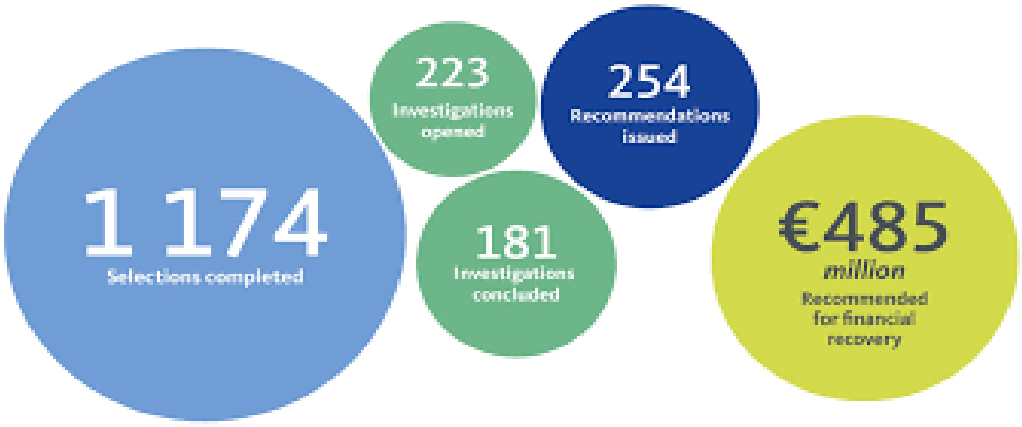
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS

Σημαντική είναι η συνεισφορά της υιοθέτησης των 24 θεμελιωδών Αρχών που ενσωματώθηκαν στην απόφαση της συνάντησης του Στρασβούργου (1997) για την καταπολέμηση της διαφθοράς, στην οποία προτάθηκαν σημαντικά διοικητικά και αστικά μέτρα όπως η καθιέρωση ελέγχων, η ύπαρξη αποτελεσματικών ένδικων μέσων, η συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών αλλά και η υποχρέωση θέσπισης ανεξάρτητων φορέων για την καταπολέμηση της διαφθοράς.

Αρχικά το 1999 , η ΕΕ προχώρησε στην ίδρυση της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας για την Καταπολέμηση της Απάτης(OLAF), με σκοπό την κύρια εξασφάλιση των συμφερόντων της και κύριο έργο της, να διερευνά ένα ευρύ φάσμα αξιόποινων πράξεων, από υπεξαιρέσεις, δόλιες αξιώσεις και παραπτώματα στο πλαίσιο διαδικασιών δημόσιων συμβάσεων, έως τελωνειακές απάτες. Για την περίοδο 2010-2020, η OLAF κατάφερε και :

- Διεκπεραίωσε πάνω από 2.200 έρευνες
- Συνέστησε την επιστροφή περισσότερων από 7,5 δισ. ευρώ στον προϋπολογισμό της ΕΕ
- Εξέδωσε πάνω από 3.000 συστάσεις για τη λήψη δικαστικών, δημοσιονομικών, πειθαρχικών και διοικητικών μέτρων από τις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών και της ΕΕ.[34]

Τα αποτελέσματα των ερευνών της συνολικά για το έτος 2019 απεικονίζονται ως εξής:

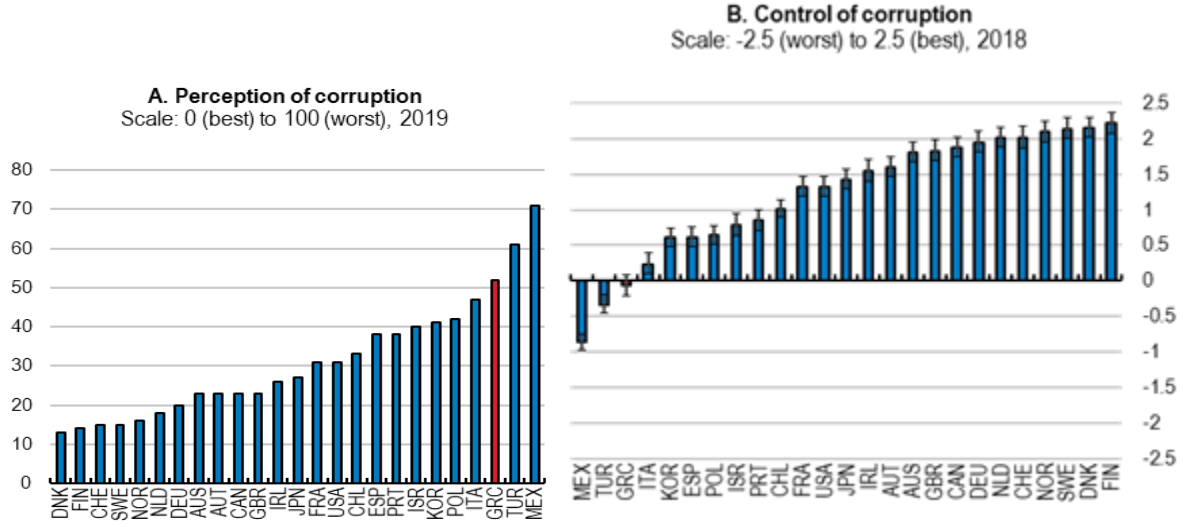
Πηγή Olaf Report 2019

Το 1999, θεσπίστηκε επιπλέον μια ελεγκτική ομάδα , της οποίας η ονομασία παραπέμπει αρχικά στην ιταλική απόδοση της λέξης Έλληνας , αφού είναι γνωστή και ως "GRECO". Συγκεκριμένα το Συμβούλιο της Ευρώπης έδωσε το συγκεκριμένο όνομα στην «Ομάδα Κρατών κατά της Διαφθοράς», σύμφωνα με τη γαλλική απόδοση του όρου(Groupe d' Etats Contre la Corruption). Σκοπός της ομάδας ήταν να επιβλέπει σε τακτική βάση τον βαθμό συμμόρφωσης των επιμέρους 49 σήμερα κρατών-μελών, αρχικά στις ρυθμίσεις της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη Διαφθορά σε θέματα Ποινικού Δικαίου της 27.1.1999 (εφεξής: Ποινική Σύμβαση για τη Διαφθορά) και κατόπιν στις ρυθμίσεις της αντίστοιχης Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης

[34] https://ec.europa.eu/anti-fraud/home_el

σε θέματα Αστικού Δικαίου από 4.11.1999, να δημοσιεύει αξιολογήσεις, να συντάσει εκθέσεις και να προτείνει διορθωτικές ενέργειες επί των διαδικασιών των κρατών προς καταπολέμηση του φαινομενου. Η Ελλάδα, ιδρυτικό μέλος της GRECO από το 1999, έχει ήδη υποβληθεί σε τρεις αξιολογήσεις. Η διαδικασία της αρχικής αξιολόγησης προβλέπει διάφορες επισημάνσεις με την ύπαρξη προθεσμίας, η οποία όταν αυτή παρέλθει, συνοδεύεται από δεύτερη αξιολόγηση(Μπέσιλα-Μακρίδη,2006). Ειδικότερα στην έκθεση παρακολούθησης για την εφαρμογή ad hoc του άρθρου 34 για την Ελλάδα το έτος 2020[35], μια απο τις τέσσερις συστάσεις που τροποποίησε η χώρα μας μετά την δριμύ κριτική που δέχθηκε αρχικά, ήταν η μετατροπή του άρθρου 236 του ποινικού κώδικα και η επαναφορά της ποινής του αδικήματος της διαφθοράς των δημοσίων λειτουργών ως κακούργημα. Η καθιέρωση του αδικήματος ως πλημέλλημα, έγινε με την τροποποίηση του έτους 2019, γεγονός που στην ουσία πυροδοτούσε την συνολική προσπάθεια της χώρας για την καταπολέμηση του φαινομένου.

Σημαντική είναι η δράση του Διεθνούς Οικονομικού Οργανισμού Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), με την σύνταξη της Σύμβασης για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς(1997), αλλά και της αντίστοιχης Σύμβασης για την διεξαγωγή νόμιμων συναλλαγών των αλλοδαπών υπαλλήλων στις διεθνείς συναλλαγές. Μέσω αυτών προτείνονται διάφορα προληπτικά και κατασταλτικά μέτρα για την ορθότητα των διεθνών συναλλαγών ώστε να αποφευχθούν φαινόμενα δωροδοκίας. Ο ΟΟΣΑ σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανέλαβαν την υποστήριξη του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την καταπολέμηση της διαφθοράς. Η έκθεση του Οργανισμού για την Ελλάδα το 2020, έδειξε ότι τα ποσοστά της διαφθοράς είναι υψηλά αλλά όμως οι δείκτες ελέγχου[36] παρουσίασαν βελτίωση, σύμφωνα με τα εξής διαγράμματα:

Πηγή: Εικόνα 1-OECD Economic Surveys: Greece 2020 - © OECD 2020

[35] Μπορούμε να την βρούμε εδώ: https://rm.coe.int/-ad-hoc-34-greco-86-26-29-2020-/1680a081f6
[36] Το πλήρες κείμενο βρίσκεται εδώ: OECD Economic Surveys: Greece 2020 p.58

D. Corruption by sector, "Control of Corruption"
Scale: 0 (worst) to 1 (best), 2019

	Best performer OECD	Worst perform-er OECD	GRC	OECD
Executive bribery	0.96425	0.28625	0.5155	0.785805556
Executive embezzlement	0.9775	0.2235	0.815	0.861194444
Public sector bribery	0.91	0.3785	0.5515	0.756881944
Public sector embezzlement	0.95575	0.36225	0.7365	0.846256944
Legislature corruption	0.96825	0.255	0.599	0.719402778
Judicial corruption	0.966	0.46775	0.5515	0.812770833

Πηγή: Εικόνα 2 OECD Economic Surveys: Greece 2020 - © OECD 2020

Σημαντική ήταν η συμβολή του ΟΗΕ(Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών) στην καταπολέμηση του φαινομένου, ειδικά μετά την δημοσίευση της Παγκόσμιας Σύμβασης κατά της Διαφθοράς (2003), την οποία συνυπέγραψε και η χώρα μας, σε συνάρτηση με την θέσπιση του Διεθνούς Κώδικα Δεοντολογίας των Δημόσιων Λειτουργών (UN 1996) . Στο μελλοντικό σχέδιο δράσης του Οργανισμού αναφέρεται ότι μέχρι το έτος 2030, ανάμεσα στους 17 Στόχους για την Βιώσιμη Ανάπτυξη και την βελτίωση του κόσμου, ύψιστη αξία έχει ο Στόχος 16 (ΕΙΡΗΝΗ,ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΙΣΧΥΡΟΙ ΘΕΣΜΟΙ) που αποβλέπει *«στην προαγωγή ειρηνικών και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνιών με στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξη»*,[37] αλλά και οι 12 διαφορετικοί υποστόχοι για την μείωση των μορφών βίας, την κάθε μορφής ανθρώπινη κακοποίηση, την μείωση κάθε μορφής διαφθοράς και δωροδοκίας σε συνάρτηση με την ίδρυση υπεύθυνων και διαφανών θεσμών, την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και τον περιορισμό των παράνομων χρηματικών ροών και τέλος την διασφάλιση της ανοικτής πληροφόρησης για όλους τους πολίτες.

Στις έρευνες του Οργανισμού για την καταπολέμηση της διαφθοράς, ανάμεσα στα άλλα διαπιστώθηκαν τα εξής:

- Τα μεγαλύτερα ποσοστά διαφθοράς εντοπίστηκαν στην αστυνομία και το δικαστικό σύστημα
- Το κόστος της δωροδοκίας,διαφθοράς, φοροδιαφυγής και κλοπής αγγίζει τα 1,26 τρισεκατομμύρια δολάρια για τις αναπτυσσόμενες χώρες ετησίως, ποσό το οποίο αντιστοιχίζεται με την ημερήσια αύξηση των εξόδων ενός ανθρώπου κατά 1,25 δολαρια για χρονικό διάστημα έξι ετών

[37] https://unric.org/el/%cf%83%cf%84%ce%bf%cf%87%ce%bf%cf%83-16-%ce%b5%ce%b9%cf%81%ce%b7%ce%bd%ce%b7-%ce%b4%ce%b9%ce%ba%ce%b1%ce%b9%ce%bf%cf%83%cf%85%ce%bd%ce%b7-%ce%ba%ce%b1%ce%b9-%ce%b9%cf%83%cf%87%cf%85%cf%81%ce%bf/

- Οι συγγρούσεις των χωρών αναγκάζουν το 50% των παιδιών να εγκαταλείψουν την πρωτοβάθμια εκπαίδευση

- Η ανάπτυξη σε συνδυασμό με ένα κράτος δικαίου βοηθούν την βιώσιμη ανάπτυξη σε διεθνές και εθνικό επίπεδο.

Τέλος σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η Διεθνής Διαφάνεια (Transparency International), (ΜΚΟ διεθνούς εμβέλειας) η οποία ιδρύθηκε το 1993, περιλαμβάνει 90 και πλέον αυτοδιοικούμενα τμήματα και αποτελεί σημαντικό σύμβουλο κρατών για θέματα διαφθοράς. Διατηρεί μια απο τις μεγαλύτερες βάσεις δεδομένων σχετικά με τα επίπεδα διαφθοράς σε όλο τον Κόσμο και το βασικό όραμα της είναι: «*Να δημιουργήσουν ένα κόσμο όπου η κυβέρνηση, οι πολιτική, η κοινωνία των πολιτών και η καθημερινότητα των ανθρώπων θα είναι απαλλαγμένη από την διαφθορά*».[38] Βασικοί στόχοι της οργάνωσης αποτελούν:

- Η ενθάρρυνση της χρηστής διοίκησης με διαφανείς διαδικασίες ώστε να αντιμετωπιστεί η κακοδιοίκηση και η διαφθορά

- Ανάληψη συγκεκριμένων δράσεων για την προώθηση της διαφάνειας και ακεραιότητας με ταυτόχρονη αποκατάσταση των θεσμών

- Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των πολιτών στα θέματα διαφθοράς ώστε να καταλάβουν ότι μόνο με την ενεργή συμμετοχή όλων θα επιτευχθεί η αλληλεγγύη, η ισότητα και η κοινωνική δικαιοσύνη.

- Συνεργασία με άλλους οργανισμούς σε κάθε επίπεδο.

Ανάμεσα στα κύρια καθήκοντά της είναι η δημοσίευση στοιχείων που συγκεντρώνει ετησίως και με τα οποία διαμορφώνονται οι δείκτες που έχουμε προαναφέρει. Τα στοιχεία αυτά συγκεντρώνονται είτε απευθείας από το Κράτος είτε από τους πολίτες, καταγράφονται στις εκθέσεις τους και κατόπιν γίνεται η κατάταξη των χωρών ανάλογα με τα αποτελέσματα. Όμως η πληθώρα των φορέων , οι επικαλυπτόμενες αρμοδιότητες, τα προβλήματα συντονισμού, η ανεπάρκεια των ελέγχων και οι χρονοβόρες γραφειοκρατικές διαδικασίες συχνά οδηγούν σε δυσλειτουργία και σύγχυση των υπηρεσιών, αφού δεν έχει στην ουσία προβλεφθεί αποτελεσματικός τρόπος συντονισμού τους, ενέργεια «η οποία αποτελεί βασική προϋπόθεση για την αποτελεσματικότητά τους, από ένα όργανο που θα έχει σαν κύριο έργο την πρόληψη και καταστολή φαινομένων κακοδιοίκησης και διαφθορ*άς»*[39].

Αντίστοιχοι φορείς σε εθνικό επίπεδο που έχουν στόχο την καταπολέμηση της διαφθοράς και την ενίσχυση της διαφάνειας και ακεραιότητας των θεσμών, αποτελούν η Εθνική Αρχή Διαφάνειας(προέκυψε από την ενοποίηση 5 μεμονωμένων ελεγκτικών οργάνων), το Ελεγκτικό Συνέδριο, ο Συνήγορος του Πολίτη, η Ενιαία Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Συμβάσεων και τέλος το Ε-

[38] Διεθνής Διαφάνεια(Transparency International, A Global Strategy Against Corruption 2021- 2030 . https://images.transparencycdn.org/images/Strategy2030_Brochure-final_15022021.pdf

[39] Ρακιντζής Λ., Διακυβέρνηση και διαφθορά σελ. 111

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS

θνικό Συντονιστικό Όργανο Ελέγχου και Λογοδοσίας(προέκυψε από την ενοποίηση 14 φορέων και υπηρεσιών επιθεώρησης-ελέγχου και καταπολέμησης της διαφθοράς).[40]

1.7 Συντονισμένες δράσεις/προτάσεις για την καταπολέμηση της διαφθοράς

Η πολυμέτωπη μάχη κατά της διαφθοράς στο δημόσιο τομέα παραμένει ένα μεγάλο και κρίσιμο για τη χώρα μας στοίχημα, καθώς είναι αποτέλεσμα θεμελιωδών οικονομικών, πολιτικών και θεσμικών αιτιών. Για τον λόγο αυτό στο σημείο αυτό θα παρουσιάσουμε διάφορες πρακτικές που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στην αποτελεσματική καταπολέμηση της διαφθοράς στο δημόσιο τομέα, σε μεσοπρόθεσμο, βραχυπρόθεσμο αλλά και μακροπρόθεσμο ορίζοντα, στηριζόμενες στο τρίπτυχο πρόληψη, ενίσχυση διαφάνειας και έλεγχος.

Το κράτος διαθέτει πολλά θεσμικά εργαλεία που θα μπορούσε να αξιοποιήσει προκειμένου να μειώσει τα επίπεδα της διαφθοράς, ώστε να βελτιώσει την οικονομία και κατά συνέπεια την κοινωνική ευημερία. Μια σειρά από ενέργειες που σχετίζονται με τις εσωτερικές λειτουργίες και που θα μπορούσαν να εφαρμοστούν είναι οι ακόλουθες:

1. Ανάπτυξη Μονάδων Κανονιστικής Συμμόρφωσης και Συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου με βάση τα διεθνή πρότυπα και πρακτικές στο δημόσιο τομέα.

2. Υλοποίηση στοχευμένων εκπαιδευτικών δράσεων (e-skills) για τους δημοσίους λειτουργούς[41]

3. Μηδενική ανοχή στη διαφθορά και χρήση αποτελεσματικών εργαλείων εντοπισμού της

4. Παροχή κινήτρων αποδοτικότητας στους δημόσιους λειτουργούς, αξιολόγηση βάσει στόχων και επιβράβευση υλική και ηθική

5. Ανάπτυξη καναλιών καταγγελίας και ενοποίηση του νομικού πλαισίου για την καταγγελία φαινομένων διαφθοράς (whistleblowing)[42]

6. Ενδυνάμωση ανεξάρτητων αρχών που έχουν κύριο ρόλο την διαφάνεια και ακεραιότητα της δημόσιας διοίκησης (Εθνική Αρχή Διαφάνειας, Συνήγορος του Πολίτη/Ombudsman)

7. Έμφαση στις πολιτικές ‘’πρόσβασης στις πληροφορίες’’, καθώς θεωρείται βασική προϋπόθεση διασφάλισης των ατομικών δικαιωμάτων των πολιτών και του δημοκρατικού ελέγχου.

8. Βελτίωση κανόνων για την ανάθεση δημοσίων συμβάσεων ώστε να καλυτερεύσουν τα στοιχεία των δεικτών[43]

[40] Ν.4622/2019

[41] Επί συνόλου 28 κρατών μελών της ΕΕ, η Ελλάδα κατατάσσεται 27η στον δείκτη ψηφιακής οικονομίας και κοινωνίας (DESI) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το 2020

[42] Συμβούλιο της Ευρώπης, Σύσταση σχετικά με την προστασία των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdcj/Whistleblowers/protecting_whistleblowers_en.asp

9. Δημιουργία “Blacklist” παραβατών

10. Εφαρμογή του Νόμου 4305/2014 για την ανοικτή διάθεση και περαιτέρω χρήση εγγράφων, πληροφοριών και δεδομένων του δημόσιου τομέα

Παράλληλα απαιτείται να γίνουν ουσιαστικές παρεμβάσεις με την εφαρμογή βασικών αρχών και διαδικασιών που περιλαμβάνουν :

α) Αρχές «καλής νομοθέτησης» οι οποίες σχετίζονται με :

- Την κωδικοποίηση της υφιστάμενης και νέας νομοθεσίας με προτεραιότητα σε βασικούς κανόνες που έχουν επίπτωση στην επιχειρηματικότητα
- Την υλοποίηση των προβλέψεων του Νόμου 4048/2012 για τη ρυθμιστική διοίκηση και καλή νομοθέτηση
- Την δημιουργία Μητρώου ανεξάρτητων εμπειρογνωμόνων όλων των ειδικοτήτων από τον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα (πανεπιστήμια, ΝΠΙΔ, ερευνητικά ιδρύματα κ.ά.)
- Ευαισθητοποίηση της κοινωνίας των πολιτών για συμμετοχή σε κοινωνικό διάλογο[44]

β) Εφαρμογή αρχών για την καταστολή της διαφθοράς όπως:

- Αποδοτικότερα χρονοδιαγράμματα απονομής της δικαιοσύνης για βελτίωση χρόνων εκδίκασης υποθέσεων και παραγραφής αδικημάτων
- Αξιοποίηση των ΤΠΕ στις υποδομές και τα συστήματα υποστήριξης των φορέων δικαιοσύνης.
- Νομοθετική παρέμβαση για την απαλοιφή περιπτώσεων αλληλοκαλύψεων, συγκρούσεων συμφερόντων, αντιφάσεων και αδυναμιών
- Κεντρικός προγραμματισμός ελέγχων και απλούστερη υλοποίηση, διαχείριση και παρακολούθηση των αποτελεσμάτων των ελέγχων.

γ) Δυναμικές διαδικασίες καταστολής πολιτικής διαφθοράς όπως:

- Εφαρμογή αξιόπιστου συστήματος χρηματοδότησης των πολιτικών κομμάτων, καθώς υπάρχουν πολλές δυνατότητες χρηματισμού τους (με συνηθέστερα κανάλια τα δημόσια

[43] Δείκτες Δημόσιων Προμηθειών http://ec.europa.eu/internal_market/scoreboard/performance_per_policy_area/public_procurement/index_en.htm#maincontentSec3

[44] Πρόγραμμα ανταλλαγής εμπειριών στον τομέα της καταπολέμησης της διαφθοράς (Anti-Corruption Experience Sharing Programme) http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/organised-crime-and-human-trafficking/corruption/experience-sharing-programme/index_en.htm

έργα, τις κρατικές επιχειρήσεις, τις ιδιωτικοποιήσεις και τη δυνατότητα τοποθέτησης ανθρώπων σε θέσεις-κλειδιά στον κρατικό μηχανισμό)

- Ενδελεχής έλεγχος των δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης τόσο για το περιεχόμενο όσο και για την υποβολή δηλώσεων από τα υπόχρεα πρόσωπα.

- Έλεγχος τήρησης του Κώδικα Δεοντολογίας των μελών του Κοινοβουλίου και σαφείς κανόνες επιβολής κυρώσεων στα μέλη του.

- Δημιουργία ενιαίας κανονιστικής ρύθμισης περί δίωξης των διεφθαρμένων πολιτικών που συχνά καλύπτονται πίσω από το βουλευτικό και τραπεζικό απόρρητο

- Πολιτικές πρωτοβουλίες που ενδυναμώνουν τους θεσμούς, τη δημοκρατία και την κατοχύρωση των ανθρώπινων δικαιωμάτων, καθώς και μέτρα για την ενίσχυση της αποκέντρωσης και τέλος

δ) Ολοκλήρωση ψηφιακού μετασχηματισμού υπηρεσιών δημόσιου τομέα

Η τεχνολογία, μπορεί να αποτελέσει το «κλειδί» για την ποιοτική αναβάθμιση των υπηρεσιών του δημοσίου τομέα, καθώς έτσι ελαχιστοποιείται η επαφή δημοσίων υπαλλήλων και επιχειρήσεων, γίνεται εξοικονόμηση χρόνου, μειώνονται τα λάθη και ενισχύεται η διαφάνεια.[45] Αν και η προσπάθεια ψηφιακού μετασχηματισμού του δημόσιου τομέα επιταχύνθηκε σημαντικά το 2020, εξαιτίας της πανδημίας του κορωνοϊού, δεν ήταν παρόλα αυτά αρκετή για να βελτιωθεί ο Δείκτης Ικανοποίησης από την Ποιότητα των Δημόσιων Φορέων [46] . Τα μέτρα που προτείνονται στον ψηφιακό προσανατολισμό των υπηρεσιών είναι:

- Ανάπτυξη νέας ψηφιακής στρατηγικής με μετρήσιμους στόχους/ KPIs.

- Διασφάλιση σημείων διεπαφής με τη χρήση κινητών συσκευών (mobile touchpoints), με πολίτες και επιχειρήσεις αλλά και τους ίδιους τους χρήστες εντός του δημοσίου τομέα στα έργα πληροφορικής του Δημοσίου.

- Σχεδιασμός ειδικών κινήτρων (π.χ. εκπτώσεις σε παράβολα, προτεραιότητα εξυπηρέτησης) για τη χρήση ψηφιακών υπηρεσιών με στόχο τη βελτίωση της χρήσης

- Αξιοποίηση της δυνατότητας του ΕΣΗΔΗΣ ώστε να λειτουργήσει ως αποθετήριο δικαιολογητικών, με στόχο τη μείωση διοικητικών βαρών

[45] Η χώρα μας έχει χαμηλές θέσεις τόσο στην ψηφιοποίηση του δημοσίου τομέα (26η), όσο και στη ζήτηση των των online υπηρεσιών (27η), καθώς και στην ύπαρξη βασικών enablers, όπως για παράδειγμα η ύπαρξη ηλεκτρονικής αυθεντικοποίησης, (27η).

[46] Ο βαθμός ικανοποίησης των επιχειρήσεων από την ποιότητα των Δημόσιων Φορέων / Υπηρεσιών σημειώνει υποχώρηση το 2020 σε 5,4 μονάδες (από 6,0 το 2019), παραμένοντας τουλάχιστον πάνω από τη βάση

UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

- Δυνατότητα πληρωμής με ηλεκτρονικά μέσα σε όλα τα σημεία όπου έρχονται σε επαφή με τη Δημόσια Διοίκηση, τόσο τα ψηφιακά (π.χ πύλη Ερμής) όσο και τα φυσικά σημεία (ΚΕΠ, Δημόσια Νοσοκομεία, Αρχαιολογικοί Χώροι/Μουσεία, Πανεπιστήμια, κ.α.).

- Κατάρτιση εθνικής στρατηγικής ανοιχτών δεδομένων (Big Data Analytics) και υποχρεωτική ευθυγράμμιση όλων των φορέων της δημόσιας διοίκησης

- Διαρκής αναβάθμιση της πλατφόρμας Gov.gr σε σύγχρονο, φιλικό προς το χρήστη που θα επιτρέπει διασύνδεση δεδομένων πολλαπλών πηγών, ταξινόμηση και βελτίωση της αξιοποίησης δυνατοτήτων αναφορών (reporting) των πληροφοριακών συστημάτων του δημοσίου τομέα. Χρήσιμα παραδείγματα υιοθέτησης τέτοιων εφαρμογών ακολουθεί ο Δημόσιος Τομέας του Ηνωμένου Βασιλείου: 1. «Start with user needs» 2. «Do less» 3. «Design with data» 4. «Do the hard work to make it simple» 5. «Iterate. Then Iterate again» 6. «For everyone» 7. «Understand Context» 8. «Build digital services, not websites» 9. «Be consistent, not uniform» 10. «Make things open».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η ηλεκτρονική Διακυβέρνηση στην Ελληνική Δημόσια Διοίκηση

Εισαγωγή

Τα αποτελέσματα της παγκοσμιοποίησης, η ανεξέλεγκτη εξέλιξη του διαδικτύου και των τεχνολογιών επικοινωνίας και πληροφορικής, οδήγησε τις κυβερνήσεις στην αναδιοργάνωση των διαδικασιών της δημόσιας διοίκησης μέσω της αναζήτησης νέων μεταρρυθμιστικών εργαλείων, προκειμένου να ανταποκριθούν στις νέες ανάγκες της κοινωνίας και των πολιτών. Η ενσωμάτωση της χρήσης των ΤΠΕ στην διοίκηση έγινε με διαφορετικούς ρυθμούς για κάθε χώρα, ανάλογα πάντοτε με τις εκάστοτε κυβερνητικές προτεραιότητες. Κύρια εφαρμογή της, αποτέλεσε η Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση (ΗΔ), η οποία συνδέθηκε άμεσα με τον εκσυγχρονισμό του κράτους, την απλοποίηση των διαδικασιών και την γενικότερη μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης. Στο κεφάλαιο αυτό θα εξετάσουμε την ελληνική πραγματικότητα και πως η ΗΔ χρησιμοποιήθηκε για την ανασύσταση των δομών της δημόσιας διοίκησης

2.1 Ορισμός και βασικές αρχές ηλεκτρονικής διακυβέρνησης

Η ραγδαία εξέλιξη των τεχνολογιών πληροφορικής και η εισβολή του διαδικτύου στον δημόσιο τομέα, ώθησε τις χώρες στην αναδιοργάνωση και εκσυγχρονισμό των διαδικασιών που ήταν καθιερωμένες από το παραδοσιακά γραφειοκρατικό μοντέλο του βεμπεριανού συστήματος. Η ανάγκη συνεργασίας των χωρών και η γρήγορη ανταλλαγή πληροφοριών και οικονομικών στοιχείων, οδήγησε τις κυβερνήσεις στην καθιέρωση σύγχρονων τρόπων επικοινωνίας, δίνοντας βαρύτητα στην απλοποίηση των διαδικασιών, την άμεση επικοινωνία των εμπλεκόμενων μερών και την ευρύτερη ψηφιοποίηση των προσφερόμενων υπηρεσιών. Οι δομικές αλλαγές που συντελέστηκαν στην λειτουργία της διοίκησης είναι εκείνες που παρομοίωσαν την ΗΔ, με ένα όχημα που οδηγεί την πορεία της μετεξέλιξης των κρατών μέσω της μεταρρύθμισης της δημόσιας διακυβέρνησης.

Ο όρος Ηλεκτρονική διακυβέρνηση(ΗΔ) που έχει τις ρίζες του στην δεκαετία του ΄60 με πρωταρχικό ρόλο την συστηματοποίηση των πληροφοριών, σταδιακά εξαπλώθηκε την δεκαετία του ΄90 μετά την εξέλιξη των Τεχνολογιών, Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) και του διαδικτύου. Η ανάγκη ανεύρεσης αποτελεσματικότερων μοντέλων λειτουργίας του κρατικού μηχανισμού σε συνδυασμό με την ανάπτυξη των ΤΠΕ, την αναδιοργάνωση των δημόσιων υπηρεσιών και την αυξανόμενη συμμετοχή των πολιτών στα κοινά, προώθησε την ραγδαία ανάπτυξη της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης (Gant.J.P,2002). Ως ένα τεχνικό-τεχνολογικό εργαλείο που παρείχε σημαντική συνδρομή στην λειτουργία του ιδιωτικού τομέα, εκτιμήθηκε ότι θα μπορούσε να εξυπηρετήσει τις ανάγκες εκσυγχρονισμού της δημόσιας διοίκησης που θα οδηγούσε στην βελτίωση των προσφερόμενων υπηρεσιών του κράτους προς τον πολίτη .

Όπως για το φαινόμενο της διαφθοράς έτσι και στην περίπτωση αυτή, παρατηρείται μια ποικιλομορφία στον τρόπο προσέγγισής της από κράτος σε κράτος, γεγονός που δυσχεραίνει την

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS

αποδοχή ενός γενικότερα λειτουργικού όρου για το e-Government (Halkin,2004). Καθώς οι δυνατότητες που προσφέρονται από την χρήση των εννοιών «Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση» και «ΤΠΕ» ποικίλλουν από χώρα σε χώρα, οι ορισμοί της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης απαντώνται σε διαφορετικές μορφές, επεξηγώντας την δυναμική του όρου.

Ο Silcoc R.(2001, p.88-101)[47] όρισε ότι, η ηλεκτρονική διακυβέρνηση μπορεί να δημιουργήσει ένα νέο, εκσυγχρονισμένο και ολοκληρωμένο σύστημα παροχής υπηρεσιών δημιουργώντας μια μορφή εταιρικής σχέσης μεταξύ πολιτών και κυβερνήσεων.

Ο Ο.Ο.Σ.Α (2003,p.63) αφού οριοθέτησε την ηλεκτρονική διακυβέρνηση ως : «*Την Χρήση των τεχνολογιών πληροφορίας, τηλεπικοινωνιών και ειδικά του διαδικτύου,ως εργαλείο για καλύτερη Διακυβέρνηση*», προσπάθησε να ομαδοποιήσει τους ορισμούς που αποδίδονται στον όρο σε τρεις κατηγορίες[48]: **α)**Σε εκείνους που επεξηγούν τις υπηρεσίες με αξιοποίηση του διαδικτύου β) Σε εκείνους που ταυτίζουν την ΗΔ με την χρήση των ΤΠΕ και γ)Σε εκείνους που την περιγράφουν ως μέσο μεταρρύθμισης της δημόσιας διοίκησης με την χρήση των ΤΠΕ.

Σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα (2003), ο όρος χρησιμοποιείται ως «*η χρήση των συστημάτων τεχνολογίας πληροφοριών και επικοινωνίας από την κυβέρνηση τα οποία μετασχηματίζουν τη σχέση με τους πολίτες, τον ιδιωτικό τομέα και τις δημόσιες υπηρεσίες, έτσι ώστε να προωθούν τη συμμετοχή των πολιτών, να βελτιώνουν την παροχή των υπηρεσιών, να ενισχύουν την ατομική ευθύνη στο δημόσιο, να αυξάνουν τη διαφάνεια ή να βελτιώνουν την αποτελεσματικότητα της κυβέρνησης*»[49]**.**

Πιο αναλυτικός είναι ο ορισμός της Ευρωπαϊκής Επιτροπής[50] καθώς συμπεριλαμβάνει : *«τη διαδικασία μετασχηματισμού των εσωτερικών και εξωτερικών σχέσεων του δημόσιου τομέα και της κρατικής γραφειοκρατίας από στατική σε δυναμική, μέσω της χρήσης των τεχνολογιών της πληροφορίας και επικοινωνίας, των υπολογιστών και των δικτύων και τις νέες διοικητικές πρακτικές, οι οποίες στοχεύουν στο να οργανώσουν με ηλεκτρονικό τρόπο την παράγωγη, τη διανομή των υπηρεσιών και τη γενικότερη λειτουργία και οργάνωση της Δημόσιας Διοίκησης».*

Παρόμοια ερμηνεία του όρου ακολουθεί ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών(UN.2005), ο οποίος θεωρεί ότι η ηλεκτρονική διακυβέρνηση είναι «*η χρήση τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών από την διοίκηση με σκοπό την παροχή πληροφόρησης και υπηρεσιών στους πολίτες*» και αποτελείται από δυο συνιστώσες: την ηλεκτρονική ετοιμότητα και την ηλεκτρονική συμμετοχή.

Στον πρόλογο της Στρατηγικής για την Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση της Ελλάδας για τα έτη 2014-2020, αναφέρεται ότι: «*Η ηλεκτρονική διακυβέρνηση αφορά στον εκσυγχρονισμό του Κράτους και της Δημόσιας Διοίκησης, με όχημα τις Τεχνολογίες Πληροφοριών και Επικοινωνιών (ΤΠΕ), με στόχο το ριζικό μετασχηματισμό των υφιστάμενων διαδικασιών και την αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών, σε υπηρεσίες προστιθέμενης αξίας, προκειμένου η Διοίκηση να καταστεί*

[47] Silcock, R. (2001). «What is E-government? ». Hansard Society for Parliamentary Government, Parliamentary Affairs, 54:88-101

[48] https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264101197-en.pdf?expires=1628506318&id=id&accname=oid042523&checksum=25FD7A8389BF8F3C079B18E4AEF24108

[49] World Bank, Defecation o E-Governmet, 2003

[50] https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EL/TXT/?uri=LEGISSUM:l24226b

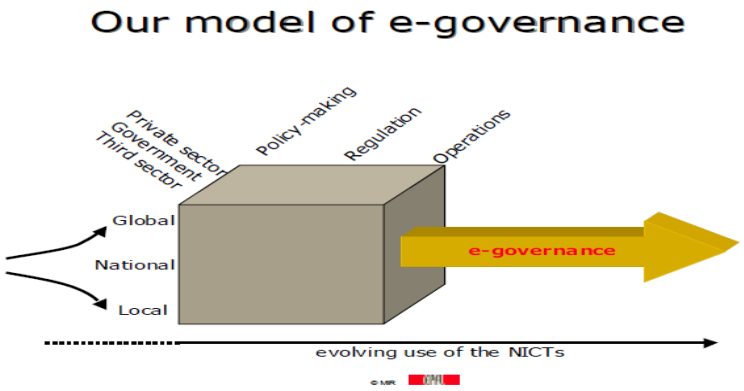
αποτελεσματικότερη και αποδοτικότερη, εξασφαλίζοντας την ικανοποίηση των αναγκών του κοινωνικού συνόλου και προάγοντας την ενεργή συμμετοχή των πολιτών».[51]

Πηγή: Υπουργείο Εσωτερικών «Ψηφιακή Δημόσια Διοίκηση για Όλους»

Συνοψίζοντας όλα τα ανωτέρω, θα λέγαμε ότι η ηλεκτρονική διακυβέρνηση δεν στηρίζεται μόνο στην ψηφιοποίηση εφαρμογών μέσω των ΤΠΕ αλλά αποτελεί ένα εργαλείο άσκησης πολιτικής με την εφαρμογή των ηλεκτρονικών μέσων.[52]Με τον ορισμό αυτά συμπναίουν και τα ευρήματα της μελέτης των M. Finger και G. Pécoud, οι οποίοι καθόρισαν την ΗΔ ως τον συνδυασμό τεσσάρων παραγόντων: i) την χρήση των ΤΠΕ ii) την εκτελεστική, νομοθετική και δικαστική λειτουργία του κράτους iii) τα επίπεδα άσκησης πολιτικής (τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο) και iv) τους παράγοντες που συμμετέχουν στα τρία επίπεδα άσκησης πολιτικής.

Χαρακτηριστικό είναι το σχήμα που αποτυπώνει με σαφήνεια τον εννοιολογικό προσδιορισμό του όρου των συγκεκριμένων ερευνητών:

[51] Υπουργείο Εσωτερικών. Θα το βρείτε εδώ: http://www.opengov.gr/minreform/wp-content/ uploads/ downloads/2014/02/ stratigiki-ilektron.-diakyv.pdf

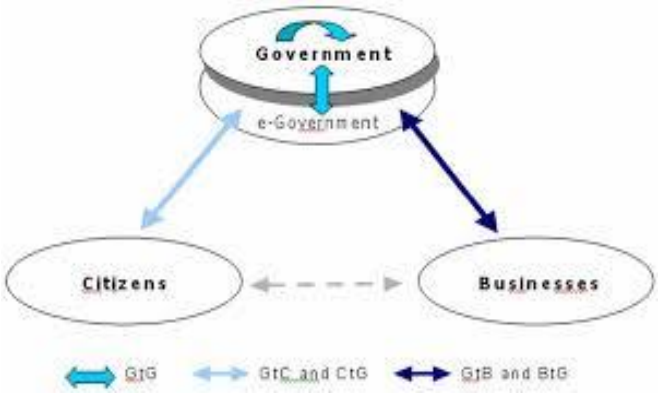
[52] *Ι. Αποστολάκης/Ε. Λουκής/Ι. Χάλαρης,* Ηλεκτρονική Δημόσια Διοίκηση Οργάνωση, Τεχνολογία και Εφαρμογές, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2008, σ. 27.

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Πηγή: M. Finger/G. Pécoud, "From e-Government to e-Governance? Towards a Model of e-Governance", in *Electronic Journal of Government*, vol.1, 2003, pp. 52-62.

2.2 Μορφές ηλεκτρονικής διακυβέρνησης

Καθώς η ηλεκτρονική διακυβέρνηση αναφέρεται σε πολλές αρμοδιότητες, μπορεί να κατηγοριοποιηθεί ανάλογα με τους εμπλεκόμενους κρατικούς λειτουργούς ή ιδιώτες αλλά και τις υπηρεσίες που προσφέρονται κάθε φορά. Ανάλογα με τον αποδέκτη των υπηρεσιών, διακρίνεται στους εξής τύπους:

- Κυβέρνηση προς Κυβέρνηση(G2G)

Αφορά την ανταλλαγή δεδομένων και την ηλεκτρονική επικοινωνία μεταξύ των κρατικών υπηρεσιών σε όλα τα επίπεδα διοίκησης δηλαδή και μεταξύ των υπαλλήλων αλλά και των δημόσιων οργανισμών γενικότερα. Στόχος της αποτελεί η υποστήριξη ψηφιακών έργων, όπου διαμέσου της ανταλλαγής πληροφοριών επιτυγχάνεται η μείωση του διοικητικού κόστους και η αποτελεσματικότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Ο συγκεκριμένος τύπος διακρίνεται σε δυο υποκατηγορίες: Government to Government-National(G2G-N), που αναφέρεται σε συναλλαγές σε εθνικό επίπεδο και Government to Government-International(G2G-I) που αναφέρεται σε συναλλαγές της χώρας μας με άλλες χώρες

- Κυβέρνηση προς Πολίτη(G2C)

Αποτελεί τον πιο κομβικό τύπο της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης καθώς περιλαμβάνει όλες τις υπηρεσίες και την επικοινωνία που παρέχονται από τους φορείς της Δημόσιας Διοίκησης (Υπουργεία, Ανεξάρτητες Αρχές, ΟΤΑ, προς τους πολίτες με κύριο στόχο την ενίσχυση της πρόσβασης, την μείωση του χρόνου και την ταχύτερη διεκπεραίωση των διοικητικών υποθέσεων. Ο τύπος αυτός συμπεριλαμβάνει την έκδοση ψηφιακών πιστοποιητικών, τις ηλεκτρονικές συναλλαγές (e transactions) και επιπλέον την ενεργή συμμετοχή των πολιτών σε δημόσιες διαβουλεύσεις νομοσχεδίων (e-consultation) και διαφόρων άλλων μορφών ηλεκτρονικής πληροφόρησης (e-information)

- Κυβέρνηση προς Επιχειρήσεις(G2B)

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Αφορά διάφορες ηλεκτρονικές υπηρεσίες που προσφέρονται από το Κράτος προς τις επιχειρήσεις, με σκοπό την γρηγορότερη και αποτελεσματικότερη επικοινωνία των εμπλεκομένων, με στόχο την μείωση της γραφειοκρατίας και την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας. Παράδειγμα τέτοιων υπηρεσιών αποτελεί η ηλεκτρονική υποβολή δηλώσεων φόρου εισοδήματος και ΦΠΑ, η εφαρμογή της ηλεκτρονικής τιμολόγησης των παραστατικών και η διενέργεια ηλεκτρονικών συμβάσεων προμηθειών και υπηρεσιών, παραδείγματα που ενισχύουν την διαφάνεια και την ακεραιότητα των διαδικασιών.

Περαιτέρω διάκριση είναι αυτή που γίνεται ανάλογα με τον αποδέκτη των συστημάτων, σύμφωνα με την οποία αυτά διαχωρίζονται σε συστήματα οριζόντιας δράσης, που δημιουργούνται με σκοπό να διασυνδεθεί το σύνολο των δημόσιων υπηρεσιών και κάθετης δράσης, με σκοπό την διασύνδεση των μονάδων του ίδιου φορέα[53]. Επιπλέον μια άλλη διάκριση τα αναφέρει ως εξωστρεφή συστήματα (front-office), με κύρια μορφή τις ηλεκτρονικές υπηρεσίες που προσφέρονται από την υπηρεσία προς τον πολίτη και σε εσωστρεφή συστήματα (Back-office) όταν αυτά σχετίζονται με την επεξεργασία των δεδομένων που προέκυψαν από την προηγούμενη συνεργασία αλλά και με την επικοινωνία που απαιτείται μεταξύ των υπηρεσιών. Τέλος ανάλογα με τον βαθμό ανάπτυξής των συστημάτων διαχωρίζονται σε: πλήρως αυτοματοποιημένα, ημι-αυτοποιημένα και πλήρως εξατομικευμένα, στα οποία δεν δύναται καμμία δυνατότητα πρόσβασης από τους πολίτες.

2.3 Μοντέλα Ανάπτυξης Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης

Στην διεθνή βιβλιογραφία αναφέρονται πολλοί διεθνείς φορείς και ερευνητές που ασχολήθηκαν με την αξιολόγηση της ανάπτυξης της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης των δημόσιων φορέων οι οποίοι οδηγήθηκαν στην διαμόρφωση μοντέλων μετάβασης από την παραδοσιακή στην ηλεκτρονική μορφή διακυβέρνησης . Τα μοντέλα αυτά, άλλοτε απλά, άλλοτε σύνθετα, αναλύουν το είδος των υπηρεσιών αλλά και τον τρόπο που οι δημόσιες υπηρεσίες λειτουργούν μέσω του διαδικτύου. Τα στάδια εξέλιξης για την αποτελεσματικότερη συνεργασία μεταξύ των δημόσιων φορέων ακολουθούν διάφορα επίπεδα που αφορούν την καταχώρηση, την αλληλεπίδραση, την συναλλαγή αλλά και την προσωποποιημένη υλοποίηση.

Τα περισσότερα από τα μοντέλα που δημιουργήθηκαν, αναφέρουν τα στάδια που χρησιμοποιούν οι δημόσιοι οργανισμοί προκειμένου να γίνει ολοκληρωμένη η μετάβασή τους στην ψηφιακή διακυβέρνηση. Οι προσφερόμενες υπηρεσίες ανά στάδιο διακρίνονται ως επί το πλείστον στις εξής : α) Το πρώτο στάδιο-οι πληροφοριακές, είναι κυρίως η χρήση του διαδικτύου για πληροφόρηση(πληροφορίες που αναρτώνται στην ιστοσελίδα, όπως το ωράριο λειτουργίας, το οργανόγραμμα, ο τηλεφωνικός κατάλογος των υπηρεσιών, χρήσιμα δικαιολογητικά, αιτήσεις, κ.α.) β) το δεύτερο στάδιο-οι διαδραστικές,(συμπλήρωση ηλεκτρονικών αιτημάτων του πολίτη προς την υπηρεσία όπως για παράδειγμα αίτηση για έκδοση άδειας, για απομάκρυνση

[53] Ι. Τσουκαλάς, e-Governance Η ηλεκτρονική διακυβέρνηση: εφαρμογές, αρχές, προοπτικές. Στο Α. Σιδερίδης (επιμ.), *Ηλεκτρονική Δημοκρατία Κοινωνία της Πληροφορίας & Δικαιώματα του Πολίτη*, 1ο Συνέδριο, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2004, σ. 37.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS

εγκαταλελειμμένου οχήματος, αίτηση για ρύθμιση οφειλής κλπ.) γ) το τρίτο στάδιο- οι συναλλακτικές, που αποτελείται από πιο εξατομικευμένες υπηρεσίες που η ασφάλειά τους παίζει ύψιστο ρόλο (διενέργεια ηλεκτρονικών πληρωμών, ανάρτηση δικαιολογητικών για ανανέωση διαβατηρίου, ανάρτηση προσφοράς και λοιπών δικαιολογητικών προμηθευτή σε ηλεκτρονικό διαγωνισμό προμηθειών, σύνδεση και ανάρτηση δικαιολογητικών για απονομή σύνταξης) και δ) το τελευταίο στάδιο-οι ολοκληρωμένες,(στάδιο που πραγματοποιείται αυτεπάγγελτη αναζήτηση δικαιολογητικών είτε μεταξύ υπηρεσιών είτε μεταξύ κρατών).

Ο κατωτέρω πίνακας που κατασκευάστηκε ομαδοποιεί τα αποτελέσματα των μελετών σχετικά με τα μοντέλα ανάπτυξης και αναφέρει τα στάδια που προαναφέραμε αλλά και τις σημαντικότερες πηγές έρευνας.

MODELS	STEP1	STEP2	STEP3	STEP4	STEP5	STEP6
EUROPEAN COMMISION	Information	one-Way interaction	Two-way interaction	Transaction	Personalisation	
UNITED NATIONS(2001)	Emerging information services	Enhanced information services	Transactional services	Connected services		
WORLD BANK	Publish	Interact	Transactional services			
LAYNE AND LEE(2001)	Catalogue	Interact	Vertical Intergration	Horizontal Intergration		
ANDERSEN AND HENRIKSEN(2006)	Cultivation	Extension	Maturity	Revolution		
SIAU AND LONG(2005)	Web presence	Interact	Transactional services	transformation	e-Democracy	
BAUM AND DI MAIO(2000)	The web presense	Interact	Transactional services	transformation		
WESCOTT(2001)	Email and Internal Network	Interorganization	two-way interaction	Exchange of value	Digital Democracy	Joined-up Government
HILLER AND Belanger(2001)	Information	Two-way communication	Transactional services	Intergration	Participation	

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

2.4 Δείκτες μέτρησης επιπέδου Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης

Η διαρκής εξέλιξη των τεχνολογικών συστημάτων αλλά και η ανάγκη υιοθέτησης κοινών πολιτικών μεταξύ των κρατών, οδήγησε στην εφαρμογή μιας συστηματικής αξιολόγησης των στρατηγικών της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης μέσω της ανάπτυξης κοινά αποδεκτών δεικτών. Οι δείκτες αυτοί τους οποίους θα αναλύσουμε κατωτέρω, είναι κυρίως διεθνείς και έχουν αναδείξει σημαντικά συμπεράσματα για την χώρα μας. Πιο συγκεκριμένα:

Από το 2001 διενεργείται ανά διετία και δημοσιεύεται από τον ΟΗΕ, η μόνη παγκόσμια έρευνα που αξιολογεί την ανάπτυξη της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης όλων των χωρών. Η πρόοδος της ανάπτυξης της χρήσης των ΤΠΕ για τις δημόσιες υπηρεσίες αλλά και η αξιολόγηση της ετοιμότητας των κρατών , παρακολουθείται μέσω του Δείκτη Ανάπτυξης ΗΔ(E-Government

UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Development Index /EGDI) , ο οποίος αποτελεί τον μέσο όρο 3 άλλων επιμέρους δεικτών: Του Δείκτη Ανθρώπινου Κεφαλαίου(Human Capital Index/HCI),του Δείκτη Τηλεπικοινωνιακών Υποδομών(Telecommunications Infrastructure Index/TII) και του Δείκτη Online Υπηρεσιών (Online Service Index/OSI).

Σύμφωνα με την έρευνα που πραγματοποιήθηκε από τον Οργανισμό για το έτος 2020,[54] η χώρα μας κατατάχθηκε στην 42η θέση έναντι 193 χωρών που συμμετείχαν σε αυτή, βελτιώνοντας την θέση της κατά 7 θέσεις έναντι του έτους 2018. Ειδικότερα στον δείκτη ηλεκτρονικής συμμετοχής (E-participation) που αξιολογεί την χρήση των online υπηρεσιών από τους πολίτες, την συμμετοχή τους στην διαβούλευση πολιτικών και στην λήψη αποφάσεων, η χώρα μας είναι 3η στην Ανατολική Ευρώπη και 25η στην παγκόσμια κατάταξη. Για άλλη μια χρονιά, η Ευρώπη αποτελεί την πρωτοπόρο ήπειρο στην εφαρμογή ψηφιακών τεχνολογιών έναντι των υπολοίπων, καθώς από τις 43 ευρωπαϊκές χώρες που ερευνήθηκαν, οι 33 ανήκουν στο πολύ υψηλό επίπεδο και οι υπόλοιπες στο υψηλό, 8 από αυτές βρίσκονται στις 14 πρώτες θέσεις, με πρωτοπόρο χώρα την Δανία η οποία κατέχει και την 1η θέση της παγκόσμιας κατάταξης.

Government Development Index	2020	2018	2016	2014	2012	2010	2008	2005	2004	2003
Greece (Rank)	42	35	43	34	37	41	44	35	36	37
Greece (Value)	0.80210	0.78330	0.69100	0.71176	0.68716	0.57075	0.57180	0.59210	0.55806	0.53989

Πηγή:2020 UN survey

Ένα άλλο εργαλείο αξιολόγησης ψηφιακών επιδόσεων είναι ο δείκτης που αναπτύχθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και είναι αναγνωρισμένος με την ονομασία-Δείκτης Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας (Digital Economy and Society Index/DESI), ο οποίος καταγράφει την απόδοση των κρατών μελών, αξιολογώντας 44 διαφορετικούς δείκτες των εξής πέντε διαστάσεων: συνδεσιμότητα, ανθρώπινο δυναμικό, χρήση του διαδικτύου, ενσωμάτωση της ψηφιακής τεχνολογίας και ψηφιακές δημόσιες υπηρεσίες.

Αναλύοντας τις επιμέρους διαστάσεις του δείκτη για την χώρα μας, παρατηρούνται τα εξής:

- Συνδεσιμότητα. Το 2019 με βαθμολογία 33,4 μονάδες έναντι 50,1 του ευρωπαϊκού μέσου όρου, η Ελλάδα κατείχε την τελευταία θέση. Για το 2020 η χώρα μας βρίσκεται κάτω από τον μέσο όρο, γεγονός που σημαίνει ότι η μετάβασή της στην ταχεία ευρυζωνικότητα είναι βραδύτερη.

- Ανθρώπινο Δυναμικό Στον τομέα αυτό έχει σημειωθεί μεγάλη πρόοδος, καθώς το 2019 ένας στους δύο πολίτες είχε χαμηλές ψηφιακές δεξιότητες ,ενώ τώρα το ποσοστό έχει μεταβληθεί κατά 5 ποσοστιαίες μονάδες. Μέτρια παρουσιάζεται η εικόνα στους δημόσιους

[54] Όλη η έρευνα βρίσκεται εδώ: https://www.redgealc.org/site/assets/files/12071/2020_un_e-government_survey_full_report.pdf

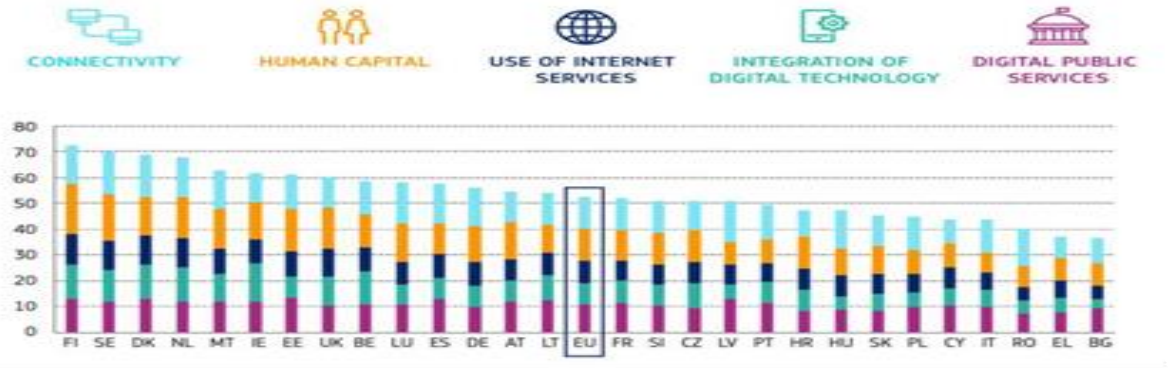
υπαλλήλους αλλά και στους εκπαιδευτικούς όπου μόνο δυο στους πέντε θεωρούν ότι είναι καλά προετοιμασμένοι για την χρήση ψηφιακών τεχνολογιών στην διδασκαλία.

- **Χρήση διαδικτυακών υπηρεσιών.** Η Ελλάδα βρίσκεται στην 25η θέση της ΕΕ, με χαρακτηριστική την χαμηλή εμπιστοσύνη των πολιτών στην διαδικτυακή αγορά και τις τραπεζικές συναλλαγές (51% κάνουν χρήση αγορών έναντι του 71% του ευρωπαϊκού μέσου όρου και 40% χρησιμοποιούν τις ηλεκτρονικές τραπεζικές συναλλαγές έναντι του 66% του ευρωπαικού μέσου όρου)

- **Ενσωμάτωση ψηφιακής τεχνολογίας.** Η κατάληψη της 24ης θέσης, θεωρούμε ότι αδικεί την χώρα μας καθώς με την προώθηση του προγράμματος «Ψηφιακή Ευρώπη», και την αύξηση των επενδύσεων σε ψηφιακές τεχνολογίες[55], η εικόνα αυτή θα αλλάξει σημαντικά.

- **Ψηφιακές δημόσιες υπηρεσίες** Αν και πολλές από τις ψηφιακές υπηρεσίες του δημοσίου είναι κατακερματισμένες, τον τελευταίο χρόνο και προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα που προέκυψαν λόγω της πανδημίας COVID-19, έγιναν εντατικές ενέργειες για την ασφαλή και συνεχή λειτουργία του κράτους από απόσταση, με την υιοθέτηση ψηφιακών εργαλείων που εξασφάλισαν την απρόσκοπτη παροχή αποτελεσματικών δημόσιων υπηρεσιών. Οι προσπάθειες βελτίωσης πρέπει να συνεχιστούν καθώς η Ελλάδα κατέλαβε την 27η θέση ανάμεσα στα κράτη μέλη, με βαθμολογία 51,5 έναντι 72 που αποτελεί τον Ευρωπαικό μέσο όρο.

Συγκεντρωτικά η χώρα μας κατέλαβε την 27η θέση (προτελευταία) έναντι των λοιπών κρατών, εικόνα που αναλύεται κατωτέρω:

Ο επόμενος πίνακας απεικονίζει πιο λεπτομερειακά την θέση της χώρας μας διαχρονικά, σε σχέση με τα άλλα κράτη της ΕΕ για τα έτη 2015-2019:

[55] European Semester Country Report Greece,26.2.2020

TIME	2015		2016		2017		2019	
GEO (Labels)								
European Union - 27 countries (from	54		54		55		56	
European Union - 28 countries (2013	55		56		57		58	
European Union - 27 countries (2007	55		56		57		:	
European Union - 15 countries (1995	59		60		61		:	
Euro area (EA11-1999, EA12-2001, EA	57		57		58		59	
Belgium	60		61		61		61	
Bulgaria	31		26		29		29	
Czechia	57		54		60		62	b
Denmark	75		78		71		70	
Germany (until 1990 former territory	67		68		68		70	
Estonia	65		60		60		62	
Ireland	44		44		48		53	
Greece	44		46		46		51	
Spain	54		53		55		57	
France	57		56		57		57	
Croatia	51		55		41		53	
Italy	43		44		:	u	42	b
Cyprus	43		43		50		45	
Latvia	49		50	b	48		43	b
Lithuania	51		52		55		56	
Luxembourg	86		86		85		65	b
Hungary	50		51		50		49	
Malta	53		50		57		56	
Netherlands	72		77		79		79	
Austria	64		65		67		66	
Poland	40		44		46		44	
Portugal	48		48		50		52	
Romania	26		28		29		31	
Slovenia	51		53		54		55	
Slovakia	53		55		59		54	
Finland	74		73		76		76	
Sweden	72		69	b	77		72	u
Iceland	:		:		85		85	
Norway	80		75		77		83	
Switzerland	:		:		76	b	77	b
United Kingdom	67		69		71		74	
Montenegro	:		:		50		:	u
North Macedonia	37		34		32		32	
Albania	:		:		:		21	
Serbia	32		:		39		46	
Turkey	23		28		34		36	
Bosnia and Herzegovina	:		:		:		24	
Kosovo (under United Nations Securi	:		:		21		28	

Πηγή : Δείκτης DESI

Ο παγκόσμιος οργανισμός Ο.Ο.Σ.Α, αν και χρησιμοποιεί πολλά δεδομένα των προαναφερόμενων δεικτών, διενεργεί και ο ίδιος έρευνες, όπως για παράδειγμα την Digital Government Review, με την χρήση δεικτών όπως: η αφοσίωση των χρηστών (ικανοποίηση και χρήση ανοικτών δεδομένων), η οργάνωση και διακυβέρνηση (επίτευξη σχεδίου ΗΔ) καθώς και άλλα δομικά στοιχεία των υποδομών (συστήματαΤΠΕ, ύπαρξη βάσεων δεδομένων). Σημαντική είναι η αναφορά του δείκτη OURdata[56]για το έτος 2019 σύμφωνα με τον οποίο, η χώρα μας ύστερα από την εφαρμογή του Ν.4305/2014, καταλαμβάνει την 9η θέση στην πρόσβαση, διαθεσιμότητα και κυβερνητική υποστήριξη επαναχρησιμοποίησης δεδομένων.

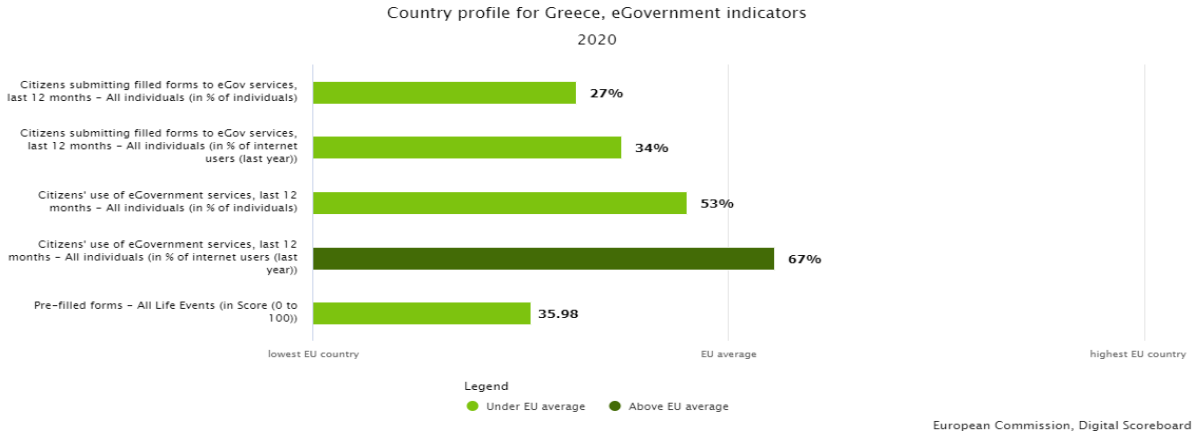
Εξίσου σημαντικά είναι τα μηνύματα εγχώριων μετρήσεων από εθνικές αρχές, όπως για παράδειγμα τα συμπεράσματα του τριμηνιαίου δελτίου Απρ-Ιουν.2021 «Ελλάς με Αριθμούς» που

[56] Δελτίο κατάταξης 2019: https://www.oecd.org/gov/digital-government/ourdata-index-greece.pdf

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS

εκδίδεται από την Ελληνική Στατιστική Αρχή[57] αναφορικά με την εικόνα διαφόρων τομέων, συμπεριλαμβανομένου του Τομέα Τεχνολογιών και Πληροφορικής. Για το έτος 2020, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η εικόνα του πληθυσμού που χρησιμοποίησε το διαδίκτυο , όπου σύμφωνα με το δελτίο, ποσοστό 66,2% του πληθυσμού, έλαβε πληροφορίες από ιστοσελίδες δημόσιων υπηρεσιών, ποσοστό 40,3% προμηθεύτηκε αιτήσεις, βεβαιώσεις και πιστοποιητικά ενώ ποσοστό 34,10% των χρηστών απέστειλε συμπληρωμένα έντυπα(πχ φορολογικές δηλώσεις κλπ) σε δημόσιες υπηρεσίες ηλεκτρονικά. Η εικόνα αυτή για την χώρα μας, είναι σύμφωνη και με τα διαγράμματα που είναι αναρτημένα στην ιστοσελίδα της ΕΕ στα οποία καταγράφονται οι τάσεις των χρηστών του διαδικτύου όπως αυτά συγκεντρώθηκαν μετά την έρευνα που πραγματοποιήθηκε μέσω της Eurostat[58].

1. Συνοπτικό προφίλ της Ελλάδας , Δείκτες Ηλ.Διακυβέρνησης

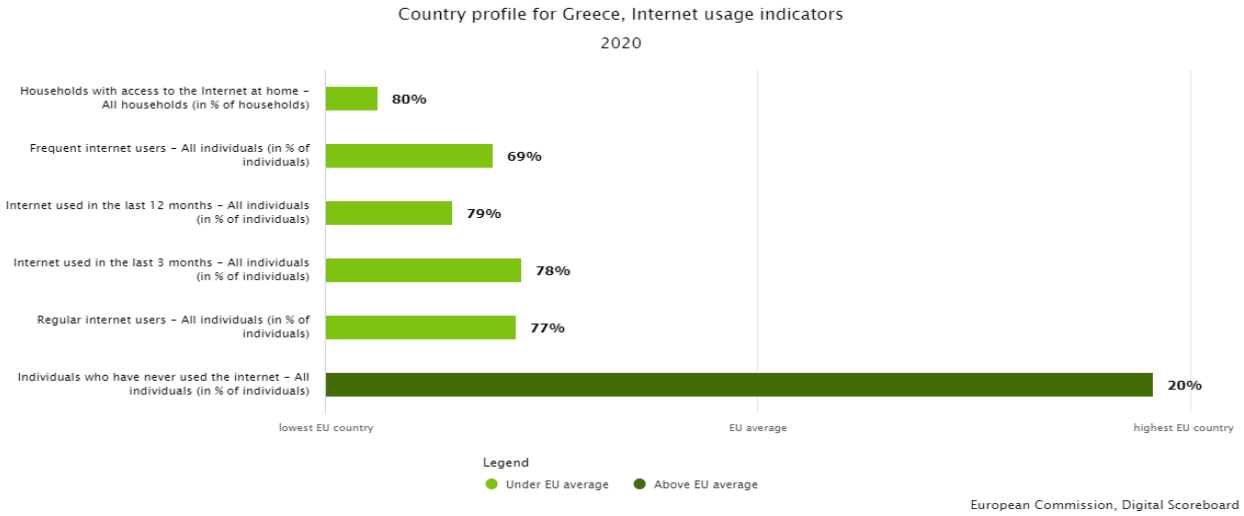

*Παρατήρηση.Μόνο το ποσοστό του δείκτη των πολιτών που χρησιμοποίησαν ηλεκτρονικές δημόσιες υπηρεσίες υπερβαίνει εκείνου του μέσου όρου της ΕΕ

[57] Μπορείτε να δείτε εδώ το δελτίο: https://www.statistics.gr/_documents/20181/1515741/ GreeceInFigures_2021Q2_GR.pdf/bd84f24d-63fc-870f-8f12-bda942a59069

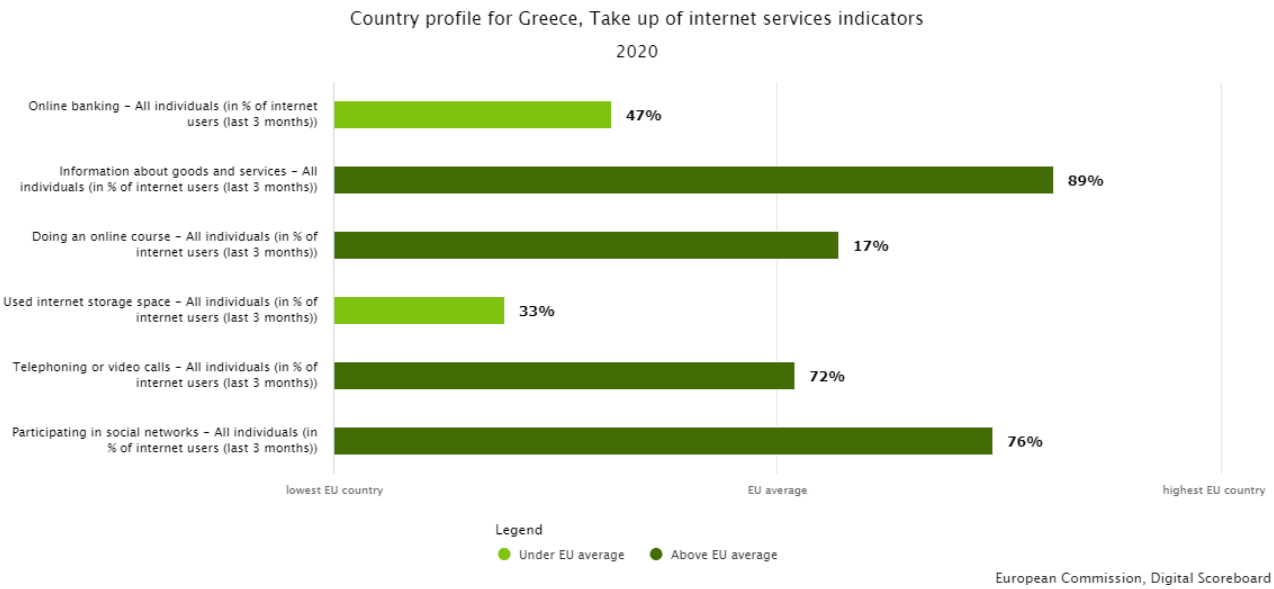
[58] https://digital-agenda-data.eu/charts/see-the-evolution-of-an-indicator and comparecountries#chart={%22indicatorgroup%22:%22egovernment%22,%22indicator%22:%22i_igov12rt%22,%22breakdown%22:%22ind_total%22,%22unitmeasure%22:%22pc_ind_igov12nrt%22,%22refarea%22:[%22EU%22,%22EL%22]}

2. Ποσοστό χρηστών Διαδικτύου-Ελλάδα 2020

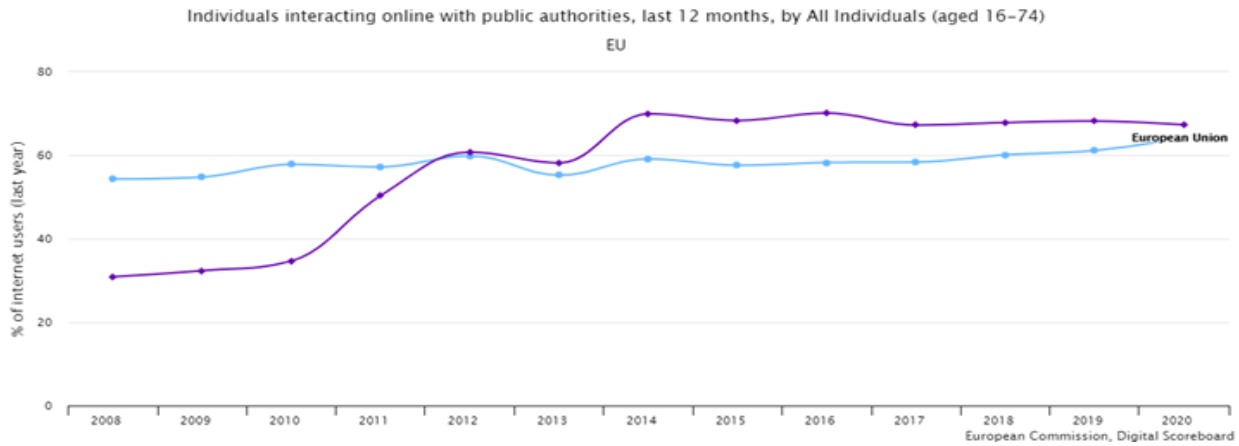
*Παρατήρηση. Αρνητικός αντίκτυπος για την χώρα μας αποτελεί το τμήμα των ατόμων που δεν έχουν χρησιμοποιήσει ποτέ διαδίκτυο και που είναι πολύ πάνω από τον μέσο όρο.

3. Λόγοι Επισκεψιμότητας Ιστοσελίδων Διαδικτύου-Ελλάδα 2020

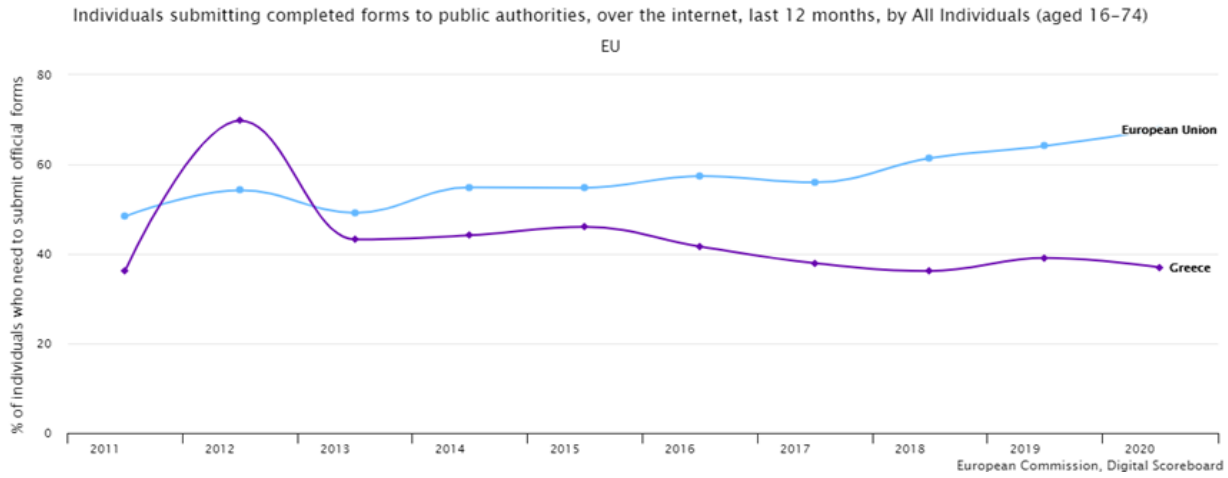

*Παρατήρηση.Αξιοσημείωτη είναι η υστέρηση στην χρήση του διαδικτύου με σκοπό τις τραπεζικές συναλλαγές

4. Ποσοστό χρηστών που χρησιμοποίησαν τις ψηφιακές εφαρμογές του δημοσίου

5. Ποσοστό χρηστών που συμπλήρωσαν ηλεκτρονικά φόρμες μέσω των ψηφιακών εφαρμογών των δημόσιων υπηρεσιών

Από την ανάλυση όλων των δεικτών αντιλαμβανόμαστε ότι είναι εμφανής η υστέρηση της χώρας μας σε όλους τους δείκτες αξιολόγησης της ψηφιακής ωριμότητας, γεγονός που θα πρέπει να αποτελέσει μια σημαντική αφορμή για την υιοθέτηση νέων προτεραιοτήτων ψηφιακού μετα-σχηματισμού της χώρας.

2.5 Εμπόδια αποδοχής στην υιοθέτηση εφαρμογών της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης

Η ραγδαία εξέλιξη των ψηφιακών μεταρρυθμίσεων και οι νέες συνθήκες που προέκυψαν από την πανδημία covid-19, εντατικοποίησαν τις προσπάθειες των κυβερνήσεων να εναρμονιστούν με τις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και να αναπροσαρμόσουν τον τρόπο παροχής υπηρεσιών.

Εμπόδια στην προσπάθεια αυτή, εγείρονται ανάμεσα στα άλλα και από τους ίδιους τους χρήστες, οι οποίοι συχνά προβάλουν αντίσταση και επικαλούνται διάφορους λόγους για την μη αποδοχή των εφαρμογών. Λόγοι όπως η υπερβολική χρέωση των τελών σύνδεσης του διαδικτύου, η έλλειψη εμπειρίας και γνώσεων χρήσης Η/Υ, η μη διευρυμένη ευρυζωνικότητα, η αδυναμία πρόσβασης λόγω ελλιπών υποδομών, η δύσχρηστη πλοήγηση σε δημόσιες ψηφιακές εφαρμογές αλλά και ο συχνός φόβος των χρηστών για την κατάθεση των προσωπικών τους δεδομένων χωρίς να υπάρχει άμεση διαβεβαίωση για την περαιτέρω χρήση τους, είναι οι πιο συνηθισμένοι λόγοι επίκλησης που δρουν ανασταλτικά στην υιοθέτηση τέτοιων συστημάτων.

Καθώς οι εφαρμογές της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης περιλαμβάνουν και εσωτερικά συστήματα υπηρεσιών με βασικούς χρήστες τους δημόσιους λειτουργούς, είναι σημαντικό να αξιολογηθεί και ο δικός τους διττός ρόλος (πάροχος και χρήστης) στην αποτελεσματική εφαρμογή των ψηφιακών μεταρρυθμίσεων. Οι συντονισμένες ενέργειες μετασχηματισμού των υπηρεσιών για να είναι επιτυχημένες, προϋποθέτουν αρχικά την απαραίτητη εκπαίδευση των χρηστών, την σύμπνοια των απόψεων υφισταμένων και προϊσταμένων υπαλλήλων αλλά και την ενεργή συμμετοχή όλων των εμπλεκομένων, τόσο στην διαμόρφωση όσο και στην υλοποίηση των εφαρμογών. Η εμπλοκή τους όμως σε όλες τις διαδικασίες υιοθέτησης και αποτελεσματικής εφαρμογής εξαρτάται και από την αποδοχή και την ικανότητα δέσμευσής τους σε νέες στάσεις, αντιλήψεις, συμπεριφορές(Dukic,2016).

Ο προβληματισμός του καθορισμού των αιτιών που άλλες ψηφιακές εφαρμογές γίνονται αποδεκτές και άλλες όχι αποτέλεσε αντικείμενο έρευνας πολλών μελετητών και οδήγησαν στον προσδιορισμό διαφόρων μοντέλων αποδοχής των εφαρμογών ηλεκτρονικής διακυβέρνησης.

Πιο συγκεκριμένα, ο Ajzen (1991), ανέπτυξε την θεωρία της προσχεδιασμένης συμπεριφοράς (TPB) σύμφωνα με την οποία, η πρόβλεψη της συμπεριφοράς των χρηστών που πιθανά είναι ή όχι πρόθυμοι να υιοθετήσουν τεχνολογικά συστήματα, βασίζεται στην ατομική πρόθεση να εκδηλώσουν τέτοια συμπεριφορά. Αυτό σημαίνει ότι όσο ισχυρότερη είναι η πρόθεσή τους, τόσο πιο πιθανή είναι η εκδήλωση της συμπεριφοράς. Η θεωρία αυτή, αποτέλεσε προέκταση της θεωρίας της αιτιολογημένης δράσης (TPA) (Ajzen & Fishbein,1980), η οποία υποστηρίζει ότι οι αποφάσεις του ατόμου λαμβάνονται κατόπιν αιτιολογημένης σκέψης και επηρεάζονται από στάσεις και πρότυπα. Στην χώρα μας η εφαρμογή της θεωρίας αυτής, εξετάστηκε από τους Cox & Koutromanos (2004), οι οποίοι μελέτησαν τους παράγοντες που αποτρέπουν τους εκπαιδευτικούς να κάνουν χρήση τεχνολογιών πληροφορικής στην εκπαίδευση. Στην έρευνά τους χρησιμοποιήθηκε δείγμα από 102 τελειόφοιτους φοιτητές Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Πατρών, σχετικά με την πρόθεσή τους να χρησιμοποιήσουν ΤΠΕ στην μελλοντική διδασκαλία στα σχολεία. Τα αποτέλεσματα έδειξαν ότι οι φοιτητές δεν θα χρησιμοποιήσουν στη διδασκαλία της ελληνικής

UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

γλώσσας ΤΠΕ, εκτός αν έχουν πολύ θετική στάση απέναντι στη χρήση τους, ευρήματα που επιβεβαιώνουν ότι ένας τρόπος για να επηρεαστεί η πρόθεση των φοιτητών να χρησιμοποιήσουν τις ΤΠΕ στη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας, είναι η υποστήριξη της ανάπτυξης θετικών στάσεων των φοιτητών σχετικά με τα οφέλη από την χρήση των ΤΠΕ στη διδασκαλία.

Μια άλλη ιδιαίτερη διάσταση προβάλει το μοντέλο αποδοχής της τεχνολογίας(TAM) του Davis F (1989) ,[59] καθώς στηρίζεται σε σχέσεις παραμέτρων όπως η συμπεριφορική πρόθεση για χρήση και η πραγματική χρήση, η στάση πος την χρήση αλλά και η αντιλαμβανόμενη χρησιμότητα και η αντιλαμβανόμενη ευκολία χρήσης. Ο όρος «Αντιλαμβανόμενη Χρησιμότητα» αναλύθηκε ως «*ο βαθμός, στον οποίο ένα άτομο πιστεύει ότι χρησιμοποιώντας ένα συγκεκριμένο σύστημα θα αυξήσει την απόδοσή του στην εργασία του*» ενώ ως «Αντιλαμβανόμενη Ευκολία Χρήσης» περιγράφει « τον *βαθμό, στον οποίο ένα άτομο πιστεύει ότι η χρησιμοποίηση ενός συγκεκριμένου συστήματος δεν θα απαιτεί προσπάθεια*[60]». Αν ο επικείμενος χρήστης της εφαρμογής θεωρεί ότι θα έχει θετική αλληλεπίδραση σε αυτόν, τότε η απόδοσή του θα είναι θετική ή αν υπάρχει μεγάλη ευκολία χρήσης τότε η αποδοχή θα είναι μεγαλύτερη.

Πλέον των θεωριών αυτών, εκτιμάται ότι εξίσου σημαντικό εμπόδιο αποδοχής των ΤΠΕ, αποτελούν διάφοροι δημογραφικοί παράγοντες. Σύμφωνα με τους Morris και M. & Venkatesh V(2000),[61] σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η ηλικία, καθώς οι νεότεροι στην ηλικία εργαζόμενοι εμφανίζονται να έχουν πιο θετική εικόνα για την εφαρμογή πληροφοριακών συστημάτων στην εργασία και επιπλέον διαθέτουν μεγαλύτερη ευχέρεια στην χρήση και στον σχεδιασμό τεχνολογικών εφαρμογών, έναντι των μεγαλύτερων σε ηλικία εργαζομένων. Οι τελευταίοι επηρεάζονται περισσότερο από την υποκειμενικότητα και τον έλεγχο της συμπεριφοράς απέναντι στην εφαρμογή των ψηφιακών εργαλείων.

Έρευνα του ΟΗΕ (UN,2005)[62] για την συσχέτιση της αποδοχής μεταξύ των IT και του ανθρώπινου φύλου, ανέδειξε επίσης ότι αποτελεί άποψη και των δυο φύλων ότι ,το γυναικείο φύλο έχει μεγαλύτερη δυσκολία τόσο στην αντίληψη όσο και την χρήση πληροφορικών συστημάτων. Η έρευνα αυτή επίσης έδειξε ότι οι γυναίκες έχουν μειωμένη πρόσβαση στις τεχνολογίες αυτές με αποτέλεσμα να στερούνται ή να αποφεύγουν διάφορες ευκαιρίες για επαγγελματική ενασχόληση στο σχετικό αντικείμενο. Σε εγχειρίδιο του ΟΟΣΑ (2018)[63] δε έχει καταγραφεί ότι περίπου 327 εκατομμύρια γυναίκες παγκοσμίως, έχουν λιγότερα κινητά τηλέφωνα και πρόσβαση στο διαδίκτυο από τους άντρες, 4 φορές περισσότεροι άντρες από γυναίκες κατέχουν ή επιθυμούν να κατέχουν ICT θέσεις εργασίας, ενώ μόλις το 5% των αγοριών ηλικίας 15 ετών θέλουν να γίνουν προγραμματιστές έναντι 0,5% των αντίστοιχων ποσοστών κοριτσιών ίδιας ηλικίας.

Από την εμπειρία μας διαπιστώθηκε ότι υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ της αποδοχής η μη των ΤΠΕ και της εκπαίδευσης που λαμβάνουν κατά την διάρκεια της υπηρεσίας οι υπάλληλοι.

---

[59] Davis, F. D., Bagozzi, R. P. & Warshaw, P. R., (1989), "User acceptance o f computer technology: A comparison of two theoretical models. Management Science", vol. 35(8), pp. 982-1003.

[60] Wikipedia

[61] Morris, M.G., & Venkatesh, V. (2000). Age Differences in Technology Adoption Decisions: Implications for a Changing Workforce. Personnel Psychology, 53, 375-403

62 UN, "Gender equality and Empowering Women through ICT", Women2000 and beyond (September 2005)

[63] ΟΟΣΑ,2018: Γεφυρώνοντας το ψηφιακό φυλετικό χάσμα. Αναλυτικά θα το διαβάσετε εδώ: https://www.oecd.org/digital/bridging-the-digital-gender-divide.pdf

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Η χρήση των νέων και σύγχρονων εσωτερικών πληροφοριακών συστημάτων μπορεί να απαιτεί ιδιαίτερες γνώσεις που δεν διαθέτουν οι υπάλληλοι ,ειδικά αυτοί που υπηρετούν πολλά χρόνια στην υπηρεσία(παλαιοί υπάλληλοι). Αυτή η κατάσταση προκαλεί αρνητισμό και δυσανασχέτηση ενώ παράλληλα αποτελεί και ένα λόγο αποφυγής εκτέλεσης υπηρεσιακών καθηκόντων.

Ενισχύοντας τα ανωτέρω και προκειμένου να υπάρξει μια πιο θετική στάση απέναντι στην χρήση των συστημάτων από όλους τους πιθανούς χρήστες (εσωτερικούς και εξωτερικούς), ως βασικές γενικές αρχές για τον σχεδιασμό των συστημάτων υλοποίησης των έργων της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης θεωρούνται σύμφωνα με την Μπουζούκου Ν. (2009)[64] οι εξής:

- Οι ηλεκτρονικές υπηρεσίες πρέπει να έχουν κοινές διαδικασίες, να παρέχουν ασφάλεια συναλλαγών και να είναι υψηλής ποιότητας
- Η πρόσβαση των δεδομένων να είναι δυνατή από όλους τους πολίτες ανεξαιρέτως, με ιδιαίτερη πρόβλεψη και στήριξη των ευπαθών ομάδων και των ψηφιακά αναλφάβητων ατόμων μέσω πολλαπλών τρόπων επικοινωνίας(κινητά τηλ, διαδίκτυο, ηλ.υπολογιστές)
- Τα δεδομένα θα πρέπει να καταχωρούνται άπαξ και να τηρούνται σε Μητρώα και συστήματα του Κράτους από εξουσιοδοτημένο φορέα, ο οποίος θα είναι υπεύθυνος για την διαχείριση και την διάθεσή τους αρμοδίως.
- Να εξασφαλίζουν την προστασία των προσωπικών δεδομένων και να διενεργούνται σε ασφαλές για τον πολίτη περιβάλλον
- Οι πολίτες θα μπορούν να έχουν πρόσβαση σε πολιτικές και δράσεις του Κράτους, ώστε να ενημερώνονται έγκαιρα και άμεσα γεγονός που ενισχύει την ακεραιότητα και την λογοδοσία των δημόσιων υπηρεσιών
- Όλα τα πληροφοριακά συστήματα των δημόσιων υπηρεσιών θα πρέπει να διαλειτουργούν μεταξύ τους και να ανταλλάσσουν δεδομένα και πληροφορίες με σκοπό το τελικό προϊόν να είναι συμβατό με τις γραφειοκρατικές διαδικασίες
- Τα συστήματα θα πρέπει να αναβαθμίζονται και να εκσυγχρονίζονται ώστε να καλύπτουν την ταχύτητα ανάπτυξης του κλάδου
- Τέλος οι ηλεκτρονικές εφαρμογές θα πρέπει να ενθαρρύνουν την ενεργή συμμετοχή των πολιτών, οι οποίοι με την κατάλληλη ενημέρωση/εκπαίδευσή θα υποστηρίξουν την χρήση τους

Με άλλα λόγια, οι φραγμοί που θα πρέπει να αντιμετωπίσει το κράτος για την εφαρμογή και την γενικότερη διαχείριση της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, είναι :

[64] Μπουζούκου, Ν. (2009) Ανάπτυξη Εργαλείου Προσομοίωσης & Υπολογισμού Επιπτώσεων για Εφαρμογές Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης. Α.Π.Θ, Θεσσαλονίκη

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

- Η υφιστάμενη υποδομή ΠΔΕ και η έλλειψη διαλειτουργικότητας των εφαρμογών μεταξύ των υπηρεσιών .
- Ο κίνδυνος παραβίασης των πληροφοριακών συστημάτων από κακόβουλες επιθέσεις(επίθεση hackers και ιών) στο δίκτυο .
- Η έλλειψη νομικού και πολιτικού πλαισίου που θα υποστηρίζει τις βασικές αρχές ΗΔ
- Το ψηφιακό χάσμα λόγω έλλειψης ικανότητας εμπειρίας στην χρήση ή λόγω λοιπών μορφών αποκλεισμού ανθρώπινου δυναμικού.
- Οι περιορισμένοι πόροι που εμποδίζουν την ολοκλήρωση του ψηφιακού μετασχηματισμού καθώς το κόστος ανάπτυξης και συντήρησης είναι πολλές φορές υψηλό.
- Η ασυνέχεια ψηφιακών πολιτικών και έλλειψη διαφάνειας κυβερνητικών αποφάσεων
- Ο φόβος των υπαλλήλων λόγω του διοικητικού ελέγχου και της αδυναμίας ύπαρξης περιθωρίου του ανθρώπινου λάθους ή λόγω της απειλής μείωσης της δύναμής τους.
- Η προστασία των προσωπικών δεδομένων.
- Η αναλυτική πληροφόρηση και εύκολη χρήση των εφαρμογών από τους πολίτες

2.6 Εφαρμογές Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης κατά την περίοδο της πανδημίας COVID-19 στην Ελλάδα

Η εμφάνιση της πανδημίας COVID-19 (Δεκ.2019) , επηρέασε παγκοσμίως κάθε οικονομική και κοινωνική δραστηριότητα. Στην έρευνα του ΟΗΕ για το έτος 2020[65] που γίνεται αναφορικά με την ανάπτυξη της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στα κράτη μέλη του, εξαιτίας της σοβαρής υγειονομικής κατάστασης που επικρατεί, αφιερώνεται ένα ολόκληρο κεφάλαιο για την χρήση των εφαρμογών της ΗΔ από τις κυβερνήσεις προκειμένου να αντιμετωπιστεί η υφιστάμενη κατάσταση. Η έρευνα που διεξήχθη στα 193 κράτη μέλη, ανέδειξε ότι η ραγδαία αύξηση διασποράς της πανδημίας και η αυξημένη ζήτηση πληροφορίας, ενίσχυσε την χρησιμότητα των ψηφιακών συστημάτων στην καθημερινή μάχη των κυβερνήσεων για την αντιμετώπιση των προβλημάτων εξαιτίας της πανδημίας.

Η εμφάνιση της πανδημίας στην χώρα μας (Φεβ.2020), ανάγκασε την πολιτεία να εξαγγείλει νέα μέτρα για την προστασία της δημόσιας υγείας και την ασφαλή οικονομικο-κοινωνική δραστηριότητα των πολιτών. Καθώς κρίθηκε επιτακτική η αναγκαία στροφή της δημόσιας διοίκησης στην απομακρυσμένη και ανέπαφη διεκπεραίωση διαδικασιών προκειμένου να προφυλάξει πολίτες και εργαζόμενους από τον κίνδυνο μετάδοσης του ιού, δημιουργήθηκαν νέες ψηφια-

[65] United Nations(2020)(https://publicadministration.un.org/egovkb/Portals/egovkb/Documents/un/2020-Survey/2020%20UN%20E-Government%20Survey%20(Full%20Report).pdf

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS

κές υπηρεσίες μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα, ώστε να συνεχιστεί η λειτουργία του δημόσιου φορέα στο μεγαλύτερο δυνατό ποσοστό. Στην ουσία η εμφάνιση της υγειονομικής κρίσης με τον «ιό-καταλύτη», έδωσε το έναυσμα της νέας ψηφιακής πραγματικότητας όχι μόνο στην χώρα μας αλλά και παγκοσμίως. Ενδεικτικά θα αναφέρουμε κάποιες από τις πιο σημαντικές εφαρμογές που εφαρμόστηκαν στην χώρα μας και ήταν ιδιαίτερα πετυχημένες και αποτελεσματικές . Συγκεκριμένα:

- Ψηφιακή πύλη Covid19.gov.gr

Η συγκεκριμένη πύλη [66] όπως δηλώνεται και στο όνομά της, δημιουργήθηκε από την Πολιτεία για να παρέχει κάθε είδους πληροφόρηση σχετική με την Πανδημία, παρέχοντας στοιχεία για την εξάπλωση του ιού, μέτρα που λαμβάνονται για την υγεία των πολιτών και τα προληπτικά μέτρα αποφυγής, ενέργειες για την παιδεία και την απομακρυσμένη εκπαίδευση, τις προϋποθέσεις ασφαλούς μετακίνησης των πολιτών εντός και εκτός της ελληνικής επικράτειας, συμπεριλαμβανομένων και άλλων πληροφοριών(οικονομικής φύσεως) σχετικών με την συναλλαγή του κράτους με τους πολίτες, όπως για παράδειγμα η ρύθμιση των βεβαιωμένων οφειλών των πληγέντων επιχειρήσεων.

- Υπηρεσία e-presence.gov.gr

Η συγκεκριμένη υπηρεσία υλοποιήθηκε από το Εθνικό Δίκτυο Υποδομών Τεχνολογίας και Έρευνας – ΕΔΥΤΕ Α.Ε. (GRNET), (φορέας που εποπτεύεται από το Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης) και έδωσε την δυνατότητα οργάνωσης και πραγματοποίησης διαδικτυακών τηλεδιασκέψεων υψηλής ποιότητας σε διάφορες περιοχές εντός και εκτός της Χώρας, ενισχύοντας την παραγωγικότητα των συμμετεχόντων με μηδενικό κόστος μετακινήσεων και μοναδικό τρόπο πιστοποίησης των χρηστών την χρήση των διαπιστευτηρίων του TaxisNet.

Η πλατφόρμα αυτή απευθύνεται στο προσωπικό δημόσιας διοίκησης και νοσοκομειακών μονάδων, σε πολίτες, στελέχη επιχειρήσεων αλλά και μέλη της ακαδημαϊκής και ερευνητικής κοινότητας και παρέχει την δυνατότητα συμμετοχής από διάφορες συσκευές, με την παρουσία 100 ταυτόχρονα συμμετεχόντων, με μόνη ταυτοποίηση τον ακαδημαϊκό τους λογαριασμό[67]. Στον πρώτο χρόνο λειτουργίας του (16/3/2020-16/3/2021) έχουν πραγματοποιηθεί πάνω από 48.000 τηλεδιασκέψεις με πάνω από 72.000 μοναδικούς χρήστες από 770 φορείς του Δημοσίου[68].

- Ψηφιακή πύλη GOV.GR

Στα άρθρα 22-33 του Ν.4727/2020, προβλέφθηκε η δημιουργία Ενιαίας Ψηφιακής Πύλης του Δημοσίου (gov.gr) για την παροχή ψηφιακών υπηρεσιών προς τους πολίτες και επιχειρήσεις, η ταυτοποίηση των οποίων γίνεται με την χρήση των διαπιστευτηρίων του Taxis Net. Προηγουμένως είχαν ρυθμιστεί διάφορα θέματα που αφορούσαν την ψηφιακή λειτουργία των υπηρεσιών και καθοριστεί οι αιτήσεις που θα μπορούσαν οι πολίτες να υποβάλλουν αλλά και οι τύποι των

66 https://covid19.gov.gr/
67 https://grnet.gr/services/epresence/
68 Στοιχεία από την σελίδα του ΕΔΥΤΕ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS

εγγράφων που θα εκδίδονταν. Η συγκεκριμένη πύλη η οποία αναμορφώνεται διαρκώς, ξεκίνησε στις 21 Μαρτίου 2020 με τη δυνατότητα να παρέχει 501 ψηφιακές υπηρεσίες, με την συμμετοχή 18 υπουργείων και 60 λοιπών κρατικών φορέων, με σκοπό να αποτελέσει την κεντρική πύλη εξυπηρέτησης του πολίτη με το Δημόσιο. Τον Μάρτιο του 2021 περιελάμβανε 1.138 υπηρεσίες ,με το νούμερο αυτό να αυξάνεται διαρκώς καθώς σε αυτή ενσωματώνονται ολοένα και νεότερες , με τελευταίες εκείνες που αφορούσαν την ενημέρωση μαθητών για την βαθμολογία των Πανελληνίων Εξετάσεων και για την κατάταξή τους σε σχολές ΑΕΙ.

Στην συγκεκριμένη πύλη επίσης δίνεται η δυνατότητα μέσω της πλατφόρμας e-kep.gov.gr να υποβληθούν ηλεκτρονικά αιτήματα στα ΚΕΠ όλης της χώρας, τα απαντητικά έγγραφα των οποίων αποστέλλονται είτε στην ηλεκτρονική θυρίδα του χρήστη είτε ταχυδρομικά, αν αυτό αναφέρεται στο αίτημά του.

Σημαντική παρέμβαση είναι η ενσωμάτωση στην Πύλη, του «Οδηγού για την Ελλάδα» ο οποίος, σε εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Κανονισμού μέσω του *Your Europe*, προσφέρει ενημέρωση σε Ευρωπαίους πολίτες και επιχειρήσεις για φορείς της χώρας μας (πληροφορίες για διαμονή, εκπαίδευση, εργασία, υγειονομική περίθαλψη κλπ). Οι επόμενοι στόχοι της ΕΕ για το έτος 2023 μέσω της πλατφόρμας *Your Europe*[69], είναι να δημιουργηθούν ψηφιακές δημόσιες υπηρεσίες χωρίς σύνορα όπου ο πολίτης θα έχει πρόσβαση σε υπηρεσίες όλων των χωρών ανεξάρτητα από την χώρα που κατοικεί ,καθώς επίσης η καθιέρωση της αρχής «μόνον άπαξ» όπου οι πολίτες δεν θα χρειάζεται να επαναυποβάλλουν έγγραφα όταν απαιτούνται, αφού αυτά έχουν ήδη υποβληθεί σε υπηρεσία ενός κράτους μέλους.

Τον Μάιο του 2021, τα στατιστικά στοιχεία της πύλης όπως επιβεβαιώθηκαν και στην ομιλία του αρμόδιου Υπουργού Ψηφιακής Διακυβέρνησης στην εκδήλωση του ΠΜΣ ΔΕΤ ΟΠΑ τον Ιουν.2021, με θέμα «Στρατηγική Ψηφιακού Μετασχηματισμού του Δημοσίου. Στόχοι και Προκλήσεις Υλοποίησης», είχαν αλλάξει άρδην και πλέον αντιστοιχούν σε αυτά που απεικονίζονται στον πίνακα που ακολουθεί. Στον κατωτέρω πίνακα αποτυπώνονται τα σημαντικότερα δεδομένα από την χρήση της εφαρμογής. Ιδιαίτερη εντύπωση μας κάνει ο αριθμός επισκεψιμότητας της σελίδας ο οποίος αγγίζει τα 36.500.000 και επιπλέον ο αριθμός των ατόμων που επισκέφτηκαν την επιμορφωτική σελίδα της χρήσης της πύλης (περίπου 1.700.000 άτομα), γεγονός που αναδεικνύει την αποδοχή και την απήχηση που έχει η συγκεκριμένη εφαρμογή στους πολίτες.

[69] Ιστοσελίδα Υπουργείου Ψηφιακής Ανασυγκρότησης.

gov.gr – Αριθμός Υπηρεσιών και Στοιχεία Επισκεψιμότητας	
	Μάιος 2021
Αριθμό ψηφιακών υπηρεσιών στο gov.gr	1.159
Επισκέψεις σελίδων στο gov.gr	36.428.221
Πολίτες που επισκέφθηκαν το gov.gr	7.036.422

gov.gr – Κέντρο Διαλειτουργικότητας	
Ταυτοποιήσεις πολιτών σε ηλεκτρονικές υπηρεσίες ΚΕ.Δ (από 1/4/2020)	109.135.576
Πλήθος κλήσεων διαδικτυακών υπηρεσιών ΚΕ.Δ (από 1/4/2020)	79.206.332

gov.gr – Υπηρεσίες	
Υπεύθυνες δηλώσεις	2.832.201
Εξουσιοδοτήσεις	1.063.970
Ενεργοποιήσεις άυλης συνταγογράφησης	2.199.981
Άυλες συνταγές	17.472.496
Άυλα παραπεμπτικά εξετάσεων	5.789.813
Πιστοποιητικά Οικογενειακής Κατάστασης	1.180.453
Πιστοποιητικά Γέννησης	230.768
Πιστοποιητικό Ιθαγένειας	8.534
Πιστοποιητικό Εγγυτέρων	68.960
Ληξιαρχικές Πράξεις Γάμου	77.315
Ληξιαρχικές Πράξεις Γέννησης	149.813
Ληξιαρχικές Πράξεις Συμφώνου Συμβίωσης	6.065
Ληξιαρχικές Πράξεις Θανάτου	37.874
Βεβαιώσεις Εμβολιασμού	1.250.524
Βεβαιώσεις θετικού διαγνωστικού ελέγχου	11.191
Βεβαιώσεις αρνητικού διαγνωστικού ελέγχου	28.288
Δηλώσεις Self-Tests	8.063.965
Αντίγραφα ποινικού μητρώου	38.545
Προσωρινές άδειες οδήγησης	141.528
Δηλώσεις απώλειας ταυτότητας	1.360
Σήματα Στάθμευσης Ηλεκτροκίνητων Οχημάτων	989
Ψηφιακά ραντεβού myDESKlive	85.769
myKEPlive	56.513
myOAEDlive	3.058
myCONSULlive	660
myAADElive	25.538
Συστηθείτε – Know your customer	
Συναλλαγές	100.810
Αριθμός Πολιτών	57.992
Εγγραφές Πολιτών στο Εθνικό Μητρώο Επικοινωνίας (ΕΜΕπ)	102.125
Δημοσιευμένες διαδικασίες στο Εθνικό Μητρώο Διαδικασιών	636

gov.gr – Δεξιότητες	
Επισκέψεις στην Ψηφιακή Ακαδημία Πολιτών	565.869
Μοναδικοί επισκέπτες στην Ψηφιακή Ακαδημία Πολιτών	381.446
Επισκέψεις στην Επιμορφωτική Πύλη Ψηφιακών Υπηρεσιών (https://howto.gov.gr/)	1.667.600

Πηγή: Αρχική Σελίδα/Στατιστικά Στοιχεία/Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Ψηφιακή μεταρρύθμιση και διαφθορά

Εισαγωγή

Η χώρα μας τα τελευταία χρόνια καταβάλει μεγάλη προσπάθεια στον ανασχεδιασμό του κράτους μέσω της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, ωστόσο σύμφωνα με τους δείκτες που προαναφέραμε δεν έχει καταφέρει να φτάσει σε ένα ικανοποιητικό επίπεδο, σε σύγκριση με εκείνο των λοιπών κρατών μελών της ΕΕ. Σημαντικό εμπόδιο αποτελεί η εικόνα της ελληνικής δημόσιας διοίκησης, η οποία διακατέχεται από γραφειοκρατία, αναποτελεσματικότητα, πολύπλοκες και χρονοβόρες διαδικασίες και αδιαφάνεια, στοιχεία που απαιτείται να εξαλειφθούν για να βοηθήσουν τον μετασχηματισμό της.

3.1 Ευρωπαϊκό κατευθυντήριο πλαίσιο δράσης για τον ψηφιακό μετασχηματισμό

Την τελευταία 20ετία η ΕΕ έχει δώσει μεγάλη βαρύτητα στον εκσυγχρονισμό των κυβερνήσεων και των υπηρεσιών. Στα πλαίσια αυτά προχώρησε η χάραξη διαφόρων στρατηγικών που θα οδηγήσουν στον ψηφιακό μετασχηματισμό των κρατών, στον περιορισμό του ψηφιακού χάσματος, με απώτερο σκοπό να ενισχυθεί η ανάπτυξη των ΤΠΕ που θα οδηγήσει στην μείωση του φόρτου των δημοσίων υπηρεσιών, θα βελτιώσει το επίπεδο παροχής υπηρεσιών και παράλληλα θα δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας.

Ήδη από το 1999, η ΕΕ σε εφαρμογή των πολιτικών της «Στρατηγικής της Λισσαβόνας», στράφηκε στην ανάγκη χρήσης του διαδικτύου στον δημόσιο τομέα, με την διαμόρφωση της πρωτοβουλίας «*e Europe-Κοινωνία της πληροφορίας*», πολιτική που συνεχίστηκε σε όλα επόμενα σχέδια δράσης «*e Europe*» και ενισχύθηκε με την Ψηφιακή Διακήρυξη (Ταλίν 2017), στην οποία συμφωνήθηκαν και υιοθετήθηκαν κοινές αρχές βασιζόμενες στα εξής:

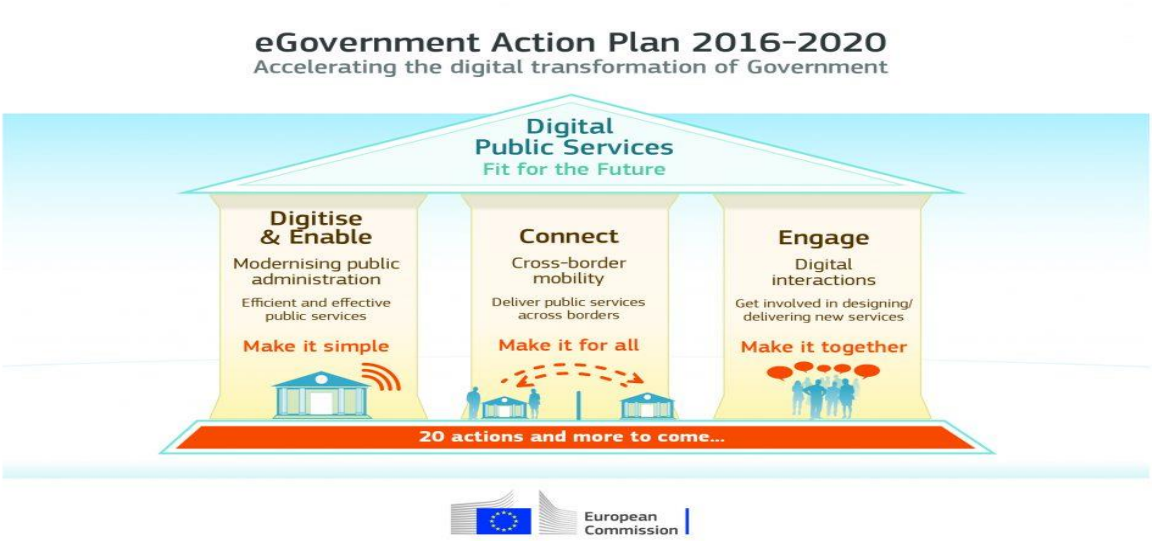
- Την διευκόλυνση των χρηστών στην κατανόηση των υπηρεσιών
- Την ψηφιακή αλληλεπίδραση διοικήσεων και πολιτών
- Την εφαρμογή της αρχής «μόνον άπαξ» με τήρηση της προστασίας δεδομένων
- Την ενεργή συμμετοχή των πολιτών στην δημιουργία δημόσιων διαδικασιών μέσω της διαβούλευσης.

Σημαντική πρωτοβουλία εναρμόνισης του εθνικού και ευρωπαικού επιπλέον, ήταν το σχέδιο δράσης για την ηλεκτρονική διακυβέρνηση 2016-2020 , το οποίο αποτέλεσε το αμιγώς κυρίαρχο πρόγραμμα με προτάσεις καινοτόμων και σύγχρονων εφαρμογών, που θα οδηγήσουν σε

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS

σύγχρονες και αναβαθμισμένες υπηρεσίες που θα είναι ανοικτές και φιλικές για όλους τους χρήστες χωρίς διακρίσεις. Σύμφωνα με αυτό, οι προτεραιότητες που τέθηκαν ήταν:

- Ο εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης με την εφαρμογή ψηφιακών μέσων (eID, eSignature, eDelivery κλπ.),
- Η Ψηφιακή αλληλεπίδραση διοικήσεων και πολιτών και
- Η ανάγκη εφαρμογής διασυνοριακής διαλειτουργικότητας

Πηγή: Ευρωπαική Ένωση

Σε όλη την ευρωπαική πορεία σχετική με το θέμα, ιδιαίτερη βαρύτητα δόθηκε στην κατεύθυνση της εφαρμογής της διαλειτουργικότητας, η οποία αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα επιτυχημένων ψηφιακών μεταρρυθμίσεων, αφού επιτρέπει την εύκολη, πλήρη και ασφαλή ανταλλαγή πληροφοριών. Εξαρχής η ΕΕ αναγνώρισε την επιτακτική ανάγκη του όρου και δημιούργησε το ευρωπαϊκό πλαίσιο διαλειτουργικότητας (ΕΠΔ), το οποίο αποτελεί το σημείο αναφοράς όλων των εθνικών στρατηγικών διαλειτουργικότητας. Οι 47 συστάσεις του, δίνουν εξειδικευμένες προτάσεις επισημαίνοντας την σημασία στην χρήση ανοικτών δεδομένων, την φορητότητα των δεδομένων, την διαχείριση των πληροφοριών και την την ενοποιημένη παροχή υπηρεσιών[70].

Κυρίαρχο όραμα του πλαισίου αποτέλεσε το εξής : «*Οι δημόσιες διοικήσεις θα πρέπει να παρέχουν βασικές διαλειτουργικές ψηφιακές δημόσιες υπηρεσίες με επίκεντρο τον χρήστη προς επιχειρήσεις και πολίτες, σε εθνικό και ενωσιακό επίπεδο, υποστηρίζοντας την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, των προσώπων, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων σε ολόκληρη*

[70] Το έγγραφο SWD(2017)112 σχετικά με την αναθεώρηση του ευρωπαϊκού πλαισίου διαλειτουργικότητας – ανάλυση, παρέχει λεπτομερή στοιχεία σχετικά με την αύξηση του αριθμού των συστάσεων και την προστιθέμενη αξία των επικαιροποιήσεων.

την Ένωση». Σύμφωνα με αυτό, τα συστήματα των φορέων της δημόσιας διοίκησης θα πρέπει να υλοποιούνται ούτως ώστε να είναι εναρμονισμένα με τις κάτωθι αρχές[71]:

- Διαφάνεια και εξωστρέφεια. Να παρέχουν δηλαδή καθορισμένες διεπαφές (interfaces) προκειμένου να αξιοποιούνται από άλλα συστήματα
- Επαναχρησιμοποίηση δεδομένων(Reusability). Να δίνεται η δυνατότητα επαναχρησιμοποίησης εφαρμογών και δεδομένων που έχουν αποθηκευτεί σύμφωνα με τις απαιτήσεις του πλαισίου διαλειτουργικότητας.
- Προσαρμοστικότητα(Flexibility). Να διακατέχονται από την δυνατότητα εύκολης προσαμογής σε νέα δεδομένα
- Πρότυπα(Standards). Να έχουν σχεδιαστεί με βάση ευρέως διαδεδομένα και σύγχρονα πρότυπα
- Αναβάθμιση(Updating). Να παρέχουν δυνατότητες επέκτασης, δηλ. προσθήκης και αναβάθισης λογισμικού
- Απόδοση(Performance). Να ανταποκρίνονται στις ανάγκες των χρηστών άμεσα και γρήγορα
- Φιλικά στον χρήστη (User-friendliness). Να ενθαρρύνουν την χρήση.
- Διαθεσιμότητα(Availability). Να είναι πάντοτε διαθέσιμα και να μην εμφανίζουν λειτουργικά προβλήματα
- Συντήρηση(Maintenance). Να μπορούν να συντηρούνται απρόσκοπτα και ανεξάρτητα από τον φορέα υλοποίησης
- Ανοχή στην εμφάνιση σφαλμάτων. Να εξασφαλίζεται η επαναφορά τους σε πρόβλημα δυσλειτουργίας τους στην προηγούμενη κατάσταση λειτουργίας τους.
- Ασφάλεια(Security). Να είναι αξιόπιστα και να διασφαλίζεται η ακεραιότητα των δεδομένων

Σε εφαρμογή των Αρχών του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Διαλειτουργικότητας , η χώρα μας προχώρησε, στην σύνταξη του δικού της Εθνικού Πλαισίου Διαλειτουργικότητας (NIF), το οποίο είναι συμβατό σε 6 από τις 12 αρχές του ευρωπαικού και εστιάζει κυρίως στην :

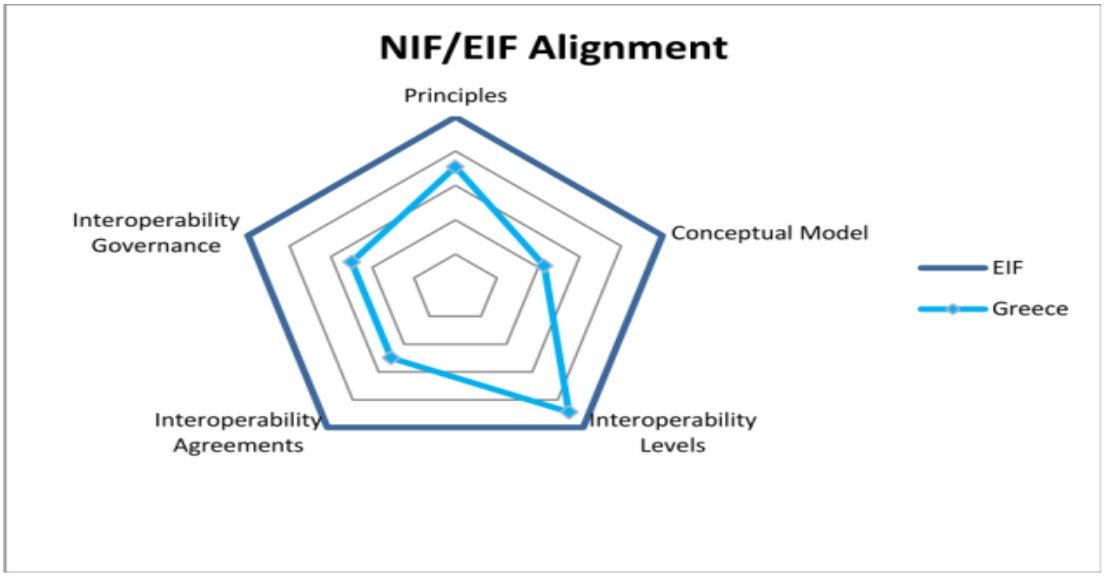
- Αξία του χρήστη
- Συμπερίληψη και προσβασιμότητα
- Διαφάνεια
- Επαναχρησιμοποίηση

[71] Κοινωνία της Πληροφορίας: «Ελληνικό Πλαίσιο Παροχής Υπηρεσιών Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης και Πρότυπα Διαλειτουργικότητας», Νοε.2008

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

- Ασφάλεια και Ιδιωτικότητα
- Αποτελεσματικότητα και Απόδοση

Η συμβατότητά του με το αντίστοιχο Ευρωπαϊκό αποτυπώνεται στο ακόλουθο σχήμα:

Εικόνα: *Συμβατότητα Ευρωπαϊκού και Ελληνικού Πλαισίου Διαλειτουργικότητας*

Σημαντική ευρωπαϊκή δράση της Ψηφιακής ατζέντας, ήταν ακόμα η εφαρμογή του ευρωπαϊκού κανονισμού για την ηλεκτρονική ταυτοποίηση και τις υπηρεσίες εμπιστοσύνης (eIDAS), που καθιερώθηκε στον κανονισμό 910/2014 της ΕΕ, ο οποίος επικαιροποίησε την νομοθεσία για την ηλεκτρονική ταυτοποίηση, με την ενίσχυση του πλαισίου των ασφαλών ηλεκτρονικών συναλλαγών μεταξύ πολιτών, δημόσιων υπηρεσιών και επιχειρήσεων, θέτοντας έτσι τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την αποτελεσματικότητα των ψηφιακών υπηρεσιών και του ηλεκτρονικού επιχειρείν. Σύμφωνα με τον κανονισμό: α) οι πολίτες μιας χώρας, δύναται να χρησιμοποιούν δικά τους συστήματα ηλεκτρονικής ταυτοποίησης (Eid), προκειμένου να έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες διαφόρων κρατών, β) επιβάλλεται η εφαρμογή ψηφιακών υπογραφών για την διασφάλιση των συναλλαγών και γ) δημιουργείται ψηφιακή πύλη ΚΕΠ ώστε να υπάρχει απομακρυσμένη πρόσβαση και επικοινωνία με τις αρμόδιες αρχές. Το 2021 η Γερμανία, αποτέλεσε το πρώτο κράτος της ΕΕ που ολοκλήρωσε την κοινοποίηση εισαγωγής Eid, παράδειγμα που ακολούθησαν η Σουηδία, Γαλλία και Μάλτα.[72]

Το καλοκαίρι του 2020, προκειμένου να αντιμετωπιστεί η κρίση λόγω της έξαρσης της πανδημίας Covid-19, η ΕΕ παρουσίασε επιπλέον την πρωτοβουλία «NextGenerationEU», στην οποία εντάσσεται ο Μηχανισμός Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (Recovery and Resilience Facility - RRF). Σε αυτόν συμπεριλαμβάνονται μέτρα στήριξης των κρατών μελών στην αντιμετώπιση των οικονομικών κρίσεων λόγω των δυσμενών υγειονομικών καταστάσεων, με την χορήγηση δανείων

[72] Σχετική ανακοίνωση: https://ec.europa.eu/cefdigital/wiki/display/ CEFDIGITAL/2021/05/11/ Sweden%2C+France+and+Malta+pre-notifiy+eID+schemes

και επιχορηγήσεων για την ψηφιακή μετάβαση των κοινωνιών, με κύριο στόχο την μείωση των επιπτώσεων της πανδημίας. Μέσω του Ταμείου Ανάκαμψης η χώρα μας θα λάβει συνολικά το ποσό των 31 δισεκ. Ευρώ, ποσό που θα διατεθεί για να στηρίξει 4 πυλώνες(πράσινη μετάβαση,ψηφιακή μετάβαση, απασχόληση, δεξιότητες και ιδ.επενδύσεις). [73]Το κάθε κράτος μέλος υποχρεούται να εκπονήσει το δικό του σχέδιο ανάκαμψης, όπου ποσοστό 20% των δαπανών του , θα δοθεί για την ψηφιακή τεχνολογία σε επενδύσεις όπως: (ανάπτυξη συνδεσιμότητας, ανάπτυξη δεξιοτήτων και αύξηση της αποτελεσματικότητας των δημόσιων υπηρεσιών). Το σχέδιο που έχει συντάξει η χώρα μας, δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην συνδεσιμότητα κράτους-πολίτη και τον ψηφιακό μετασχηματισμό του κράτους και των επιχειρήσεων.[74]

Τέλος, στο όραμα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής[75] για τον νέο ψηφιακό μετασχηματισμό για την επόμενη 10ετία, αναφέρεται η πραγματοποίηση επενδύσεων στον τομέα της τεχνολογία με κύριες προσεγγίσεις: την ψηφιακή τεχνολογία, την ψηφιακή τεχνολογία και πράσινη ανάπτυξη, την υποστήριξη στην τεχνολογία και καινοτομία, την εφαρμογή ανοικτών δεδομένων και τέλος την επίτευξη παγκόσμιων συνεργασιών με σκοπό την ανταλλαγή απόψεων σε θέματα όπως η τεχνητή νοημοσύνη και η κυβερνοασφάλεια. Ειδικότερα για το χρονικό διάστημα μέχρι το έτος 2025 πιο συγκεκριμένα, τέθηκαν οι εξής εξειδικευμένοι KPI δείκτες [76]:

- Το 6% των εργαζόμενων γυναικών να είναι ICT specialists
- Το 90% των πολιτών που δεν έχουν στοιχειώδη εκπαίδευση, θα πρέπει να είναι κανονικοί χρήστες διαδικτύου
- Το 80% των εκπαιδευτικών θα πρέπει να έχουν αποκτήσει σιγουριά στην χρήση απομακρυσμένων μορφών εκπαίδευσης
- Η υποχρεωτική ψηφιακή εκπαίδευση σε ποσοστό 70% των υπαλλήλων των επιχειρήσεων

3.2 Ο ψηφιακός ανασχεδιασμός της ελληνικής δημόσιας διοίκησης

Στα πλαίσια ενός επιτυχημένου ανασχεδιασμού της δημόσιας διοίκησης, σύμφωνα με τον Saxena(1996), σημαντικοί συντελεστές αποτελούν η αναμόρφωση των επιχειρησιακών της διαδικασιών, η αναδιάρθρωση της οργανωτικής της δομής και η επανασύσταση του θεσμικού της πλαισίου προκειμένου να υποστηρίζονται οι νεοσύστατες διαδικασίες. Τα οφέλη του ανασχεδια-

[73] https://www.grant-thornton.gr/services/next-gen-gt-greece-2-0
[74] https://opengov.ellak.gr/2019/01/03/evropaiko-schedio-drasis-gia-tin-ilektroniki-diakivernisi-2016-2020/

[75] Από την παρουσίαση της Επιτροπής για το όραμα και τις προοπτικές του ψηφιακού μετασχηματισμού της Ευρώπης έως το 2030 στην επίσημη ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decadedigital-targets-2030_el
[76]https://www.digitaleurope.org/key-indicators-for-a-stronger-digital-europe

σμού σύμφωνα με τους (Andersen, 2006), (Borins, 1997), (Corrigan, 1997), (Halachmi, 1997), (Karkatsoulis, 2004), (Saxena, 1996) οδηγούν:

- Στην μείωση του διοικητικού κόστους
- Στην βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών
- Στην ικανοποίηση των πολιτών
- Στον έλεγχο των δαπανών
- Στην αύξηση της διαφάνειας μέσω τήρησης δεικτών και αποτελεσμάτων
- Στην συμμετοχή των πολιτών σε δημόσιες διαδικασίες.

Η πορεία μεταρρύθμισης της ελληνικής δημόσιας διοίκησης και η μετεξέλιξή της από την παραδοσιακή στην ψηφιακή της μορφή, συμπεριλαμβάνει μια πληθώρα έργων και στρατηγικών που έχουν ήδη εφαρμοστεί σε άλλες χώρες του Ο.Ο.Σ.Α, όπως στην Εσθονία και το Ηνωμένο Βασίλειο, με απώτερο σκοπό την μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης, την ενίσχυση της διαφάνειας και ακεραιότητας των διαδικασιών και την καταπολέμηση της διαφθοράς. Σημαντικά σημεία αναφοράς σε αυτή την πορεία αποτέλεσαν:

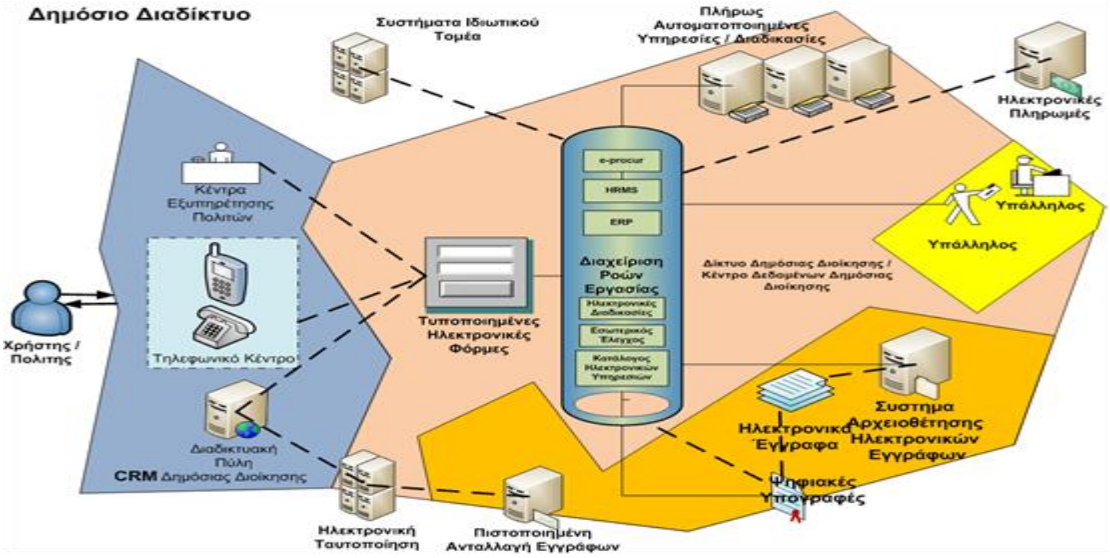
- Η πρώτη προσπάθεια εισαγωγής συστημάτων ΗΔ στην χώρα μας μέσω του προγράμματος «ΚΛΕΙΣΘΕΝΗΣ» την περίοδο 1994-2000
- Το πρόγραμμα «Ποιότητα για τον Πολίτη» το 2000
- Η Λευκή Βίβλος «Η Ελλάδα στην Κοινωνία της πληροφορίας, Στρατηγικές και Δράσεις» του 2002
- Το πρόγραμμα «Πολιτεία» που έβαλε τις βάσεις για τις διοικητικές μεταρρυθμίσεις
- Η πιλοτική λειτουργία του «ΣΥΖΕΥΞΙΣ»
- Η ίδρυση της Κοινωνίας της Πληροφορίας
- Η ηλεκτρονική πύλη Ermis
- Η σύσταση του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης(ΠΔ 81/2019)
- Ο Ν.4727/2020 για την ρύθμιση των προυποθέσεων λειτουργίας της διαδικτυακής πύλης Gov.gr

Το Υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης & Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης (ΥΔΜΗΔ) αρχικά ήταν το το καθ' ύλην αρμόδιο κυβερνητικό όργανο για την άσκηση της κυβερνητικής πολιτικής στον τομέα αξιοποίησης των ΤΠΕ στη Δημόσια Διοίκησης καθώς και για τον σχεδιασμό και τον συντονισμό υλοποίησης οριζόντιων έργων διοικητικής μεταρρύθμισης.

Αργότερα, την ευθύνη της ψηφιακής μεταρρύθμισης του κράτους, ανέλαβε το νεοσύστατο Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης, με βασικούς πυλώνες ψηφιακής πολιτικής: α) την εφαρμο-

γή και την διάδοση νέων τεχνολογιών β) την αναβάθμιση των υποδομών και υπηρεσιών του κράτους και γ) την προώθηση της γενικευμένης χρήσης συστημάτων ηλεκτρονικής διακυβέρνησης. Στην επίτευξη των στόχων, απαραίτητος κρίθηκε ο καθορισμός ουσιαστικών δομικών στοιχείων που θα τυποποιεί τις προδιαγραφές επικοινωνίας των πληροφοριακών συστημάτων . Τέτοια σημαντικά στοιχεία αποτελούν σύμφωνα με το σχήμα τα εξής [77]:

1. Η επικοινωνία της Δημόσιας Διοίκησης με τους χρήστες των υπηρεσιών
2. Η ηλεκτρονική ταυτοποίηση των χρηστών.
3. Η δημιουργία ηλεκτρονικών διαδικτυακών πυλών
4. Η δημιουργία Μητρώων
5. Η τυποποίηση των δομών δεδομένων
6. Η ασφαλής επικοινωνία και διακίνηση των πληροφοριών
7. Η ηλεκτρονική αρχειοθέτηση φακέλων και αρχείων
8. Διεπαφές διαλειτουργικότητας
9. Οι ηλεκτρονικές πληρωμές
10. Η διαχείριση ροών εργασίας
11. Η ενιαία πολιτική τυποποίησης πληροφορικής
12. Η στρατηγική αξιοποίησης του υπολογιστικού νέφους (G-Cloud)

Πηγή: Ιστοσελίδα Πρώην Υπουργείου Διοικητικής Ανασυγκρότησης

Στην συνέχεια, το αρμόδιο Υπουργείο με τον αναπτυξιακό νόμο «Επενδύω στην Ελλάδα», δημιούργησε το Παρατηρητήριο Γραφειοκρατίας (που θα εντοπίζει τα γραφειοκρατικά εμπόδια), την Επιτροπή Υψηλού Επιπέδου για τον Ψηφιακό και Διοικητικό Μετασχηματισμό και επιπλέον την Γενική Διεύθυνση Κυβερνοασφάλειας, υπηρεσία υψίστης σημασίας για την προστασία των ευαίσθητων διακινούμενων στοιχείων. Εκτός από την λειτουργία της κεντρικής πύλης αναφοράς των υπηρεσιών (gov.gr), η οποία βασίστηκε στην κυβερνητική πύλη του Ην. Βασιλείου, δημιουρ-

[77] Πρώην Υπουργείο Διοικ.Ανασυγκρότησης. http://www.opengov.gr/minreform/?p=1632

γήθηκε το Εθνικό Μητρώο Υποδομών (καταγεγραμμένες υποδομές και κτίρια που διαχειρίζεται ο δημόσιος τομέας), ο Ενιαίος Ψηφιακός Χάρτης (γεωχωρικά δεδομένα για την άσκηση επενδυτικής ή κατασκευαστικής δραστηριότητας), ενώ σημαντικά βήματα γίνονται στην ανάπτυξη της τεχνολογία 5G και στον ψηφιακό μετασχηματισμό της Διοικητικής Δικαιοσύνης.(Πηγή: Υπουργείο Digital-Ψηφιακής Διακυβέρνησης, Ελληνική Δημοκρατία (2019), Ο.Ο.Σ.Α (2019).

Τέλος σημαντικός κατευθυντήριος άξονας για την ψηφιακή ανάπτυξη της χώρας, αποτέλεσε η Εθνική Ψηφιακή Στρατηγική για τα έτη 2016-2021, η οποία εστιάζει σε επτά στόχους (ασφαλής και γρήγορη πρόσβαση στο διαδίκτυο, ανάπτυξη ψηφιακών δεξιοτήτων, ποιοτικές υπηρεσίες στον πολίτη, στήριξη ψηφιακής καινοτομίας, αξιοποίηση των δεδομένων του δημοσίου, ενσωμάτωση σύγχρονων τεχνολογιών σε όλους τους τομείς, μετατροπή κάθε ελληνικής επιχείρησης σε ψηφιακή). Η στρατηγική αυτή αντικαταστάθηκε από την Βίβλο Ψηφιακού Μετασχηματισμού για τα έτη 2020-2025(Ν.4623/2019), η οποία ορίζει ένα σύνολο κατευθυντηρίων αρχών όχι μόνο στο «τι» πρόκειται να γίνει αλλά στο «πώς» θα γίνει αυτό, σχετικά με την σωστή οργάνωση, διαχείριση και παροχή των νέων ψηφιακών υπηρεσιών της χώρας στα πλαίσια εναρμόνισης με τον ευρωπαϊκό ψηφιακό χάρτη. Βασικοί πυλώνες της Βίβλου αποτελούν τα κατωτέρω:

Υπηρεσίες ψηφιακές εξ ορισμού
Αρχή «μόνον άπαξ»
Εξ ορισμού διαλειτουργικός χαρακτήρας
Διακαναλικές ψηφιακές υπηρεσίες με προτεραιότητα στην εξυπηρέτηση μέσω νέων κινητών συσκευών
Πολιτο-κεντρική προσέγγιση σχεδιασμού ψηφιακών υπηρεσιών για υπηρεσίες φιλικές προς το χρήστη
Επαναχρησιμοποίηση δομικών στοιχείων και λύσεων
Υιοθέτηση ανοικτών και συμμετοχικών διαδικασιών για την αξιολόγηση και το σχεδιασμό ψηφιακών υπηρεσιών
Κατάργηση των αποκλεισμών και καθολική προσβασιμότητα
Διευκόλυνση της διασυνοριακής εξυπηρέτησης των πολιτών
Αξιοπιστία και εμπιστοσύνη
Ανοικτότητα και ενίσχυση της διαφάνειας
Ανάπτυξη ασφαλούς λογισμικού και συστημάτων από το σχεδιασμό τους
Υιοθέτηση ευέλικτων μοντέλων για το σχεδιασμό, την υλοποίηση και την προμήθεια έργων και υπηρεσιών
Απλούστευση Διαδικασιών

Πηγή:Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης

3.3 Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Δράσης Καταπολέμησης της Διαφθοράς

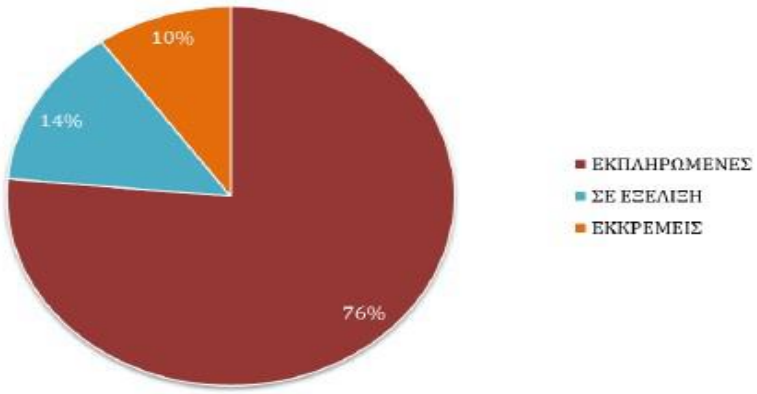
Το φαινόμενο της διαφθοράς, όπως προαναφέραμε πέρα από τις κοινά και ευρέως αποδεκτές προτάσεις αντιμετώπισής του (διενέργεια συστηματικών ελέγχων, εφαρμογή κανόνων διαφάνειας και λογοδοσίας εφαρμογή ΤΠΕ που θα βοηθήσει στην μείωση των διαπροσωπικών σχέσεων πολιτών και δημοσίων υπαλλήλων, καταπολέμηση ψηφιακού αναλφαβητισμού), αρκετά

UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

συχνά απαιτεί εξειδικευμένες εθνικές πολιτικές αντιμετώπισης που διαφέρουν από χώρα σε χώρα.

Στα πλαίσια αυτά, στην χώρα μας προχώρησε η σύνταξη του Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου Καταπολέμησης του Ξεπλύματος Χρήματος και Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου Δράσης Καταπολέμησης Διαφθοράς(ΕΣΣΚΔ) 2018-2021, από την πρώην Γενική Γραμματεία για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς. Το σχέδιο αυτό είναι πλήρως εναρμονισμένο με τις στρατηγικές για την Διοικητική μεταρρύθμιση και την Αναπτυξιακή Στρατηγική της χώρας, αποτελεί το πρώτο ενοποιημένο κείμενο δράσεων πρόληψης και καταπολέμησης φαινομένων απάτης και διαφθοράς ενώ διαμορφώθηκε στα πλαίσια της δέσμευσης της χώρας στις συστάσεις του Μηχανισμού Ενισχυμένης Εποπτείας.

Το σχέδιο προέκυψε ως αντικατάσταση προγενέστερου κειμένου, είναι χωρισμένο σε 4 μέρη (τομεακή πρόληψη διαφθοράς, ακεραιότητα στην δημόσια διοίκηση και το δικαστικό σύστημα, ενδυνάμωση της συνεργασίας και του συντονισμού στον δημόσιο τομέα και τέλος εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση κοινού), περιλαμβάνει 16 στρατηγικούς στόχους και 149 δράσεις, εκ των οποίων οι 53 δράσεις που είχαν προθεσμία υλοποίησης το έτος 2018, υλοποιήθηκαν σε ποσοστό 76% εξ αυτών εντός του προβλεπόμενου διαστήματος, σύμφωνα με την έκθεση υλοποίησης της καταργούμενης Αρχής.

Πηγή : Ετήσια έκθεση ΓΕΓΚΑΔ 2018-2019

Η ΓΕΓΚΑΔ στην συνέχεια απορροφήθηκε από την Εθνική Αρχή Διαφάνειας (άρθρο 82 τουΝ.4622/2019), η οποία από την έναρξη της ισχύος του νόμου, αποτέλεσε τον καθολικό διάδοχο όλων των αρμοδιοτήτων, δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που είχαν οι κατηργημένοι φορείς συμπεριλαμβανομένων όλων των επιμέρους αρμοδιοτήτων και του συνόλου των ελεγχόμενων αντικειμένων της.

Κύρια ιδρυτική αρμοδιότητα της νεοσύστατης Αρχής αποτελεί η εκπόνηση, η παρακολούθηση , ο συντονισμός των δράσεων του ΕΣΣΚΔ, η υποχρέωση δημοσίευσης εξαμηνιαίων εκθέσεων προόδου στην ιστοσελίδα της Αρχής και η ενημέρωση σε τριμηνιαία βάση της ΕΕ σύμφωνα με τον Μηχανισμό Ενισχυμένης Εποπτείας. Η Αρχή προχώρησε το 2020 στην επικαιροποίηση του σχεδίου για τα έτη 2018-2021[78], τροποποιώντας δράσεις οι οποίες ήταν ανεπίκαιρες και δεν

[78] https://5429.syzefxis.gov.gr/images/manuals/esskd/2018-2021/esskd_2018-2021.pdf

μπορούσαν να υλοποιηθούν λόγω της κατάργησης φορέων (πχ η εκπόνηση ετήσιας έκθεσης από τον ΓΕΔΔ). Το επικαιροποιημένο σχέδιο διαθέτει πλέον 5 μέρη (προστέθηκε το μέρος που αφορά την Οργανωσιακή αλλαγή και τις επιχειρησιακές μεταρρυθμίσεις της ΕΑΔ) και 147 δράσεις.

Στην πρώτη έκθεση αξιολόγησης του ΕΣΣΚΔ συμπληρώθηκαν 57 ερωτηματολόγια από 10 φορείς υλοποίησης για τις 52 από τις 147 δράσεις του σχεδίου, τα αποτελέσματα των οποίων αποτυπώθηκαν στην έκθεση απολογισμού, τα οποία μελλοντικά θα δώσουν την απαιτούμενη ανατροφοδότηση για τον σχεδιασμό του επόμενου ΕΣΣΚΔ για τα έτη 2022-2025.

Στην απολογιστική έκθεση της ΕΑΔ για το έτος 2020[79], η πορεία υλοποίησης του σχεδίου λαμβάνοντας υπόψη της συνέπειες από την πανδημία Covid-19 είναι ικανοποιητική, το ποσοστό υλοποίησης των δράσεων φτάνει το 53% (υλοποιήθηκαν συνολικά 78 από τις 147 δράσεις) ενώ στην έκθεση υλοποίησης του σχεδίου, του α εξαμήνου έτους 2021 [80] η πορεία υλοποίησης των δράσεων έχει φτάσει το 62% με την προοπτική ότι θα αγγίξει το 90% μέχρι το τέλος του έτους.

Τέλος, έχουν ήδη ξεκινήσει οι διαδικασίες σχεδιασμού του νέου ΕΣΣΚΔ για τα έτη 2022-2025, το οποίο θα διαμορφωθεί σε 3 μέρη (Έρευνα-Αποτροπή-Έλεγχος, Πρόληψη-Ακεραιότητα-Λογοδοσία και Ενημέρωση-Δημοσιότητα-Ευαισθητοποίηση) με 4 ειδικούς στόχους το καθένα. Σημαντικές καινοτομίες του σχεδίου αποτελούν η εισαγωγή ενός συστήματος δεικτών παρακολούθησης των παρεμβάσεων και η ύπαρξη τυποποιημένων δελτίων ταυτότητας κάθε δράσης.

3.4 Η συμβολή της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στην καταπολέμηση της διαφθοράς

Η εφαρμογή της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, παρείχε την δυνατότητα μεταβολής του ρόλου που μέχρι τώρα διαδραμάτιζε η τεχνολογία στην δημόσια διοίκηση. Μέχρι την εμφάνιση της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης κύρια χρήση της τεχνολογίας ήταν η υποστήριξη της λειτουργίας των δημόσιων υπηρεσιών. Πλέον ο ρόλος αυτός ανασχηματίστηκε και οι εφαρμογές της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης συμμετέχουν ως μοντέλα μετασχηματισμού του κράτους ενώ παράλληλα αποτελούν παράγοντες βελτίωσης των δεικτών καταπολέμησης της διαφθοράς.

Στην σύγχρονη βιβλιογραφία η διαφθορά αντιμετωπίζεται ως ένα προϊόν χαλαρής διακυβέρνησης που ενδόμυχα αναδεικνύει την ανεπάρκεια των θεσμικών κανόνων και των οικονομικών και πολιτικών ελέγχων για την αποτελεσματική λειτουργία του κράτους(Βαβούρας 2013$^{\alpha}$, σ.239, United Nations Development Programme 2004 p.2).

Στην σύγχρονη διοίκηση σύμφωνα με τους Shim and Eom, (2009) υπάρχουν τρείς προσεγγίσεις πολιτικών καταπολέμησης της διαφθοράς που εκφράζονται ως εξής:

Α) Μέσω του γραφειοκρατικού μετασχηματισμού. Αποτελεί την πιο διαδεδομένη προσέγγιση, κυρίαρχη μορφή της οποίας αποτελεί η αναδιοργάνωση των διοικητικών διαδικασιών με την εξασφάλισης της ύπαρξης ενός επίσημου παρατηρητή των δημόσιων υπηρεσιών (Johnson,1998;Klitgaard, 1998; Rose-Ackerman, 1999), ενώ έτερη μορφή, αποτελεί η διενέργεια προσλήψεων ή προώθησης των δημοσίων υπαλλήλων με αξιοκρατικά κριτήρια σε θέσεις που

[79]Αναλυτικά την έκθεση θα την βρείτε εδώ: https://5429.syzefxis.gov.gr/ images/essays /Ekthesi Apologismou etous 2020_online.pdf

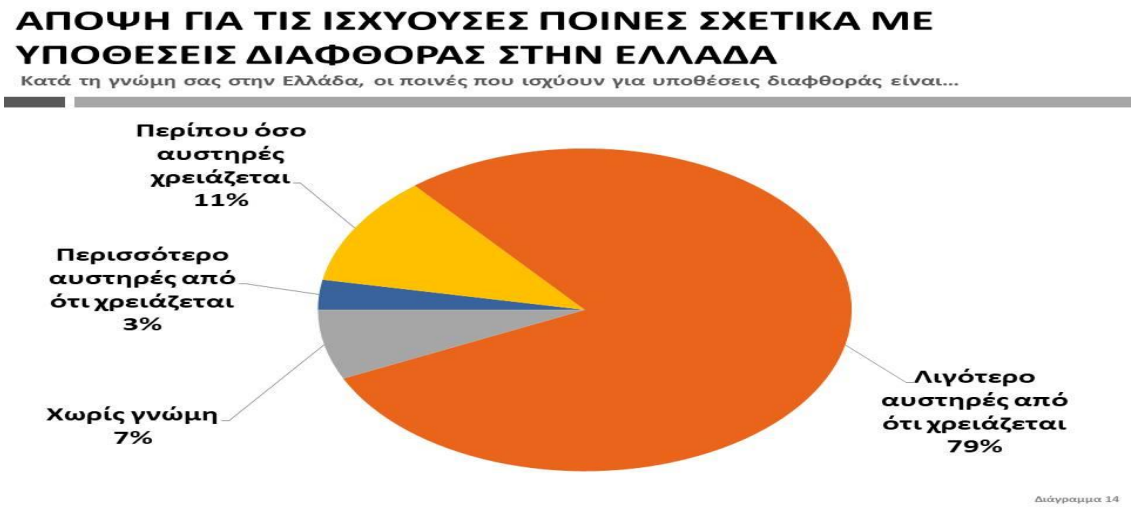
[80] https://5429.syzefxis.gov.gr/images/manuals/esskd/ekthesi_ulopopoihshs_esskd_a_eskaminou_2021.pdf

UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

απαιτούν συμπεριφορές ακεραιότητας, ευθύνης και υπευθυνότητας σε αντιστοιχία των διαδικασιών των ιδιωτικών επιχειρήσεων(Goodnow, 1992, Kim et al., 2005, Wilson , 1992).

Β) Μέσω της επιβολής κανόνων δικαίου. Πέραν των διοικητικών μεταρρυθμίσεων που μειώνουν την ευκαιρία της δωροδοκίας , συχνά απαιτείται να διενεργούνται μεταρρυθμίσεις στον τομέα της δικαιοσύνης ώστε να διασφαλίζονται οι κατάλληλες προϋποθέσεις επιβολής ποινών καταδίκης κατά της διαφθοράς(Hamilton-Hart, 2001, Rose-Ackerman, 1999). Στην έκθεση του USAID για την καταπολέμηση της διαφθοράς (1999) υποστηρίζεται ότι "*όσο περισσότερες δραστηριότητες, ελέγχουν ή ρυθμίζουν οι δημόσιοι υπάλληλοι, τόσο περισσότερες ευκαιρίες υπάρχουν για διαφθορά*" (σελ. 13). Σημαντικός αρωγός στην εξασφάλιση της σύννομης συμπεριφοράς των δημοσίων υπαλλήλων θεωρείται, η προσπάθεια αύξησης της δημοσιοποίησης καταγγελίας περιστατικών δίωξης (Anechiarico & Jocob, 1994) και η προστασία των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος(whistleblowers).

Στην έρευνα της Public Issue[81] που προαναφέραμε, είναι σημαντικό να παρατηρήσουμε τις απόψεις των πολιτών που καταγράφονται για τις ισχύουσες ποινές στην Ελλάδα, σύμφωνα με τις οποίες φαίνεται ότι οι ίδιοι οι πολίτες θεωρούν ότι είναι λιγότερο αυστηρές από ότι χρειάζεται και επιζητούν την αυστηροποίηση τους.

Πηγή: Έρευνα Public Issue για ΕΑΔ

Γ) Μέσω της κοινωνικής αλλαγής. Η προοπτικής της αλλαγής της κοινωνίας μέσω της ενδυνάμωσης της συμμετοχής των πολιτών στις κυβερνητικές πολιτικές και αποφάσεις, αποσκοπούν στην μακροχρόνια αλλαγής συμπεριφορών και κουλτούρας με απώτερο στόχο την αποτροπή της διαφθοράς (Fukiyama, 2001, Johnson, 1998).

Είναι γεγονός ότι η διερεύνηση του ρόλου της ΗΔ στα επίπεδα της διαφθοράς στον δημόσιο τομέα(Bertot and Jaeger,2010) έχει αποτελέσει αντικείμενο πολλών ερευνών. Στην βιβλιο-

[81] Πραγματοποιήθηκε για λογαριασμό της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας (ΕΑΔ) από την εταιρία aboutpeople, σε συνεργασία με την public issue.Η συλλογή των δεδομένων υλοποιήθηκε από την aboutpeople, στο χρονικό διάστημα 19-21/11/2020.

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

γραφία υπάρχουν πολλές μελέτες οι οποίες συγκεντρώνουν τα επιτυχημένα παραδείγματα από την χρήση της ΗΔ στην προσπάθεια μείωσης της διαφθοράς(Bhatnagar ,2004)[82]. Η χρήση των ICT αποτελεί βασικό εργαλείο της ΗΔ και έχει παρατηρηθεί ότι μειώνει την διαφθορά στην Ινδία και την Κίνα (Kim, Hyun and Heejin, 2009) καθώς συνοδεύεται από μείωση της γραφειοκρατίας και βοηθάει στην ενίσχυση της διαφάνειας και της ακεραιότητας. Σημαντικοί παράγοντες που διασφαλίζουν την επιτυχημένη μείωση των ποσοστών διαφθοράς αποτελούν: η σταδιακή μετάβαση από την ανοικτή πρόσβαση στην πληροφόρηση, η ανάπτυξη των αποτελεσματικών ελέγχων των ενεργειών του κράτους και η κατάλληλη εκπαίδευση των υπαλλήλων (Bhatnagar, 2003).

Τα αποτελέσματα της έρευνας (Anderson, 2009, σελ. 210) που διεξήχθη μεταξύ 1996 και 2006 και η οποία εξέτασε τα ποσοστά δεδομένων διαφθοράς και την αποτελεσματικότητα από την χρήση ΤΠΕ ως εφαρμογή της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, έδειξαν ότι :«*η εφαρμογή της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης μειώνει σημαντικά τη διαφθορά, ακόμη και μετά τον έλεγχο τυχόν τάσης των διεφθαρμένων κυβερνήσεων να είναι περισσότερο ή λιγότερο επιθετικές στην υιοθέτηση εφαρμογών ηλεκτρονικών διαδικασιών*».

Η επιτυχία της χρήσης των ΤΠΕ στην καταπολέμηση της διαφθοράς δεν είναι πάντα δεδομένη, καθώς η χρήση κοινών τακτικών δύναται να παράγει διαφορετικά αποτελέσματα από χώρα σε χώρα αφού η αποτελεσματικότητά τους εξαρτάται και από την αποδοχή ή μη των διαδικασιών από τους δημόσιους υπαλλήλους (Jaeger & Matteson, 2009) αλλά και από ζητήματα επαρκούς εκπαίδευσης και πολιτιστικής κουλτούρας. Ανασταλτικοί παράγοντες στην υιοθέτηση ή μη, αποτελούν επιπλέον η συμπεριφορά των πολιτών, που αρκετά συχνά προτιμούν τις προσωπικές και τηλεφωνικές επαφές έναντι των ηλεκτρονικών λόγω της ανασφάλειας και του φόβου της δημοσιοποίησης των προσωπικών τους στοιχείων(Ebbers et al., 2008, Streib & Navarro, 2006), η ανεπάρκεια τεχνολογικής υποδομής, γλώσσας και τεχνολογικής παιδείας αλλά και διάφορα γενικότερα ζητήματα εμπιστοσύνης για τα πιθανά οφέλη από την χρήση τους (Singh & Sahu, 2008).

Έχει παρατηρηθεί ότι αν και το ποσοστό των κρατών που χρησιμοποιούν πληροφοριακά συστήματα παρακολούθησης της διαφθοράς φτάνει το 29% (West, 2006), παρόλα αυτά υπάρχει μεγάλη πλειοψηφία κυβερνήσεων που ασκούν κριτική και λογοκρισία σε πολλές από τις ιστοσελίδες, καθιστώντας αδύνατη την ανοικτή πρόσβαση δεδομένων κυβερνητικών πηγών. Κοινωνικοί, πολιτικοί αλλά και λόγοι ασφαλείας, αποτελούν τους κύριους λόγους επίκλησης τέτοιων συμπεριφορών, που εμποδίζουν την ελεύθερη πρόσβαση σε πληροφορίες σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα, τις θρησκευτικές πεποιθήσεις, τις κυβερνητικές πολιτικές, την ελεύθερη έκφραση (Zittrain & Palfrey, 2008). Ήδη ενέργειες της ΕΕ που περιορίζουν την δυνατότητα πρόσβασης σε κρατικά έγγραφα, αποτέλεσαν αντικείμενο διαμαρτυριών από μελετητές, ακτιβιστικές ομάδες και οργανώσεις πολιτών (Kierkegaard, 2009).

Ωστόσο, το μοναδικό ίσως εργαλείο που καταφέρνει να δημοσιοποιήσει περιστατικά διαφάνειας, χωρίς να είναι εύκολη η επιβολή λογοκρισίας σε αυτές τις πλατφόρμες πέραν ορισμένων εξαιρέσεων (σχετική η περίπτωση της Τουρκίας με την νέα νομοθεσία για την απαγόρευση

[82] Στην συγκεκριμένη μελέτη, αναφέρονται 12 μελέτες περίπτωσης χωρών που διαπίστωσαν οφέλη από την χρήση εφαρμογών ΗΔ(OPEN SYSTEM IN SEOUL,CVC WEBSITE IN INDIA)

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS

των κοιν. Δικτύων)[83], αποτελούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Η συμβολή τους στην καταπολέμηση της διαφθοράς είναι σημαντική καθώς συχνά αποτελούν ένα βήμα δημοσιογραφίας των πολιτών που θέλουν να ασκήσουν κριτική σε κυβερνητικές επιλογές και αδυνατούν καθώς τα λοιπά μέσα ενημέρωσης ελέγχονται από το κράτος ή από άλλες ομάδες.

3.5 Προβλήματα και νέες μορφές διαφθοράς από την εφαρμογή του ψηφιακού μετασχηματισμού

Η προσπάθεια των χωρών να επιτύχουν την αναδιάρθρωση της δημόσιας διοίκησης με την χρήση των πληροφορικών συστημάτων, εμπεριέχει διάφορους κινδύνους ανάμεσα στους οποίους αναφέρονται[84]:

- Η δυνατότητα αυξανόμενης άσκησης κοινωνικού ελέγχου
- Η αύξηση των κοινωνικών διακρίσεων στην πρόσβαση των πληροφοριακών δομών
- Ο αποκλεισμός κοινωνικών ομάδων από τις πολιτικές διαδικασίες

Ιδιαίτερα μετά την διέλευση της πανδημίας COVID-19, εντάθηκε η χρήση του διαδικτύου και επεκτάθηκε η χρήση της τεχνολογίας σε τομείς όπως τις υπηρεσίες υγείας , την υιοθέτηση της τηλεργασίας εξ αποστάσεως, την τηλεκπαίδευση , τις τηλεδιασκέψεις κλπ. Η γνωστή σε όλους ψηφιακή επανάσταση των GAFAM (Google, Amazon, Facebook, Apple, Microsoft), εκτός των άλλων ενίσχυσε την πρόθεση διάφορων ομάδων, να προχωρήσουν στην παραβίαση των προσωπικών δεδομένων με πρόσχημα τις υγειονομικές κρίσεις(πχ Covid-19) ή τον φόβο επικείμενων τρομοκρατικών επιθέσεων (δυνατότητα γεωεντοπισμού πιθανών τρομοκρατών).

Τέθηκε λοιπόν σοβαρά το ζήτημα της Κυβερνοασφάλειας, η οποία αποτέλεσε παράλληλα μια πρόκληση και συνάμα μια ευκαιρία για τον ψηφιακό μετασχηματισμό. Οι εξειδικευμένοι υπάλληλοι επιβαρύνθηκαν αρκετά με το έργο της εναρμόνισης των εταιρικών πληροφοριακών συστημάτων με νέες τεχνολογίες, αφού τέθηκε ως κύριο μέλημά τους η απρόσκοπτη λειτουργία των υπηρεσιών μέσω νέων σημείων εισόδων που αποτελούσαν οι οικιακές υποδομές ή άλλες συμβατές συσκευές (laptop, κινητά τηλ). Η νέα κατάσταση που δημιουργήθηκε, η καθυστέρηση που πολλές φορές εμπόδιζε την διασύνδεση αλλά και η προσπάθεια εναρμόνισης των συστημάτων σε νέους τρόπους επικοινωνίας, πρόσφερε έδαφος σε διάφορα παραβατικά στοιχεία ώστε να προβούν σε:

- Απειλές προκειμένου να δημοπρατήσουν προσωπικά δεδομένα υποκλοπής σε διάφορες επιχειρήσεις και άτομα, με αντίτιμο την πληρωμή λύτρων(Ransomware)
- Online αναμετάδοση κακοποίησης παιδιών(onlinechildabuse)

[83] Η Τουρκία απέκλεισε την πρόσβαση σε 408.000 ιστοτόπους, 40.000 tweet, 10.000 βίντεο του YouTube και 6.200 κοινοποιήσεις στο Facebook το 2019, σύμφωνα με τον Σεβκέτ Ουγιανίκ, έναν υπερασπιστή των δικαιωμάτων στο διαδίκτυο(https://www.insider.gr/eidiseis/146052/neos-nomos-stin-toyrkia-fimonei-ta-koinonika-diktya)

[84] Σπυράκης, Γ. & Σπυράκη, Χ., 2008

UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

- Υποκλοπή κωδικών πρόσβασης καρτών και μεταφορά χρημάτων σε ιδιωτικούς λογαριασμούς(payment fraud)
- Χρήση δεδομένων από πλατφόρμες social media προκειμένου να προβούν σε στοχευμένες επιθέσεις ατόμων

Έτσι , μετά την ευρεία εξάπλωση των ψηφιακών εφαρμογών παρουσιάστηκε έντονα το φαινόμενο της μετάλλαξης των ήδη διαδεδομένων μορφών διαφθοράς, με νέους τύπους που ολοένα και περισσότερο εξαπλώνουν τα δίχτυα τους στον ψηφιακό κόσμο. Το περιεχόμενο των νέων μορφών είναι το εξής:

Δωροδοκία. Η χρήση της τεχνολογίας κατέστησε την δωροδοκία πιο εύκολη στην πράξη και δυσκολότερη στην ανίχνευσή της. Οι συναλλαγές γίνονται πλέον κατά κόρον ηλεκτρονικά με την χρήση καρτών, πληρωμών και ψηφιακών νομισμάτων και καθώς δεν απαιτείται η φυσική παρουσία του προσώπου, είναι δύσκολη η παρακολούθηση του τελικού αποδέκτη της μεταφοράς των χρημάτων, γεγονός που ενισχύει την απόκρυψη και νομιμοποίηση παράνομων εσόδων

Απάτη. Σημαντική αλλαγή, εμφανίζει το συγκεκριμένο είδος, καθώς δίνεται πλέον η δυνατότητα στον χρήστη να προβαίνει σε ψευδείς καταχωρήσεις στα συστήματα του δημοσίου (αφού είναι αδύνατη η πιστοποίηση του ατόμου που πραγματοποίησε την καταχώρηση), γιατί εύκολα μπορεί να έχει προηγηθεί η υποκλοπή των απαιτούμενων για την είσοδο κωδικών ασφαλείας. Η συχνότητα των καταγγελιών αυτών των μορφών εξαπάτησης, οδήγησε την πολιτεία στην τροποποίηση του ποινικού κώδικα (Ν. 4619/2019) και την ιδιαίτερη πρόβλεψη ποινών σε περίπτωση απάτης με την χρήση υπολογιστή , στο άρθρο 386Α[85]του Ποινικού Κώδικα.

Πλαστογραφία. Απαιτεί λιγοστή ανθρώπινη παρέμβαση και συντελείται με την εισαγωγή ψευδών δεδομένων σε πληροφοριακά συστήματα, όπου οι τελικές υπογραφές και εγκρίσεις των πράξεων πραγματοποιούνται εν αγνοία των προσώπων που είναι οι τελικοί υπογράφοντες.

Διαρροή διαβαθμισμένης πληροφορίας προσωπικών δεδομένων . Στην περίπτωση αυτή ο χρήστης διενεργώντας μια παράνομη πρόσβαση, υποκλέπτει διαβαθμισμένη πληροφορία χωρίς να αφήνει εμφανή ίχνη. Είναι γνωστό το σκάνδαλο διαρροής πληροφοριών 533 εκατ. ανθρώπων από την Facebook, όπου hackers εκμεταλλεύτηκαν τα κενά ασφαλείας και απέκτησαν πρόσβαση σε λογαριασμούς χρηστών της πλατφόρμας, συγκεντρώνοντας προσωπικά στοιχεία όπως: αριθμός κινητού τηλ.,οικογενειακή κατάσταση, τόπος διαμονής, διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου κλπ., γεγονός που μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο εκβιασμού, διαρροής απόρρητων δεδομένων, φωτογραφιών, βίντεο ή εγγράφων που διακινήθηκαν μέσω της προσωπικής αλληλογραφίας.

Απόκρυψη στοιχείων και αλλοίωση δεδομένων Η τήρηση των ηλεκτρονικών αρχείων σε διαφορετικού τύπου συσκευές, έθεσε πλέον της δυνατότητας εφαρμογής της πολλαπλής ηλεκτρονικής διαγραφής και την δυνατότητα μεταβολής ψηφιακών δεδομένων. Έτσι παρατηρείται το φαινόμε-

[85] https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/n-4619-2019/arthro-386a-poinikos-kodikas-nomos-4619-2019-apati-me

νο, διαβαθμισμένοι χρήστες με πρόσβαση σε κωδικούς χρηστών, να προβαίνουν σε κακόβουλες ενέργειες τροποποίησης ηλεκτρονικών αρχείων ή διαγραφής τους από το αρχείο του χρήστη.

Απάτες σχετικές με επενδύσεις. Περιλαμβάνουν τις κοινές απάτες που είναι σχετικές με μετοχές, ομόλογα, επενδυτικές ευκαιρίες οι οποίες πραγματοποιούνται με διαρκή και επίμονα τηλεφωνήματα ή αποστολή email, που υπόσχονται γρήγορη και ασφαλή αύξηση των χρημάτων, με την αιτιολόγηση της μοναδικότητας του επιλεχθέντος χρήστη, θέτοντας ασφυκτικό χρόνο ανταπόκρισης ,ο οποίος λειτουργεί ως μέσο πίεσης λανθασμένων επιλογών.

Απάτη με εταιρικά email. Συντελείται από απατεώνες που γνωρίζουν το οργανόγραμμα της εταιρείας ή έχουν εσωτερική πληροφόρηση, οι οποίοι αποστέλλουν μηνύματα σε υπαλλήλους με καθήκοντα πληρωμών ή κατάθεσης εμβασμάτων, υποδυόμενοι ανώτερα στελέχη της εταιρείας, προκειμένου να εκτελέσουν άμεσα εμβάσματα ή πληρωμές χρησιμοποιώντας χρήματα που βρίσκονται στα ταμεία της επιχείρησης, σε ξένους υπόχρεους.

Απάτες με ηλεκτρονικές αγορές. Είναι η πιο διαδεδομένη μορφή απάτης. Το 33% των υποθέσεων που διαχειρίστηκε για το έτος 2018 η ΔΙ.ΔΗ.Ε(Διεύθυνση Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος) ήταν αυτής της μορφής, καθώς χιλιάδες καταναλωτές εξαπατήθηκαν από αγορές αγαθών που δεν ανταποκρίνονταν στην μορφή που διατίθενται αυτά είτε γιατί είναι ελαττωματικά είτε γιατί δεν αποστάλθηκαν ποτέ αν και καταβλήθηκε το αντίτιμο αγοράς. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που δημιουργούνται ψεύτικα ηλεκτρονικά καταστήματα ή ιστοσελίδες,προκειμένου να εξαπατήσουν τους καταναλωτές για την αγορά προιόντων που στην τελική μπορεί να είναι και επιβλαβή για την υγεία των αγοραστών.

Ηλεκτρονικό «ψάρεμα» (e-Phishing scams). Οι δράστες παρουσιάζονται ως εκπρόσωποι εθνικών αρχών ή τραπεζών και με την αποστολή μηνυμάτων ηλεκτρονικού ψαρέματος, παρασύρουν τους παραλήπτες στην εγκατάσταση κακόβουλου λογισμικού ή στην έγκριση διατραπεζικών συναλλαγών προκειμένου να υποκλέψουν προσωπικά στοιχεία ταυτοποίησης και τραπεζικές πληροφορίες όπως κωδικοί πρόσβασης PIN, αριθμός τραπεζικής κάρτας, αριθμός cvc

Money mule. Συντελείται με την στρατολόγηση κυρίως ανέργων ή νεοεισερχομένων σε μια χώρα ατόμων, οι οποίοι εντοπίζονται αρχικά μέσω διαδικτυακών αγγελιών ή μέσων κοινωνικής δικτύωσης και στους οποίους προσφέρονται φαινομενικά «νόμιμες» θέσεις εργασίας, με σκοπό να τους εξαπατήσουν και να τους μεταμορφώσουν σε άτομα για την μεταφορά παράνομων εσόδων σε λογαριασμούς τρίτων χωρών με την παρακράτηση προμήθειας.

Αρκετές υπηρεσίες όπως η Δίωξη Οικονομικού Εγκλήματος [86]αλλά και η ΕΑΔ [87], έχουν δημοσιεύσει διάφορους οδηγούς, προκειμένου να βοηθήσουν την ασφαλή πλοήγηση στο διαδίκτυο και να αποτρέψουν την εξαπάτηση των χρηστών, προτείνοντάς τους λύσεις αντιμετώπισης των περιπτώσεων που έχουν πέσει θύματα τέτοιων ενεργειών.Καθώς η ηλεκτρονική διακυβέρνηση αποτελεί μια δυναμική διαδικασία με καθημερινή εξέλιξη και νέα δεδομένα, εκτός από τα

[86]https://cyberalert.gr
[87] https://aead.gr/images/manuals/EAD_fylladio_covid19.pdf

UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

θετικά αποτελέσματα, μπορεί να δημιουργήσει σημαντικά προβλήματα τα οποία μόνο αν τα αντιληφθούμε έγκυρα θα μπορέσουμε να καταφύγουμε σε αποτελεσματικούς τρόπους αντιμετώπισής τους (Κάτσικας, Σ., 2007).

Εν κατακλείδι και προκειμένου να αποφευχθούν όλες αυτές οι ενέργειες και να επιτευχθεί ο ρόλος της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης για τον αποτελεσματικό έλεγχο και την ενίσχυση της διαφάνειας της δημόσιας διοίκησης, απαιτούνται να έχουν προηγηθεί τα εξής βήματα :

- Να έχει συντελεστεί μια ορθή συλλογή και ταξινόμηση της πληροφορίας σε σωστά δομημένα πληροφοριακά συστήματα
- Να εξασφαλιστεί η ελεύθερη πρόσβαση στην πληροφορία
- Να προχωρήσει η προτυποποίηση των διαδικασιών σε πλαίσια που θα εξασφαλίζει την όσο το δυνατόν μικρότερη ανθρώπινη παρέμβαση
- Να υπάρχει συνεχή παρακολούθηση των διαδικασιών για την βελτιστοποίηση των εφαρμογών και την ενίσχυση της δημοσιότητας
- Να εντατικοποιηθεί η προσπάθεια πλήρους διασύνδεσης των συστημάτων που εξασφαλίζει τον έλεγχο πολλαπλών σημείων και της διαφθοράς

3.6 Συμπεράσματα ερευνών από την ακαδημαική βιβλιογραφία σχετικά με το αντικείμενο έρευνας της εργασίας

Το φαινόμενο της διαφθοράς αποτέλεσε αντικείμενο έρευνας πολλών υπότροφων, κυβερνώντων, συγγραφέων, ερευνητών, επιστημόνων, δημοσιογράφων και επιχειρηματιών,καθώς για το συγκεκριμένο θέμα έχουν δημοσιευτεί περίπου 8.500 άρθρα στο Διαδίκτυο από το έτος 2005-2017 και πάνω από 1100 άρθρα έχουν αναρτηθεί στα ευρετήρια (SSCI και SCI) (Web of Knowledge,2017), ενώ το Google Scholar διαθέτει περισσότερο από ένα εκατομμύριο δημοσιευμένες εργασίες και βιβλία σχετικά με το θέμα.

Στην βιβλιογραφία που εξετάσαμε, συναντήσαμε αρκετές μελέτες που πρότειναν διάφορους μηχανισμούς και πολιτικές για την καταπολέμηση της διαφθοράς σύμφωνα με προγενέστερες αναφορές μας. Οι περισσότεροι ερευνητές προσανατολίστηκαν στην χρήση της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης ως οδηγό με στόχο την μεγαλύτερη πρόσβαση στην πληροφόρηση και στην προαγωγή της διαφάνειας και της ακεραιότητας (Anderson 2009, Shim and Eom, 2008). Μόλις 110 άρθρα είναι αυτά που δημοσιεύτηκαν την περίοδο 2001-2019 και ασχολήθηκαν με την συσχέτιση της ΗΔ και της διαφθοράς, αριθμός που μπορεί να εξηγηθεί λόγω : α) της παραβατικής μορφής της διαφθοράς, οπου δυσχεραίνει την ανίχνευση παρεμβάσεων στα έγγραφα ή στα αρχεία υπολογιστών (Nam,2018) β) του περιορισμού στην συγκέντρωση τέτοιων στοιχείων (Rajan and Wulf,2006) και γ) της ύπαρξης μη καθορισμένου τρόπου υπολογισμού του συνολικού κό-

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS

στους της διαφθοράς (Kim,2014; Elbahnasawy, 2014) καθώς ο μοναδικός δείκτης που χρησιμοποιείται για την εκτίμηση του μεγέθους είναι ο δείκτης CPI , ο οποίος στηρίζεται στις αντιλήψεις των ερωτηθέντων και όχι σε επίσημα στοιχεία.

Οι απόψεις σχετικά με την συμβολή της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στην μείωση της διαφθοράς διϊστανται και μάλλον η ερευνητική κοινότητα είναι διχασμένη με τον συσχετισμό των δυο εννοιών. Κάποια αποτελέσματα ερευνών δείχνουν ότι υπάρχει θετική, ενώ κάποια άλλα εμφανίζουν αρνητική συσχέτιση. Πιο συγκεκριμένα:

Ο Vinod (1999), υποστήριξε ότι ανάμεσα στα σημαντικότερα οφέλη που προέκυψαν από την χρήση των ΤΠΕ στις αναπτυσσόμενες χώρες είναι η αντιμετώπιση της διαφθοράς, γεγονός που συνέβαλε στην ανάπτυξη των αδύναμων οικονομιών. Άλλοι ερευνητές θεωρούν ότι η ΗΔ μπορεί να θεωρηθεί ως μέσο καταπολέμησης της διαφθοράς αφού κατορθώνει και επιλύει το πρόβλημα της ανεπαρκούς πληροφόρησης, της κακής λογοδοσίας, της κυβερνητικής αναποτελεσματικότητας και της γραφειοκρατίας των υπηρεσιών μεταξύ άλλων(Ahmad et al,.2019;Srivastava et al.,2016).

Ο Bhatnagar (2003) τεκμηρίωσε την άποψη ότι, η ΗΔ μπορεί να έχει θετική συμβολή στην μείωση της διαφθοράς όχι μόνο προωθώντας την ευρεία πρόσβαση στην πληροφόρηση, αλλά βελτιώνοντας την επιβολή κανόνων, αυξάνοντας την διαφάνεια με την δημοσιοποίηση αποφάσεων και ενεργειών των δημοσίων υπαλλήλων και περιορίζοντας την διακριτική ευχέρεια των τελευταίων, απόψεις που ομοιάζουν με εκείνες των Nelson & Naretta, 2012 και Elbhnasawy, (2014), οι οποίοι υποστήριξαν ότι η επιτυχία από την εφαρμογή, οφείλεται στην βελτίωση της διαφάνειας και την δημοσιοποίηση πράξεων διαφθοράς αλλά και την χρήση αποτελεσματικού ελέγχου των διοικητικών οργάνων.

Στην έρευνα των Shim & Eom (2008) διαπιστώθηκε ότι, η χρήση ΤΠΕ μπορεί να μετριάσει τα επίπεδα διαφθοράς, αφού βελτιώνει τις δημόσιες υπηρεσίες με τον λιγότερο χρόνο αναμονής και κόστος. Η μείωση του χρόνου που απαιτείται για την διεκπεραίωση των υποθέσεων των πολιτών και η απαλειφή της εξάρτησης από την επαφή με κάποιον υπάλληλο που θα προωθούσε την συναλλαγή, μειώνει την δυνατότητα ευκαιρίας περιπτώσεων δωροδοκίας και χρηματισμού. Χαρακτηριστικά ανέφεραν ως παραδείγματα: α) την εφαρμογή διοικητικών διαδικασιών στις οποίες πολίτες που χρειάζονται να εκδώσουν κάποιες άδειες, καταφεύγουν στην καταβολή του αντιτίμου μέσω των ηλεκτρονικών πληρωμών που πραγματοποιούνται από κυβερνητικές πλατφόρμες, αντί να προσφεύγουν στις δημόσιες υπηρεσίες και β) την δυνατότητα χρήσης αυτοματοποιημένου υπολογισμού διάφορων φόρων, κατά την οποία τα ποσά είναι αδιαπραγμάτευτα, αποφεύγοντας την δυνατότητα κάποιος υπάλληλος να εκμεταλλευτεί την θέση του συναλλασσόμενου και να προτείνει μειωμένο φόρο σε αντάλλαγμα χρηματικού ποσού.

Την μείωση του κόστους και του χρόνου διεκπεραίωσης των υπηρεσιών, ως θετικά αποτελέσματα ανέδειξε η μελέτη των Armantier & Boly (2011), οι οποίοι διατύπωσαν ότι οι δημόσιοι υπάλληλοι, συχνά προκαλούν σκόπιμες καθυστερήσεις επειδή αναμένουν οι πολίτες να τους δωροδοκήσουν προκειμένου να επιταχυνθούν οι υπηρεσίες, επιπτώσεις που ενίσχυσε και η έρευνα των Mistry & Jalal (2012), οι οποίοι υποστήριξαν ότι, με την ηλεκτρονική διακυβέρνηση επιταχύνονται οι διαδικασίες και μειώνεται η έμφανιση ανθρώπινων λαθών.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS

Οι Bertot, Jaeger και Grimes (2010), διατύπωσαν την άποψη ότι οι κυβερνήσεις πολλών χωρών στην αναζήτηση μέσων για την αύξηση της διαφάνειας και της ακεραιότητας τους, χρησιμοποιούν τις ΤΠΕ, καθώς θεωρούν ότι η χρήση τους φέρνει τα αναμενόμενα οικονομικά αποτελέσματα ενώ παράλληλα ενισχύουν την διαφάνεια και την εμπιστοσύνη των πολιτών προς το κράτος. Συγκεκριμένα στην έρευνά τους, παρουσίασαν παραδείγματα χωρών από την Ινδία, το Πακιστάν, τις Φιλιππίνες, αλλά και τις ΗΠΑ, χώρες που καθιέρωσαν πχ συστήματα ηλεκτρονικών συμβάσεων, συστήματα με δυνατότητα πρόσβασης σε αρχεία γεωργικής γης, ηλεκτρονικά φορολογικά συστήματα αλλά και συστήματα με δυνατότητα πρόσβασης σε δεδομένα κυβερνητικών δαπανών και κατόρθωσαν μέσω αυτών αποδεδειγμένα να μειώσουν τα επίπεδα διαφθοράς.

Τα αποτελέσματα της έρευνάς των Krishnan Teo and Lim(2013), που προέκυψαν από την χρήση δεδομένων αρχείων κάποιων χωρών με αντικείμενο την συμβολή της ΗΔ στην οικονομική ευημερία και στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος, ανέδειξαν την ύπαρξη σοβαρής σχέσης μεταξύ ωριμότητας της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και διαφθοράς αν και τελικά η πρώτη δεν συνέβαλε σημαντικά στην οικονομική ευημερία και την υποβάθμιση του περιβάλλοντος.

Στην πρόσφατη έρευνα των Majeed and Malik (2016) σε δείγμα 143 χωρών, επιβεβαιώνεται ότι η ηλεκτρονική διακυβέρνηση βοηθάει στην μείωση της διαφθοράς , ενώ σε μεταγενέστερη έρευνα οι Lee, Choi, Kim and Jung(2018), μέσω των δεδομένων που χρησιμοποίησαν για την εξέταση του θέματος, υποστήριξαν ότι η ανάπτυξη της τεχνολογίας και των πληροφοριακών συστημάτων βελτιώνει την παραγωγικότητα, την δημοκρατία, την αποδοτικότητα και την διαφάνεια στις κυβερνήσεις.

Ο Nam (2018), προκειμένου να ερευνήσει αν η ΗΔ επηρεάζει το ποσοστό της διαφθοράς, χρησιμοποίησε τον συσχετισμό της οικονομικο-πολιτικής δύναμης και του ανθρώπινου δυναμικού, προκειμένου να εξετάσει τον τρόπο που αυτές οι μεταβλητές επηρεάζουν τον έλεγχο της διαφθοράς. Ανακάλυψε λοιπόν ότι η ωριμότητα των υπηρεσιών της ΗΔ αλλά και η εθνική κουλτούρα συμβάλλουν θετικά στον έλεγχο της τελευταίας, αναδεικνύοντας επιπλέον ότι οι πλούσιες χώρες μπορούν να είναι πιο αποτελεσματικές στην προσπάθεια αυτή .

Καθώς οι εφαρμογές της ΗΔ βοηθούν στην απλοποίηση των διοικητικών διαδικασιών αλλά και την δημοσιοποίηση κανονισμών και αποφάσεων (όπως για παράδειγμα η χρήση διαδικασιών ηλεκτρονικών προμηθειών, στις οποίες η δημοσιοποίηση των προσφορών των συμμετεχόντων, εμποδίζουν τους κυβερνώντες και τους δημοσίους υπαλλήλους να ευνοήσουν κάποιον μειοδότη), οδηγούν στην μείωση του κινδύνου της αβεβαιότητας και της δυνατότητας παράνομων συναλλαγών και αυξάνουν την εμπιστοσύνη των πολιτών στην κυβέρνηση(Aduwo et al.,2020; Neupane et al., 2014a), επίπτωση που ενισχύεται με την συναλλαγή μέσω της χρήσης ηλεκτρονικών εντύπων που μειώνει τη διαφθορά καθώς ελαχιστοποιεί σημαντικά τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ πολιτών και υπαλλήλων (Mistry και Jalal ,2012).

Πρόσφατα ο Adam (2020), ο οποίος θέλησε να εξετάσει την σχέση μεταξύ της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και διαφθοράς στις αναπτυσσόμενες χώρες, προχώρησε στην ανάλυση δεδομένων, σύμφωνα με τα οποία διαπιστώθηκε ότι υπάρχει στενή σχέση μεταξύ της ανάπτυξης της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, τόσο με την ανάπτυξη των ΤΠΕ , όσο με την θεσμική ποιότητα αλλά και με την διαφθορά, αν και εξέφρασε διάφορες αμφιβολίες για το τελικό αποτέλεσμα, καθώς

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS

αναφέρθηκε σε περιπτώσεις στις οποίες η ΗΔ μπορεί να έχει αντίθετα αποτελέσματα και να οδηγήσει σε αύξηση του φαινομένου της διαφθοράς. Για τον λόγο αυτοί δεν είναι λίγοι εκείνοι που θεωρούν ότι αυτή δεν μπορεί να θεωρηθεί πανάκεια στην προσπάθεια μείωσης της διαφθοράς στον δημόσιο τομέα (Park and Kim,2019; Basyal et al.,2018) αφού εκτιμούν ότι τελικά αποπροσωποποιεί το αποτέλεσμα των υπηρεσιών και μειώνει την επαφή με τους δημόσιους λειτουργούς (Prasad and Shivarajan 2015; Shim and Eom 2009).

Ενδιαφέρουσες είναι οι απόψεις που εξέφρασαν επιστήμονες οι οποίοι κατέγραψαν μια προβληματική συσχέτιση μεταξύ ΗΔ και Διαφθοράς, η οποία δημιουργεί τις προϋποθέσεις για επιπλέον διεφθαρμένες πρακτικές λόγω της παρουσίας του ψηφιακού αναλφαβητισμού και της προβληματικής χρήσης των ατόμων (Bertot,2003). Ο εντοπισμός του ψηφιακού αναλφαβητισμού, μπορεί να γίνει αντικείμενο εκμετάλλευσης από εξειδικευμένους χρήστες/υπαλλήλους απέναντι σε ανειδίκευτους χρήστες/πολίτες. Επιπλέον η εφαρμογή εκσυγχρονισμένων προγραμμάτων τα οποία δεν είναι σχεδιασμένα στα δεδομένα των υπηρεσιών ή δεν υποστηρίζονται από τις τεχνολογικές εγκαταστάσεις, μπορούν να συμβάλλουν στην εμφάνιση παράτυπων ενεργειών διαμέσου των υπέρογκων προϋπολογιστικών μελετών πληροφοριακών έργων (Rustiarini, Sutrisno, Nurkholis, & Andayani, 2019).

Έρευνα του Saxena (2017), ανέδειξε ότι ακόμα και μετά την ευρεία χρήση των ΤΠΕ σε δημόσιες υπηρεσίες ως μέσο ΗΔ, δεν θεωρήθηκε ότι σημειώθηκε αλλαγή στην μείωση των επιπέδων διαφθοράς και αυτό αναδεικνύεται και στην μικρή πρόοδο που σημειώνεται στον σχετικό δείκτη(CPI). Δεν είναι οξύμωρο να αναφερθεί κανείς, ότι το ποσοστό αποτυχίας των προγραμμάτων της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης έχει φτάσει το 85% στις αναπτυσσόμενες χώρες (Heeks, 2003) ενώ κάποιοι εκφράζουν αμφιβολίες για την δυνατότητά της να μειώσει την διαφθορά (Basyal, Poudyal & Seo, 2018; Kim, Kim, & Lee, 2009; Sheryazdanova & Butterfield, 2017) ενώ άλλοι αμφισβητούν την αποτελεσματικότητα της καθολικής χρήσης επιτυχημένων πρακτικών σε όλες τις χώρες (Basyal, Poudyal & Seo, 2018; Bertot, Jaeger, & Grimes, 2010).

Επιπλέον διάφορες συστηματικές έρευνες που πραγματοποιήθηκαν κατά την διάρκεια των ετών, εκφράζουν αμφιβολίες για την αποτελεσματικότητα του συγκεκριμένου εργαλείου αν αυτό χρησιμοποιηθεί σε αποκλειστικότητα(Andersen ,2009; Cho & Choi, 2004). Πιο συγκεκριμένα, οι (Charoensukmogkol & Moqbel, 2020), εντόπισαν ότι η σχέση μεταξύ υπερβολικών επενδύσεων ΤΠΕ για την αντιμετώπιση της διαφθοράς, απεικονίζεται με το γράμμα U, όπου αρχικά εμφανίζεται να παρουσιάζει μια πτώση της εμφάνισης τέτοιων φαινομένων, τα οποία όμως σταδιακά εντείνουν την εμφάνισή τους και τελικά εμφανίζουν να έχουν αυξητική τάση. Αποδείχτηκε εν ολίγοις ότι τα πληροφοριακά συστήματα λειτουργούν με επιτυχία, αν υπάρχει επιπλέον η σωστή τεχνική υποστήριξη, ο σύγχρονος εξοπλισμός και η ποιότητα ηλεκτρονικών υπηρεσιών για τον χρήστη (Elbahnasawy,2014) ενώ ταυτόχρονα απαιτείται η ύπαρξη κανόνων δικαίου(Kim,2014), η αυξημένη πολιτική και οικονομική ευχέρεια (Nam, 2018) αλλά και η αλλαγή της κουλτούρας των δημοσίων υπαλλήλων (Al-Sebie &Irani,2005) .

Τέλος αξίζει να αναφερθούμε στο γεγονός ότι, το μεγαλύτερο ποσοστών των ερευνών ασχολήθηκε με την εφαρμογή της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και την επίδρασή της στην μείωση της διαφθοράς, ενώ δεν υπάρχει μέχρι στιγμής έρευνα για την αντίστροφη σχέση δηλ κατά πόσο

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS

η διαφθορά είναι ένας από τους παράγοντες που οδηγεί σε αποτυχία της εφαρμογής των πληροφοριακών συστημάτων. Επι του θέματος, αξίζει να αναφέρουμε ότι ο Moon(2002),επεσήμανε τον ρόλο των οικονομικών, τεχνικών και νομικών υποθέσεων στην αποτελεσματική εφαρμογή της ΗΔ αλλά και σε όσα περαιτέρω επεσήμανε ο (Arifoglou,2005), ο οποίος εντόπισε ότι σημαντικοί λόγοι αποτυχίας της εφαρμογής της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης είναι η ύπαρξη διάφορων οικονομικών, πολιτικών και κοινωνικών, αλλά και δημογραφικών στοιχείων αναφερόμενος σε παράγοντες όπως η ηλικία, το φύλο αλλά και η εκπαίδευση των ατόμων επηρεάζουν την αποδοχή ή απόρριψη τέτοιου είδους πολιτικών.

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ Β΄ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Εισαγωγή

Στο πρώτο μέρος πραγματοποιήθηκε μια θεωρητική προσέγγιση των βασικών όρων που αποτελούν το θέμα της εργασίας, όπου με την χρήση ελληνικής και ξενόγλωσσης βιβλιογραφίας και αξιοποιώντας πηγές, βιβλία, νομοθεσία, άρθρα και ιστοσελίδες, περιγράφηκαν οι όροι «διαφθορά» και «ηλεκτρονική διακυβέρνηση» αλλά και η μεταξύ τους σχέση. Στο δεύτερο μέρος θα πραγματοποιηθεί ερευνητική προσέγγιση του υπό εξέταση θέματος και συγκεκριμένα θα ερευνηθεί η επίδραση της ψηφιοποίησης των διαδικασιών ως εργαλείο ηλεκτρονικής διακυβέρνησης , στα επίπεδα διαφθοράς στον Δημόσιο Τομέα.

Μέθοδος έρευνας

Για την πραγμάτωση της έρευνας και προκειμένου να αποτυπωθεί αν η εφαρμογή της ψηφιοποίησης των διαδικασιών και γενικότερα αν η θεσμοθέτηση της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης συνέβαλε θετικά στην καταπολέμηση της διαφθοράς, τέθηκε ως αναγκαία η διεξαγωγή μιας πρωτογενούς έρευνας με την δημιουργία δομημένων συνεντεύξεων με την χρήση ερωτημάτων ανοικτού τύπου. Οι συνεντεύξεις δόθηκαν από εσωτερικούς χρήστες διαφόρων δημόσιων οργανισμών που ανήκουν τόσο στην Γενική όσο και Εκτός Γενικής Κυβέρνησης, καθώς αυτοί είναι οι καθ' ύλην αρμόδιοι να εκφέρουν άποψη σχετικά με τις παρεχόμενες υπηρεσίες προς τους πολίτες και επιπλέον να αξιολογήσουν την μέχρι τώρα υιοθέτηση των νέων ψηφιακών τεχνολογιών στις οργανικές τους μονάδες. Δεδομένου του μεγάλου όγκου των υπηρεσιών αλλά και του αριθμού των δημοσίων υπαλλήλων, επιλέχθηκε ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα υπηρετούντων σε διάφορους οργανισμούς, προκειμένου να αναδειχθεί το καλύτερο δυνατό και αξιόπιστο αποτέλεσμα. Επιλέχθηκε η μη λήψη συνεντεύξεων από πολίτες που έρχονται σε συναλλαγή με δημόσιους λειτουργούς καθώς το κύριο μέλημα της έρευνας ήταν η αποτελεσματικότητα της χρήσης ψηφιακής τεχνολογίας στη λειτουργία της δημόσιας υπηρεσίας από τους καθημερινούς χρήστες. Από τους συνολικά 60 δημοσίους υπαλλήλους με τους οποίους έγινε επαφή για να συμμετάσχουν στην έρευνα, ανταποκρίθηκαν συνολικά 25, οι οποίοι έδωσαν συνέντευξη το διάστημα Μαΐου-Σεπτεμβρίου 2021.

Προτιμήθηκε η μέθοδος των συνεντεύξεων και όχι εκείνης με την χρήση ερωτηματολογίου, καθώς είναι πιο άμεση και επιπλέον μέσω της προσωπικής επαφής, θέλαμε να καταλάβουμε εκτός των άλλων και την συναισθηματική φόρτιση, την δυσκολία απάντησης ή την πιθανή προσπάθεια αποφυγής παραδοχής της αλήθειας.

Λόγω της πανδημίας COVID-19, αποφασίστηκε από κοινού με τους συνεντευξιαζόμενους, οι συνεντεύξεις να δοθούν ηλεκτρονικά. Το αίτημά τους έγινε αποδεκτό και επομένως με την

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS

χρήση καταγραφικού δέκτη ολοκληρώθηκαν οι συνεντεύξεις, το χρονικό διάστημα που προαναφέραμε. Το τελικό ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε αποτελούνταν από 25 ερωτήσεις κυρίως ανοικτού τύπου, εκ των οποίων οι 5 από αυτές ήταν προσωπικές και αφορούσαν την πιθανή χρήση ψηφιακών μέσων για την διενέργεια παράτυπων ενεργειών των ίδιων των ερωτηθέντων. Επιλέχθηκε ο συγκεκριμένος τύπος ερωτήσεων προκειμένου να διευκολύνει τους ερωτηθέντες να εκφράσουν ελεύθερα τις απόψεις τους, παρέχοντας όσο το δυνατόν πιο ακριβείς πληροφορίες.

Σκοπός της έρευνας μέσω των συνεντεύξεων ήταν να διερευνηθούν :

- οι απόψεις των υπαλλήλων σχετικά με το επίπεδο εφαρμογής της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στην υπηρεσίας τους
- η θέση τους για την πρόοδο που έχει συντελεστεί
- οι απόψεις τους για την πιθανή ύπαρξη εμποδίων στην εφαρμογή τους
- οι αντιδράσεις τους σε διαπίστωση διεφθαρμένων πρακτικών συναδέλφων
- αν μπορεί η εκτεταμένη χρήση ψηφιακών τεχνολογιών να μειώσει τα φαινόμενα παράτυπων συμπεριφορών συναδέλφων
- αν οι ίδιοι εκδηλώνουν παράτυπες συμπεριφορές

Καθώς το αντικείμενο της διαφθοράς ανήκει σε ιδιαίτερα ευαίσθητη θεματολογία, δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή στην διαμόρφωση των ερωτήσεων προκειμένου να μην θέτουν σε έκθεση τους ερωτηθέντες, να διασφαλίζεται η ανωνυμία τους και να μην υπάρχει αμφιβολία για την χρήση των δεδομένων. Το τελευταίο τέθηκε ως διαβεβαίωση κατά την λήψη των συνεντεύξεων, καθώς ρητά αναφέρθηκε ότι τα δεδομένα θα χρησιμοποιηθούν μόνο για την αποκλειστική χρήση της συγκεκριμένης εργασίας.

Η απομαγνητοφώνηση των μαγνητοσκοπημένων συνεντεύξεων έγιναν από την συντάξασα καθώς δεν κατέστη δυνατή η ανεύρεση αυτοματοποιημένου εργαλείου επεξεργασίας δεδομένων. Οι συνεντεύξεις αποθηκεύτηκαν σε αρχεία word και τηρούνται επιπλέον ηχογραφημένα σε μορφή αρχείων mpg, ώστε να είναι δυνατός οποιοσδήποτε έλεγχος εγκυρότητας των απομαγνητοφωνημένων αρχείων.

Ανάλυση Δεδομένων

Η μεθοδολογία της ανάλυσης των δεδομένων που συγκεντρώθηκαν, αποτελείται από δύο φάσεις. Η πρώτη φάση έγκειται, στην πραγματοποίηση μια εκτενούς έρευνας ιστορικού αρχειακών πηγών (ιστοσελίδες, άρθρα εφημερίδων, βιβλία), αλλά και βιβλιογραφίας για τη διαφθορά στον ελληνικό δημόσιο τομέα (Παυλόπουλος, 1987; Manesiotis 1991; Kanellopoulos et al., 1995; Kollintzas 2000; Tatsos 2001), πριν την συλλογή των δεδομένων των συνεντεύξεων.

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Από την ανάλυση αυτή, διαπιστώθηκε ότι η διαφθορά στον ελληνικό δημόσιο αποτελεί ένα εγγενές πρόβλημα και σε πολλές περιπτώσεις ακολουθεί την δομή της κανονικοποιημένης διαφθοράς (Ashfoth and Anand, 2003), μέσω διαφόρων πυλώνων. Πιο συγκεκριμένα:

Ο Πρώτος πυλώνας, εκφράζεται μέσω της θεσμοποίησης(institutionalization) (Oliver, 1991), όπου καθιερώνονται και ενσωματώνονται στην οργανωτική δομή οι διεφθαρμένες πρακτικές, έτσι ώστε να θεσπίζονται χωρίς καμία συνειδητή σκέψη σχετικά με την καταλληλότητά τους, μέχρι που καταλήγουν να γίνονται ρουτίνα. Η θεσμοποίηση είναι παρόμοια με αυτήν που ο Suchman (1995) ορίζει ως «δεδομένη νομιμότητα», σύμφωνα με την οποία, ακολουθείται μια προκαθορισμένη ενέργεια ή μια διαδικασία και δεν εξετάζεται καν η δυνατότητα για μια εναλλακτική λύση.

Ο δεύτερος πυλώνας κανονικοποίησης, περιλαμβάνει τους εξορθολογισμούς (rationalization) που λαμβάνουν χώρα σε πολλές περιπτώσεις σκανδάλων στο δημόσιο τομέα, σύμφωνα με τους οποίους, ανεξάρτητα από το πώς επέρχεται η ρουτίνα ή η κανονικοποίηση της διαφθοράς σε έναν οργανισμό, τα άτομα συχνά αντιλαμβάνονται την «ακατάλληλότητά» της και για να νομιμοποιήσουν στα μάτια τους τις πράξεις τους, οι «δράστες» καταφεύγουν σε κοινωνικά κατασκευασμένους εξορθολογισμούς[88].

Τρίτος και σημαντικότερος πυλώνας , αποτελεί η κοινωνικοποίηση της διαφθοράς (socialization), σύμφωνα με την οποία, οι νεοεισερχόμενοι υπάλληλοι «διδάσκονται» πως να εκτελούν και να αποδέχονται τις διεφθαρμένες πρακτικές. Από τις προαναφερθείσες μελέτες φαίνεται ότι διαχρονικά οι νεοεισερχόμενοι «κοινωνικοποιούνταν» σε ένα κατά τα άλλα κρυφό, προστατευμένο σύστημα κακής συμπεριφοράς. Αυτό το «κοινωνικό κουκούλι» απομονώνει και κρύβει τα αδικήματα από τον έξω κόσμο, είτε αναφέρεται σε άλλα μέρη του οργανισμού είτε στο ευρύτερο περιβάλλον. Ως αποτέλεσμα, οι νεοεισερχόμενοι κατέληγαν στην αποδοχή και την εμπλοκή σε συμπεριφορές που σε άλλες περιπτώσεις θα είχαν βρει απαράδεκτες.

Πρόσφατες έρευνες με το σχετικό αντικείμενο, ανέδειξαν ότι η κανονικοποίηση της διαφθοράς ισχύει ακόμα στην Ελλάδα, φαινόμενο που εντείνεται ακόμα περισσότερο από την αναποτελεσματική εφαρμογή της τεχνολογίας (Fleming et al., 2020). Οι συνεντευξιαζόμενοι για τις ανάγκες της έρευνας αυτής, έθεσαν τη σημαντικότητα της ορθής και καθολικής εφαρμογής των πληροφοριακών συστημάτων στο δημόσιο τομέα για την καταπολέμηση της διαφθοράς.

Η δεύτερη φάση, επικεντρώθηκε στην ανάλυση που έχει ο ρόλος των πληροφοριακών συστημάτων και της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στην καταπολέμηση της διαφθοράς στο δημόσιο τομέα και στο πώς ενδεχομένως επηρεάζεται ο ρόλος αυτός από την κανονικοποίηση της διαφθοράς και τα στοιχεία που την απαρτίζουν. Σε ημιδομημένες συνεντεύξεις, ρωτήσαμε 25 δημοσίους υπαλλήλους για την εμπειρία τους σχετικά με διεφθαρμένες δραστηριότητες στους χώρους εργασίας τους, εστιάζοντας στην πιθανή εξομάλυνση από την εφαρμογή των πληροφοριακών συστημάτων και την αποδοχή τους από τους εργαζόμενους στο δημόσιο τομέα.

Εμπόδια έρευνας

[88] Ashforth, B., & Anand, V. (2003). THE NORMALIZATION OF CORRUPTION IN ORGANIZATIONS. ***Research in Organizational Behavior***, ***25***, 1-52. https://doi.org/10.1016/S0191-3085(03)25001-2

Προκειμένου να ολοκληρωθεί η έρευνα και να οριστικοποιηθεί το σύνολο των ερωτήσεων, πραγματοποιήθηκε μια εκτεταμένη αναζήτηση στην βιβλιογραφία και την αρθρογραφία προγενέστερων ετών με αντικείμενο την ανεύρεση προηγούμενων συμπερασμάτων, σχετικά με την επίδραση από την χρήση των ΤΠΕ και κυρίως της Ηλεκτρονικής διακυβέρνησης ,στα επίπεδα της διαφθοράς.

Από το δείγμα των συμμετεχόντων οι οποίοι δεν γνώριζαν εκ των προτέρων τις ερωτήσεις που θα απαντούσαν, παρατηρήθηκε αρχικά ότι οι όροι όπως διαφθορά, παράτυπη συμπεριφορά, δωροδοκία, χρηματισμός, προκάλεσαν μια ιδιαίτερη ανασφάλεια στους ερωτώμενους, γεγονός που επιβεβαιώθηκε και από μελέτες άλλων ερευνητών. Σταδιακά αυτή η ανασφάλεια κάμφθηκε , οι συνεντευξιαζόμενοι έγιναν πιο δεκτικοί και τελικά δεν δίστασαν να παραδεχτούν και προσωπικές τους εμπειρίες σχετικές με το θέμα. Αν και το πρώτο ζήτημα που τέθηκε ήταν η ανωνυμία των ερωτώμενων, παρόλα αυτά όμως, θέλουμε να εκφράσουμε την επιφύλαξη σχετικά με τα εξαγόμενα αποτελέσματα, καθώς σε πολλές περιπτώσεις αμφισβητήθηκε από τον ερευνητή η ειλικρίνεια των απαντήσεων.

Αποτελέσματα της έρευνας

Τα αποτελέσματα της έρευνας από τις συνεντεύξεις που λήφθηκαν, καταγράφηκαν και εξετάστηκαν συνδυαστικά προκειμένου να οδηγήσουν σε συμπεράσματα που θα βοηθούσαν στην διαμόρφωση προτάσεων για την καλύτερη αξιοποίησης της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης. Αφού έγινε η απομαγνητοφώνηση, επεξεργάστηκαν τα δεδομένα από τα οποία προέκυψαν τα εξής αποτελέσματα:

Εξετάζοντας τα στοιχεία περιγραφικής στατιστικής αναφορικά με τους συμμετέχοντες στην έρευνα, προκύπτει ότι το 25% αποτελείται από άντρες και το υπόλοιπο από γυναίκες, ενώ το 52% του συνόλου υπηρετεί σε φορείς της Κεντρικής Κυβέρνησης. Επιπλέον ποσοστό 40% των ατόμων διαθέτει προυπηρεσία άνω των 21 ετών και το 24% του συνόλου κατέχει θέση ευθύνης. Ακόμη, ποσοστό 8% υπηρετεί σε θέση με αντικείμενο διοικητικής φύσεως , ενώ ποσοστό 40% θεωρεί ότι βρίσκεται σε πολύ καλό επίπεδο χρήσης Η/Υ και διαθέτει εμπειρία στην χρήση πληροφοριακών συστημάτων.

Στις ερωτήσεις που αφορούσαν την ψηφιακή οργάνωση της υπηρεσίας τους και τον τρόπο επικοινωνίας τόσο μεταξύ των υπηρεσιών όσο και μεταξύ των υπαλλήλων της ίδιας οργανικής μονάδας, το 84% απάντησε ότι η επικοινωνία γίνεται κυρίως ηλεκτρονικά καθώς «*…ο παραδοσιακός τρόπος διακίνησης σε παραλύει*», γεγονός που δικαιολογεί και την επιτακτική και απρόσκοπτη ανάγκη καθημερινής λειτουργίας μέσω Η/Υ, αφού οι περισσότεροι δήλωσαν ότι αν δεν είναι δυνατή η λειτουργία των συστημάτων, θα εκτελέσουν μόνο δευτερεύουσες εργασίες ,όπως δουλειά αρχείου ή λήψη φωτοαντιγράφων. Αν και κρίνουν επιτακτική την αναγκαιότητά των συστημάτων, διαπιστώθηκε το οξύμωρο ότι ποσοστό που αγγίζει το 76% θεωρεί ότι για να υπάρχει αποτελεσματικότητα και ασφάλεια, επιθυμεί να τηρεί παράλληλα φυσικό αρχείο, πλέον του ηλεκτρονικού.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS

Αναφορικά με τα οφέλη που διαπιστώνουν από την ψηφιοποίηση των διαδικασιών στην υπηρεσία τους, μόνο το 4% θεωρεί ότι δεν βοήθησε την υπηρεσία, έναντι του συντριπτικού υπολοίπου που θεωρεί ότι βελτίωσε την καθημερινότητα, επισημαίνοντας ότι με την ψηφιοποίηση : εξοικονόμησαν κυρίως χρόνο και αποθηκευτικό χώρο, υπήρχε περισσότερη διαφάνεια διαδικασιών μέσω της αποπροσωποποίησης συναλλαγών, συντελέστηκε καλύτερη οργάνωση αρχείων και επέφερε μεγαλύτερο όφελος για το περιβάλλον (εξοικονόμηση πόρων).

Στο ερώτημα της καταγραφής προβλημάτων που συναντούν καθημερινά, από τους ερωτώμενους, μόνο το 12% δήλωσε ότι δεν συναντά προβλήματα έναντι των υπολοίπων που ανέφεραν αρκετά διαφορετικά είδη εμποδίων που συναντούν καθημερινά. Συγκεκριμένα ανέφεραν , ότι πέραν των τεχνικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν αρκετά συχνά και σε κάποιες περιπτώσεις δεν είναι άμεσα επιλύσιμα, αντιμετωπίζουν επιπλέον προβλήματα όπως ο πεπαλαιωμένος εξοπλισμός που δεν μπορεί να εξυπηρετήσει μεγάλο όγκο δεδομένων, η ανεπαρκής εκπαίδευση των υπαλλήλων στις νέες εφαρμογές , η έλλειψη διαλειτουργικότητας των συστημάτων που απαιτεί την καταχώριση μεγάλου όγκου δεδομένων σε πολλαπές βάσεις αλλά και η τήρηση διπλού αρχείου (φυσικού και ηλεκτρονικού). Τα εμπόδια αυτά δημιουργούν δυσφορία και σε πολλούς από τους ερωτώμενους και αποτελούν λόγους επίκλησης στην μη υιοθέτηση τέτοιων εφαρμογών.

Οι απαντήσεις που δόθηκαν στην ερώτηση *«Τι άποψη έχουν οι συνάδελφοι σας για την νέα ψηφιακή πραγματικότητα? Αντιδρούν Θετικά ή Αρνητικά και γιατί νομίζετε ότι γίνεται αυτό σε κάθε περίπτωση»* , παρουσίασαν ενδιαφέρον κυρίως από την πλευρά όσων εξ αυτών εξέφρασαν ότι οι συνάδελφοι έχουν αρνητική αντίδραση, φροντίζοντας εν μέρει να τους δικαιολογήσουν επικαλώντας κυρίως τον παράγοντα ηλικία , «*οι μεγάλοι σε ηλικία*», «*οι συνάδελφοι που πλησιάζουν την συνταξιοδότηση*», «*οι συνάδελφοι παλιάς κοπής*», τον φόβο του λάθους αλλά και την ανασφάλεια λόγω έλλειψης εξειδίκευσης. Μόνο δυο από αυτούς χρησιμοποίησαν ως πιθανή αιτιολόγηση της αντίδρασης, τον χαρακτηρισμό του μη παραγωγικού υπαλλήλου που έχει την νοοτροπία «*βολέματος*» ή «*τεμπελιάς*» που αρνείται να μάθει κάτι νέο ανεξαρτήτου περιεχομένου. Συγκεκριμένα δηλώσεις όπως: «*…Ε τώρα εγώ φεύγω… ας μάθουν οι νεότεροι*» ή «*Δεν το κάνεις εσύ που το ξέρεις καλύτερα*» είναι κάποιες από αυτές που αναφέρθηκαν.

Οι απαντήσεις στα ερωτήματα της έρευνας που αφορούσαν: α)τα συναισθήματα και τη γενική στάση των ερωτηθέντων απέναντι στην εφαρμογή νέων διαδικασιών β)την αντίδρασή τους σε σκόπιμη παρεμπόδιση συναδέλφων τους στην πρόοδο μιας διαδικασίας και γ) την πιθανή αντιμετώπιση και πρόθεση καταγγελίας παράτυπων συμπεριφορών, θα λέγαμε ότι αποτελούν εκείνες με την πιο σημαντική αξία στην έρευνα. Πιο συγκεκριμένα:

- Ποσοστό 48% διαπιστώνει έντονο αρνητισμό στην αποδοχή νέων εφαρμογών, φαινόμενο που θεωρεί ότι είναι αρκετά συχνό από παλαιότερα καθώς αναφέρθηκε ότι «….*Αυτό υπάρχει στο δημόσιο κατά κόρον...να αντιδράς...να μην θέλεις να χάσεις την βολή σου....την καθημερινότητά σου...τις συνήθειες σου....να μην θέλεις να μετεκπαιδευτείς....υπάρχει αυτό…»,* απάντηση που ενισχύει την άποψη της κοινής γνώμης ότι ο Δημόσιος Τομέας δεν καινοτομεί και δεν εκσυγχρονίζεται
- Ακόμα και στην πιθανή εφαρμογή του μέτρου της υποχρεωτικότητας, το 28% πιστεύει ότι μπορεί να υπάρχει βελτίωση αν και τελικά θεωρεί ότι θα δινόταν η δυνατότητα παραβίασης

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS

των συστημάτων καθώς πιστεύει ότι «….*Δεν υπάρχει αδιάβλητο σύστημα…πάντα θα βρίσκεται κάποιος που θα μπορεί να το παραβιάσει αφού αυτό το χειρίζονται άνθρωποι….κάποιοι ξέρουν τα τρωτά σημεία του συστήματος*…». Στην υποθετική περίπτωση της ιδεατής ολικής ψηφιοποίησης δεδομένων, το 92% εξακολουθεί να πιστεύει ότι «*Πάντα υπάρχουν κενά. Και αν δεν υπάρχουν μπορούν να τα δημιουργήσουν. Υπάρχει τρόπος αν θέλει ο άλλος*». Με την θέση αυτή συμφώνησαν και οι 7 από το σύνολο των ερωτηθέντων, αναφέροντας ότι «*Αν ήθελε κάποιος θα μπορούσε να βρει παραθυράκι ανάλογα με την θέση που κατέχει ή τις γνώσεις που έχει*», δίνοντας ως παράδειγμα την πρόσφατη ανακάλυψη για την ύπαρξη πλαστών ψηφιακών πιστοποιητικών εμβολιασμού. Πολύ σημαντική ήταν η απόψη που εκφράστηκε σχεδόν από το σύνολο των ερωτηθέντων, οι οποίοι απέδωσαν αυτή την στάση ως χαρακτηριστικό της ελληνικής νοοτροπίας αφού πιστεύουν ότι «*Ο Έλληνας νομίζω πάντα σκαρφίζεται κάτι. Πάντα βρίσκει τρόπους να κάνει αυτό που θέλει…» ,* ενώ αναφέρθηκε ότι *«…μυαλό είναι αυτό που γεννάει την ψηφιοποίηση, μυαλό είναι και αυτό που γεννάει και την απάτη»*

- Ποσοστό 40% των συνεντευξιαζομένων, όταν ρωτήθηκαν σχετικά με την πρόθεσή τους να προχωρήσουν στην καταγγελία παράτυπων συμπεριφορών απάντησε αρνητικά, επικαλώντας διάφορες δικαιολογίες όπως «…*ο εμπλεκόμενος έχει οικογένεια και παιδιά*», η κοινωνία ήταν «*κλειστή*» και «*δεν θα γινόταν τίποτα*», ενώ αναφέρθηκαν σε εκ των προτέρων αναμενόμενο αποτέλεσμα αφού «….*από ότι κατάλαβα είναι κοινώς αποδεκτό, είχε γίνει status, κανείς δεν θέλει να κάνει κάτι, για αυτό δεν το θίγεις.., πας και εσυ παραπέρα και δεν λες τίποτα…».* Τέλος αρκετοί ανέφεραν ότι για να προβούν σε ενέργειες χρειάζεται να έχουν απτές αποδείξεις καθώς « *Πολλές φορές τα καταλαβαίνεις αυτά αλλά δεν έχεις στοιχεία να τα αποδείξεις. Είναι καλά κρυμμένα*» ή κάποιοι για να ενεργήσουν «…*πρέπει να δουν την βαλίτσα με τα λεφτά*» . Τέλος υπήρχε και ένα ποσοστό οι οποίοι απέφυγαν να εμπλακούν «… *Για να μην μπλέξουν γιατί συχνά αυτό τραβάει πολύ και βαριούνται στο τέλος»*

Προς το τέλος των ερωτήσεων, θέλαμε να εμβαθύνουμε περισσότερο, επιλέγοντας να προσωποποιήσουμε τις ερωτήσεις ώστε να γίνουν πιο στοχοποιημένες και προσωπικές. Ζητήθηκε δηλαδή να εκφράσουν τα συναισθήματα που εκδήλωσαν: α) αν πιέστηκαν, παρακάμφθηκαν ή συγκρούστηκαν με συναδέλφους, β)αν σκέφτηκαν να λειτουργήσουν εκτός διαδικασίας ή γ) αν χρησιμοποίησαν ατομικές γνωριμίες για να προβούν οι ίδιοι οι ερωτώμενοι σε καταβολή «γρηγορόσημου» ή παράκαμψη διαδικασιών. Διαπιστώθηκε γενικά από τις απαντήσεις ότι ο συνολικός χρόνος απάντησής τους ήταν συντομότερος από εκείνον των προηγούμενων ερωτήσεων, γεγονός που θεωρούμε ότι υπήρχε μια έντονη επιθυμία προσπέρασης των ερωτήσεων με σύντομες απαντήσεις. Ειδικότερα, το 28% θεώρησε ότι μετακινήθηκε σε άλλη υπηρεσία ή άκουσε αρνητικά σχόλια αφού στοχοποιήθηκε με τυπολατρία, ποσοστό 68% ενεργούν συχνά εκτός διαδιακασίας προκειμένου να βοηθήσουν τον πολίτη και να παρακαμφθεί η γραφειοκρατική διαδικασία. Τέλος στην ερώτηση , αν χρησιμοποίησαν ατομικές γνωριμίες για να προβούν οι ίδιοι οι ερωτώμενοι σε καταβολή «γρηγορόσημου» ή παράκαμψη διαδικασιών, 4 συνολικά έδωσαν αρνητική απάντηση επειδή δεν θεωρείται ηθικό ή επειδή δεν έχουν γνωριμίες, μόνο 2 από τους 25, ανέφεραν ότι δεν έχουν αναστολές κατά την εφαρμογή τέτοιων ενεργειών αφού θεωρείται ως ένα γενικευμένο φαινόμενο και «*έτσι κάνουν όλοι*», 10 από τους 25 εμμέσως το εννόησαν χωρίς να δώσουν ξεκά-

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS

θαρη απάντηση και οι υπόλοιποι απάντησαν με αντιφατικότητα, προβάλλοντας κάποιες δικαιολογίες για τον εαυτό τους.

Στην προσωπικής τους εκτίμηση, σχετικά με την αποτελεσματικότητα της χρήσης των πληροφοριακών συστημάτων στην μείωση των φαινομένων της διαφθοράς, ερώτημα που συνδέεται άμεσα με το θέμα της εργασίας, οι συμμετέχοντες στο σύνολό τους εκφράστηκαν θετικά, αποδίδοντάς το στην μείωση της ανθρώπινης παρέμβασης, στην διαφάνεια των λειτουργιών και την ομογενοποίηση των διαδικασιών. Παρόλα αυτά όμως, υπήρχε και ένα μικρό ποσοστό που εκτιμά ότι υπάρχει δυνατότητα περαιτέρω βελτίωσης, μόνο αν αλλάξει η νοοτροπία των υπαλλήλων και των κυβερνώντων, αν εφαρμοστούν αποτελεσματικοί εσωτερικοί έλεγχοι, αν επιτευχθεί η διαλειτουργικότητα των εφαρμογών σε συνάρτηση με την ικανοποιητική τεχνική υποστήριξη και τέλος αν καθιερωθεί η συστηματική εκπαίδευση των υπαλλήλων στις νέες εφαρμογές.

Συμπεράσματα έρευνας

Στο σημείο αυτό θα προσεγγίσουμε τα αποτελέσματα της έρευνας και θα τα συσχετίσουμε με αντίστοιχα που αποτυπώθηκαν , μέσα από το πρίσμα διαφόρων θεωριών στην πάροδο του χρόνου από προγενέστερους μελετητές, ώστε να διαπιστώσουμε εάν ακόμα και μετά την πάροδο ετών και την ύπαρξη διαφορετικών συνθηκών, αντίστοιχες απόψεις και συμπεράσματα εξακολουθούν να ισχύουν ακόμα και σήμερα. Ειδικότερα διαπιστώσαμε τα εξής:

Δυο μόνο ερωτήσεις (σχετικά με την πρόθεση καταγγελίας συναδέλφου και την περίπτωση που οι ίδιοι χρησιμοποίησαν τρόπους να παρακάμψουν προς όφελός τους κάποια διαδικασία), ήταν εκείνες που φαίνεται ότι δυσκόλεψαν αρκετούς να δώσουν ξεκάθαρη και άμεση απάντηση, καθώς διαπιστώθηκε ότι χρονοτριβούσαν και προσπαθούσαν να σκεφτούν την απάντηση που θα ήταν η καλύτερη δυνατή και αρεστή και δεν θα μείωνε το προφίλ τους.

Στην ερώτηση αν χρησιμοποίησαν γνωστό ή έδωσαν φακελάκι ή έσβησαν μια κλήση, αρκετοί προσπάθησαν να δικαιολογηθούν ότι δεν έκαναν και τίποτα σοβαρό, ότι γίνεται από πολλούς και ότι είναι μια τακτική που συμβαδίζει με την κουλτούρα της χώρας, διαπίστωση που επιβεβαιώνει την έρευνα του Dhami,(2007) που τεκμηριώνει ότι οι υπάλληλοι που παραβαίνουν κάποιους κανόνες, αναγνωρίζουν ότι κάνουν λάθος αλλά δεν θεωρούν παραβατική την συμπεριφορά τους και επιπλέον η παραδοχή ότι αυτό συμβαίνει συχνά σε δημόσιους οργανισμούς ή ότι αποτελεί μια συνηθισμένη δραστηριότητα σε ένα σύστημα, συμβαδίζει και με τα όσα αποτύπωσαν οι Ashforth and Anand, (2003).

Οι περισσότεροι δεν προχώρησαν στις καταγγελίες καθώς αμφισβήτησαν την αποτελεσματικότητα των ποινών και την απόδοση της δικαιοσύνης όπου αν και θεωρητικά οι υψηλότερες ποινές θα μπορούσαν να περιορίσουν τέτοιες πράξεις , στην ουσία όμως εξαιτίας της επικινδυνότητας καταλήγουν να αυξάνουν την ζήτηση και το τελικό τίμημα γεγονός που αναφέρθηκε και από τον Mahmood, (2005).

Η προσπάθεια που έγινε να αποτρέψουν άλλους συναδέλφους που διαπίστωσαν ότι έκαναν κάτι παράνομο, αρκετοί από τους παραβάτες προσπάθησαν να μειώσουν την βαρύτητα της πράξης, συμπεριφορά που είναι σύμφωνη με τις προφάσεις που χρησιμοποιούνται συχνά σε ανάλογες περιπτώσεις (Albrecht et al., 2015; Mayhew and Murphy, 2014) καθώς για να δικαιολο-

UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

γήσουν τις πράξεις τους αναφέρθηκαν τυποποιημένες εκφράσεις που χρησιμοποιούνται με τον ίδιο τρόπο από πολλούς (Klenowski, 2012; Stadler and Benson, 2012). Ειναι αξιοσημείωτη η αναφορά της διαφθοράς ως μέρος της κουλτούρας του ελληνικού πολιτισμού, επιβεβαιώνοντας έρευνες που έχουν εντοπίσει ότι ο πολιτισμός επηρεάζει όχι μόνο τους τύπους ηγετών που επιλέγονται, το επίπεδο της πολιτικής δράσης και της συμμετοχής των πολιτών, την αποδοχή των νομικών αλλαγών αλλά και την ευκαιρία για την πραγματοποίηση διεφθαρμένων ενεργειών (Harrison, 2000, Husted, 1999, Husted, 2002, North, 1990, Zagaris & Ohri, 1999)

Παράγοντες αποτυχίας των εφαρμογών της Ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, που σχετίζονται με την επίκληση της ύπαρξης μικρών κοινοτήτων και κλειστών κοινωνιών που πιθανά δικαιολογούν την αντίσταση, είχαν επίσης παρατηρηθεί από τους Ebbers & Van Dijk (2007) ενώ εκείνοι που θεωρούν ότι για την αποτυχία ευθύνη έχει η πρωτοβουλία των κυβερνητικών αξιωματούχων ή η υπονόμευση από την άρνηση των κυβερνητικών υπαλλήλων να χρησιμοποιήσουν το σύστημα, συνάδει και με όσα προγενέστερα εκφράστηκαν από τους (Heeks,2005) αλλά και τους (Jaeger & Matteson, 2009)

Οι απαντήσεις που δόθηκαν σχετικά με την αποτελεσματικότητα της ΗΔ στην καταπολέμηση της διαφθοράς μοιάζουν με εκείνες προγενέστερων ερευνών, αφού οι περισσότεροι θεώρησαν ότι υπάρχει συσχέτιση μεταξύ των δυο, καθώς πιστεύουν ότι η ΗΔ βοήθησε στην μείωση της διαφθοράς, άποψη που συμβαδίζει με εκείνη του (Pathak,2008). Αρκετοί όμως πιστεύουν ότι δεν αρκεί μόνο η εφαρμογή των ΤΠΕ, αλλά πρέπει να συνοδεύεται από μεγαλύτερη πρόσβαση και διαφάνεια στις αποφάσεις, από την ύπαρξη μεγαλύτερου εσωτερικού ελέγχου των υπαλλήλων (Bhatnagar, 2003) και τέλος από την υιοθέτηση πρακτικών όπως η συχνή εναλλαγή θέσεων εργασίας (job rotation) ή μετακινήσεων από θέσεις που είναι επιρρεπείς στην διαφθορά (Tan, 2013).

Ακόμα και σήμερα οι περισσότεροι εξέφρασαν την άποψη ότι αν υπήρχε καθολική χρήση ψηφιοποιημένων διαδικασιών, οι παραβάτες θα μπορούσαν να βρουν εναλλακτικούς τρόπους να παρακάμψουν το σύστημα αφού εξαιτίας της θέσης τους στον οργανισμό ή των πνευματικών ικανοτήτων τους, προνόμιο ειδικά αυτών που έχουν την γνώση ψηφιακών τεχνολογιών (Wescott, 2001), μπορούν να εκμεταλλευτούν αδυναμίες των συστημάτων και να δράσουν παραβατικά. Κάτι παρόμοιο είχε αναλυθεί στο άρθρο που δημοσιεύτηκε το 2004 από τους Wolfe and Hermanson, *The Fraud Diamond: Considering the Four Elements of Fraud*, οι οποίοι κατέγραψαν ότι: πολλές από τις απάτες δεν θα είχαν γίνει, αν δεν υπήρχε ο κατάλληλος άνθρωπος που θα μπορούσε να έχει πρόσβαση, η ευκαιρία για απάτη ανοίγει τις πόρτες και τέλος τα κίνητρα οδηγούν τον άνθρωπο να μπει σε αυτές για παραπάνω από μια φορά.

Σημαντική ήταν η παραδοχή από πολλούς ότι έχουν δεχτεί πολλάκις πιέσεις από ανώτερα στελέχη να προχωρήσουν σε πραγματοποίηση ενεργειών προς όφελος τρίτων (κυρίως προμηθευτών ή συγγενικών προσώπων), ειδικά αν κατέχουν θέση συνεργατών για τους οποίους η πρόσληψη ή η απόλυση ανήκει αποκλειστικά στην αρμοδιότητα του πολιτικού προιστάμενου. Η συμπεριφορά του πολιτικού προσώπου και η έντονη πίεση που ασκείται στην περίπτωση της δικής μας έρευνας δεν έφερε βασικά τα αναμενόμενα αποτελέσματα, παρόλα αυτά όμως μπορεί να οδηγήσει υπαλλήλους στην θέση να υποκύψουν (Akech, 2005) και να ενεργήσουν «*εκτός δια-*

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS

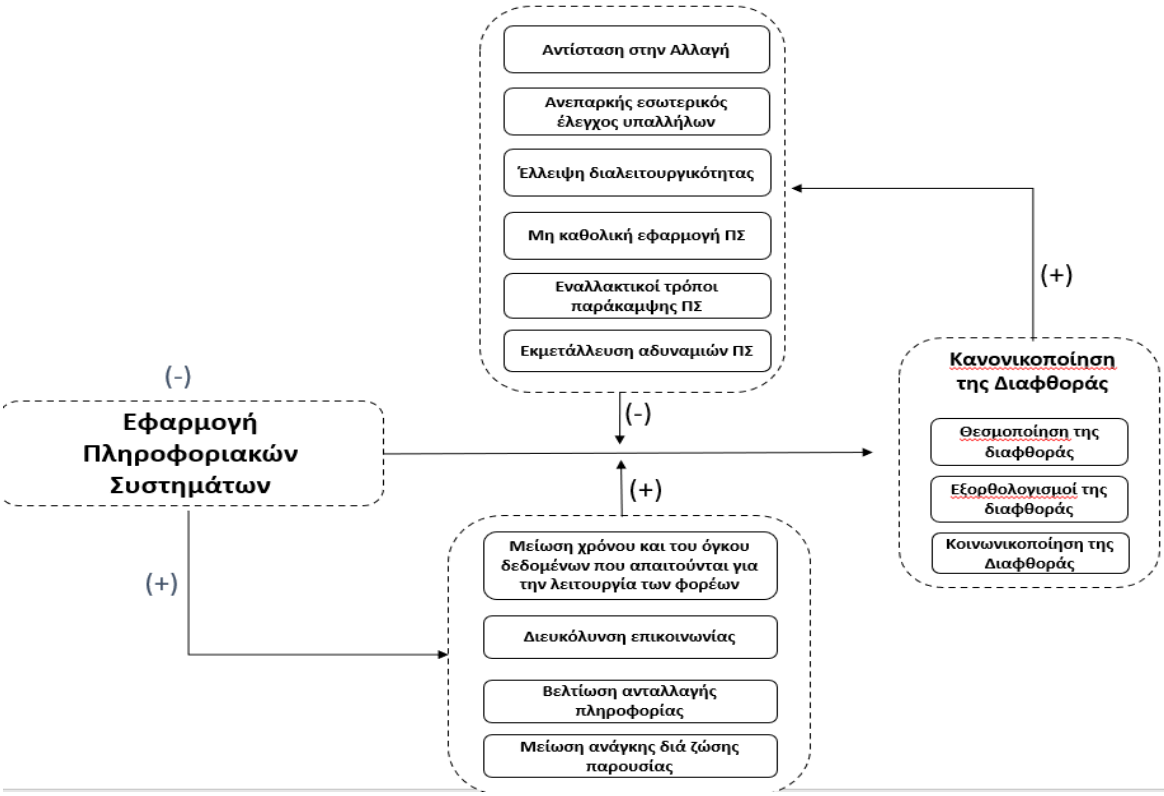
δικασιών» αν για παράδειγμα πραγματοποιήσουν διαδικασίες προμηθειών προσπερνώντας τα προκαθορισμένα στάδια προκειμένου να γίνονται γρήγορα οι διαδικασίες που επιθυμεί ο πολιτικός προιστάμενος, καταστάσεις που συντελούνται σύμφωνα και με την έρευνα του Neu et al., (2013).

Από την έρευνά μας προέκυψε ακόμη ότι τα πληροφοριακά συστήματα των υπηρεσιών κατά βάση συνέβαλαν στην μείωση του χρόνου και του όγκου δεδομένων που απαιτούνται για την λειτουργία των φορέων, διευκόλυναν την επικοινωνία, βελτίωσαν την ανταλλαγή της πληροφορίας και μείωσαν την ανάγκη της δια ζώσης παρουσίας, στοιχεία που ανέφεραν ως συμπεράσματα της έρευνάς τους και οι Dewhurst et al.(2003) αλλά και Martinez-Lorente et al.(2004). Ωστόσο, τα στοιχεία της κανονικοποίησης της διαφθοράς που διαπιστωμένα υπάρχει στον ελληνικό δημόσιο τομέα από τα μέσα της δεκαετίας του ’70 (Παυλόπουλος, 1987; Manesiotis 1991; Kanellopoulos et al., 1995; Kollintzas 2000; Tatsos 2001), φαίνεται να ανακόπτουν την θετική επίδραση των πληροφοριακών συστημάτων στην καταπολέμηση της διαφθοράς.

Από τα στοιχεία που συλλέχθηκαν διαπιστώνεται ακόμα και σήμερα ότι η θεσμοποίηση παράτυπων πρακτικών, που συνοδεύεται τόσο από εξορθολογισμούς για τη μη καθολική εφαρμογή των πληροφοριακών συστημάτων, όσο και από την κοινωνικοποίηση μίας τέτοιας συμπεριφοράς με τη σχετική παρότρυνση ομάδων συναδέλφων, έχει τη δυνατότητα να φθίνει την αποτελεσματικότητα της εφαρμογής των πληροφοριακών συστημάτων στην εξυγίανση της διαφθοράς.

Συνοπτικά τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την εξέταση των αποτελεσμάτων απεικονίζονται στο σχήμα που ακολουθεί:

Σχήμα 1: Μοντέλο αποτελεσμάτων εφαρμογής των ΠΣ στη διαφθορά

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Από την παρούσα έρευνα που πραγματοποιήσαμε συγκεντρώθηκε υλικό που θα μπορέσει να αποτελέσει το έναυσμα για τη διενέργεια μελλοντικών ερευνών. Συγκεκριμένα, με αφορμή την επικείμενη γενικευμένη χρήση του Εθνικού Μητρώου Διαδικασιών- ΔΙΑΥΛΟΣ[89], μέσω της οποίας οι υπάλληλοι που έχουν οριστεί ως υπεύθυνοι, καταχωρούν τις διαδικασίες που τηρούνται στην υπηρεσία με σκοπό να είναι ορατές σε κάθε συναλλασσόμενο (φυσικά-νομικά πρόσωπα, δημόσιους υπαλλήλους). Σταδιακά το μητρώο αυτό θα προχωρήσει στην διαμόρφωση μιας ενιαίας μορφής διαδικασιών όλων των δημόσιων υπηρεσιών ώστε να μην παρατηρούνται διαφορές επί ιδίων λειτουργιών. θα ήταν εξαιρετικά ενδιαφέρον να πραγματοποιηθεί μια νέα έρευνα σχετικά με τον τρόπο που το πληροφοριακό σύστημα που θα χρησιμοποιείται πλέον από όλες τις υπηρεσίες θα βοηθήσει τα επίπεδα διαφθοράς και θα βελτιώσει την στάση των υπαλλήλων απέναντι στα νέα πληροφοριακά συστήματα, ενώ θα μπορούσε να ερευνηθεί και ο τρόπος και η συχνότητα που πραγματοποιείται η εκπαίδευση των υπαλλήλων στην εφαρμογή νέων τεχνολογιών.

Επιπρόσθετα αντικείμενο περαιτέρω εξέτασης χρήζει μια μελλοντική κυβερνητική απόφαση μιας υποχρεωτικής δέσμευσης τήρησης εφαρμογών όπως του ηλεκτρονικού πρωτοκόλλου[90] (αφού μέχρι σήμερα υπάρχουν υπηρεσίες που τηρούν παράλληλα ηλεκτρονικό και φυσικό αρχείο), της υποχρεωτικής χρήσης ψηφιακής υπογραφής και τέλος της υιοθέτησης της πλατφόρμας ηλεκτρονικής καταχώρησης δικαιολογητικών του υπουργείου Οικονομικών, ενέργειες που θα μπορούσαν να επιδράσουν θετικά στην απόδοση ενός δημόσιου φορέα, στην λειτουργία του αλλά και στην ποιότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών.

Τέλος θα προτείναμε την διεξαγωγή μιας νεότερης έρευνας σε μελλοντικό χρόνο με μεγαλύτερη διασπορά ερωτηθέντων, που θα περιλαμβάνει υπαλλήλους του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, προκειμένου να εξασφαλιστεί η ύπαρξη ενός μεγαλύτερου και πιο αντιπροσωπευτικού δείγματος, ενώ ενδιαφέρουσα θα ήταν και μια πιο εξειδικευμένη προσέγγιση που θα εστίαζε στην εξέταση του προβληματισμού της επίδρασης του βαθμού της διαφθοράς ενός κράτους στην εφαρμογή ψηφιακών μεταρρυθμίσεων.

---

[89] https://reg-diavlos.gov.gr/index.php/ %CE%91%CF%81%CF%87%CE%B9% CE%BA%CE%AE_%CF%83% CE% B5%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B1

[90] Παρά το γεγονός ότι από το 2003 ο «Κανονισμός Επικοινωνίας Δημοσίων Υπηρεσιών» που εκδόθηκε από τη Γενική Γραμματεία Δημόσιας Διοίκησης αναφέρει ρητώς: «Η χρήση της εφαρμογής ηλεκτρονικού πρωτοκόλλου συνεπάγεται την κατάργηση του χειρόγραφου συστήματος.Έχει υψηλό κόστος και δεν είναι ορθολογικό να εφαρμόζεται το ηλεκτρονικό πρωτόκολλο παράλληλα με την τήρηση στοιχείων στο κλασσικό βιβλίο πρωτοκόλλου με το χειρόγραφο σύστημα» (Γ.Γ. Δημόσιας Διοίκησης. Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης 2003: 59) (PDF) Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση και Ελληνικό Δημόσιο: Απελευθέρωση από το «σιδερένιο κλουβί» ή ηλεκτρονικός εγκλεισμός;. Available from: https://www.researchgate.net/publication/295531936_Elektronike_Diakybernese_kai_Elleniko_Demosio_Apeleutherose_apo_to_siderenio_kloubi_e_elektronikos_enkleismos [accessed Dec 02 2021].

Επίλογος

Καταλήγοντας, τόσο οι ΤΠΕ όσο και η Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση δύνανται να συμβάλλουν θετικά στην ενίσχυση της διαφάνειας, την αναδιάρθρωση της δημόσιας διοίκησης, την υποβοήθηση των ελεγκτικών μηχανισμών, και τη διευκόλυνση της συνεργασίας και της εκπαίδευσης. Ωστόσο, δεν αποτελούν πανάκεια και αυτόνομη λύση στο πρόβλημα της διαφθοράς, είναι όμως αναμφισβήτητα ένα μέσο με πολλές δυνατότητες που μπορεί να στηρίξει, να ενδυναμώσει και να ενισχύσει σημαντικά ένα ευρύτερο οργανωμένο σχέδιο δράσης για την καταπολέμηση της. Δεδομένου μάλιστα, ότι ήδη ζούμε την μετεξέλιξη της κοινωνίας μας και την εισβολή των ΤΠΕ στις καθημερινές δραστηριότητες και καθώς οι νέες τεχνολογίες εξελίσσονται και αναπτύσσονται διαρκώς, τίθεται ένας μακροπρόθεσμος προβληματισμός σχετικά με την εξέλιξη και τις μορφές της διαφθοράς. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μην είναι δυνατή η διασφάλιση ή η αποτροπή εμφάνισης νέων φαινομένων διαφθοράς στο μέλλον πέραν αυτών που ήδη προαναφέραμε με κύριο αποδέκτη το προσωπικό που είναι υπεύθυνοι για τη διαχείριση ηλεκτρονικών δεδομένων οι οποίοι έχουν την τεχνογνωσία να καταστήσουν τα ίχνη της πιο δύσκολα ανιχνεύσιμα. Άρα η διαχρονικότητα και η πιθανότητα εμφάνισης νέων μορφών διαφθοράς, συνεπάγεται ότι ο αγώνας αντιμετώπισης της είναι συνεχής, γι’ αυτό και κάθε διαδικασία παρακολούθησης, ελέγχου, πρόληψης και καταστολής οφείλει να προσαρμόζεται διαρκώς. Σ’ αυτόν τον αγώνα οφείλει να συνεργήσει αφενός και ολόκληρη η κοινωνία, καλλιεργώντας κουλτούρα αντίστασης και μηδενικής ανοχής σε φαινόμενα διαφθοράς, αφετέρου και ο κάθε πολίτης ξεχωριστά θεωρώντας ως πράξη ευθύνης την αποκάλυψή της, με σκοπό την προστασία του δημόσιου συμφέροντος και της νομιμότητας.

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

I) Ελληνική Βιβλιογραφία

1. Αλεξιάδης Στ., (2000) «Προς μία νέα γενιά «Κοινώς Επικινδύνων Εγκλημάτων»: Το παράδειγμα της διαφθοράς», Ποινική. Δικαιοσύνη, 10/2000,

2. Βαβούρας Ι.(2013^{α}) Οικονομική Πολιτική, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα

3. Βαβούρας Ι (2016) «Πολιτική οικονομικής ανάπτυξης: Οικονομική και θεσμική προσέγγιση», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα

4. Βενετσανοπούλου Μ., (2014), Κακοδιοίκηση και διαφθορά στη Δημόσια Διοίκηση Αθήνα, Σάκκουλας

5. Γεωργαράκης κ Ν. Δεμερτζής (επιμ.), Το πολιτικό πορτραίτο της Ελλάδας. Κρίση και η αποδόμηση του πολιτικού (σελ. 360-377). Αθήνα: Gutenberg/ΕΚΚΕ

6. Γιαμπουράς Γ.,Μ(2006) Η Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση ως εργαλείο ελέγχου και χρηστής διαχείρισης, ο ρόλο των επιστημόνων Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών. Proceedings of the conference Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση κατά της Κακοδιαχείρισης και της Διαφθοράς.

7. Ι. Αποστολάκης/Ε. Λουκής /Ι. Χάλαρης, Ηλεκτρονική Δημόσια Διοίκηση Οργάνωση, Τεχνολογία και Εφαρμογές, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2008,

8. Δημόπουλος Χ., (2005), «Διαφθορά», Νομική Βιβλιοθήκη,

9. Κάρκαλης, Ι. (2005) Αντιδιαφθορά και Ελεγκτικό Συνέδριο, Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα

10. Κάτσικας, Σ. (2007). Κίνδυνοι από την ηλεκτρονική διακυβέρνηση και η αντιμετώπισή τους (εισήγηση). Δημόσια Διοίκηση και Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση. Επιπτώσεις – Προοπτικές, Ερέτρια 31/05 – 01/06/2007,

11. Λάζος, Γ. (2005). Διαφθορά και Αντιδιαφθορά. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

12. Μιχαλόπουλος, Ν. (2010). Στρατηγική Λισαβόνας και δημόσια διοίκηση. Συγκριτική ανάλυση των εθνικών προγραμμάτων διοικητικής μεταρρύθμισης. Αθήνα: εκδ. Παπαζήση.

13. Μπουζούκου, Ν. (2009) Ανάπτυξη Εργαλείου Προσομοίωσης & Υπολογισμού Επιπτώσεων για Εφαρμογές Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης. Α.Π.Θ, Θεσσαλονίκη

14. ΟΟΣΑ,2018: Γεφυρώνοντας το ψηφιακό φυλετικό χάσμα

15. Ράικος Δ., (2005), «Η Δημόσια Διοίκηση απέναντι στις σύγχρονες προκλήσεις του οργανωμένου εγκλήματος και της διαφθοράς», Διοικητική Δίκη, Ιαν-Φεβρ 2005,

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS

16. Ρακιντζής Λ., Διακυβέρνηση και διαφθορά

17. Σπυράκης, Γ. & Σπυράκη, Χ. (2008) Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση (e-Government): Εφαρμογές, Οφέλη και Κίνδυνοι. Πηγή: https://www.researchgate .net/publication /283215558 _Elektronike_ Diakybernese_EGovernment_Epharmoges_Ophele_kai_Kindyno

18. Τάσιος Θ., (2008) σε ΔΙΕΘΝΗΣ-ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ ΕΛΛΑΣ «Κράτος και διαφθορά, πώς θα κόψουμε τον ομφάλιο λώρο;», σελ. 38, Αθήνα, Εκδόσεις Ιανός

19. Τσέκος, Θ. (2015). «Διαρθρωτικές Αλλαγές και διοικητική μεταρρύθμιση».

20. Ι. Τσουκαλάς, e-Governance Η ηλεκτρονική διακυβέρνηση: εφαρμογές, αρχές, προοπτικές. Στο Α. Σιδερίδης (επιμ.), *Ηλεκτρονική Δημοκρατία Κοινωνία της Πληροφορίας & Δικαιώματα του Πολίτη*, 1ο Συνέδριο, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2004,

II) Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

1. Ackerman R., (1999) Corruption and government: Causes, consequences, and reform, Cambridge University Press, Cambridge

2. Adam, I.O. (2020). "Examining E-Government development effects on corruption in Africa: The mediating effects of ICT development and institutional quality", Technology in Society, 61, 101245

3. AHMAD, N.; BROOKINS, O. T. (2007). The Impact of Corruption on Efficiency in Developing Economies. International Journal of Economic Perspectives, 1(2), 64–73.

4. Aidt, T.S.(2009), "Corruption, Institutions and Economic Development", Oxford Review of Economic Policy, Volume 25, Number 2, PP 271-291

5. Al-Sebie, M., & Irani, Z. (2005). Technical and organisational challenges facing transactional e-government systems: an empirical study. Electronic Government, 281 Jurnal Perspektif Pembiayaan dan Pembangunan Daerah Vol. 7 No. 3, November - December 2019 ISSN: 2338-4603 (print); 2355-8520 (online) an International Journal, 2(3), 247–276.

6. Albrecht, W. S., Albrecht, C., & Albrecht, C. C. (2008). Current trends in fraud and its detection. Information Security Journal: A Global Perspective, 17(1), 2–12.

7. American Review of Public Administration, 36 (2006), pp. 288-300

8. Amundsen I. (1999) "Political Corruption: An introduction to the Issues", Working Paper, Chr.Michelsen Institute, Bergen (99)7

9. Andersen, B.T. (2009). "E-Government as an anti-corruption strategy", Department of Economics, University of Copenhagen, Studiestraede 6, DK-1455 Copenhagen K, Denmark.

10. Anderson T.B (2009) -E-government as an anti-corruption strategy-Information Economics and Policy, 21, pp. 201-210

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS

11. Anechiarico F, J. Jocob- Vision of corruption control and the evolution of American public administration Public Administration Review, 54 (5) (1994), pp. 463-473

12. Armantier, O.and Boly A. (2011). A controlled field Experiment on Corruption. European Economic Review, 55, 1072–1082

13. Ashforth, B. E., & Anand, V. (2003). The normalization of corruption in organisations. Research in Organizational Behavior, 25, 1–52. https://doi.org/10.1016/S0191-3085(03)25001-2

14. Basyal, D. K., Poudyal, N., & Seo, J.-W. (2018). Does E-government reduce corruption? Evidence from a heterogeneous panel data model. Transforming Government: People, Process and Policy, 12(2), 134–154.

15. Bhatnagar, S. (2003). Transparency and corruption: Does e-government help. Retrieved July 1, 2010,fromhttp://unpan1.un.org/intradoc/%0Agroups/public/documents/ unpan/unpan035963.pdf

16. Bhatnagar S (2003) E-government and access to information Global Corruption Report 2003, Transparency International, Washington DC (2003)

17. Bhatnagar S, (2004), E-Government From Vision to Implementation. A practical guide with case studies. New Delhi/Thousand Oaks London SAGE Publications

18. Bhattacherjee, A., & Shrivastava, U. (2018). The effects of ICT use and ICT Laws on corruption: a general deterrence theory perspective. Government Information Quarterly, 35(4), 703–712

19. Bertot, John C, Jaeger, P. T., & Grimes, J. M. (2010). Using ICTs to create a culture of Transparency: E-government and social media as openness and anti-corruption tools for societies. Government Information Quarterly, 27(3), 264–271

20. J.C. Bertot, P.T. Jaeger The e-government paradox: Better customer service doesn't necessarily cost less Government Information Quarterly, 25 (2008), pp. 149-154

21. Broadbent, M Weili, P.and St.Clair, D.1999. The Implication of Information Technology Infrastructure for Business Process Redesigh. MIS Quarterly.1999, Vol.23, 2, pp.55-61

22. Charoensukmongkol, P., & Moqbel, M. (2014). Does investment in ICT curb or create more corruption? A cross-country analysis. Public Organization Review, 14(1), 51–63

23. Cho, Y. H., & Choi, B.-D. (2004). E-government to combat corruption: The case of Seoul metropolitan government. International Journal of Public Administration, 27(10), 719–735

24. Choi, J.-W. (2014). E-government and corruption: A cross-country survey. World Political Science, 10(2), 217–236.

25. Council of Europe (1995) "Programme of Action Against Corruption" *Multidisciplinary Group of Corruption*

26. Computer Law & Security Review, 25 (2009), pp. 3-27

UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

27. Commission of the European Community (1997)," A Union Policy Against Corruption", COM (97), 192 final, Brussels

28. Cox, M. and Koutromanos, G. (2004). Using the Theories of Reasoned Action and Planned Behavior to explain primary teachers' intentions to use ICT and their actual use in practice. In Richard, Bennet (ed) Proceedings of the Information Technology in Teacher Education Annual Conference, p. 20, University College Chester, 5-7 Jul

29. Dhami, Mandeep. K. 2007. "White-collar Prisoners' Perceptions of Audience Reaction." Deviant Behavior 28 (1):57-77.

30. Davenport, Thomas.1993. Process Innovation: Reengineering Work Through Information Technology. Harvard Business School Press.1993

31. Davis, F. D., Bagozzi, R. P. & Warshaw, P. R., (1989), "User acceptance of computer technology: A comparison of two theoretical models. Management Science", vol. 35(8), pp. 982-1003

32. Dewhurst, F., Martinez-Lorente, A., Dale, B. (1999) TQM in public organisations: an examination of the issues. Managing Service Quality: An international Journal, 9(4).p.265-274

33. R. Deibert, J. Palfrey, R. Rohozinski, J. Zittrain (Eds.), Access denied: The practice and policy of global Internet filtering, Massachusetts Institute of Technology Press, Cambridge, MA (2008), pp. 29-56

34. Dukić D, Dukić G, Bertović N, (2016). Public administration employees' readiness and acceptance of e-government: Findings from a Croatian survey. Information Development, 33(5) doi.org/10.1177/0266666916671773

35. Ebbers W.E, W.J. Pieterson, H.N. Noordman Electronic government: Rethinking channel management strategies Government Information Quarterly, 25 (2008), pp. 181-201

36. Elbahnasawy, N. G. (2014). E-government, internet adoption, and corruption: an empirical investigation. World Development, 57, 114–126

37. Fisman, R., & Svensson, J. (2007). Are corruption and taxation really harmful to growth? Firm level evidence. Journal of Development Economics, 83(1), 63–75.

38. Fukiyama F., Social capital, civil society, and development Third World Quarterly, 22 (1) (2001), pp. 7-20

39. Gant, J., P. and Gant, D., B. (2002) Web portal Functionality and State government E-Service. Proceedings of the 35th Hawaii International Conference on System Science 2002.

40. Goodnow F.J.Politics and administration J.M. Sharfritz, A.C. Hyde (Eds.), Classics of public administration (3rd ed.), Brooks/Cole, Belmont, CA (1992), pp. 25-28

41. Gupta S, Davoodi H, R Terme (1998) "Does Corruption affect income inequality and poverty?" IMF Working Paper, May

42. Halkin,L.E(2004)"Electronic Government: Government capability and terrorist resource" Government Information Quarterly, 21, 406-419

UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

43. N. Hamilton-Hart Anti-corruption strategies in Indonesia Bulletin of Indonesian Economic Studies, 37 (1) (2001), pp. 65-82

44. Harrison, L. E. (2000). Culture matters. The National Interest, 60, 55–65.

45. Heidelheimer, A.J (2009), Political Corruption: Concepts and Contexts, Transaction Publishers, New Brunswick, New Jersey, pp141-154

46. Heeks, R (2001) Understanding e-governance for development. I-Government Working Papers. Institute for Development Policy and Management

47. Heeks, R. (2003). Most e-government-for-development projects fail: how can risks be reduced? (Vol. 14). Manchester: Institute for Development Policy and Management.

48. Heeks, R. (2005). E-government as a carrier of context. Journal of Public Policy, 25, 51–74

49. Husted, B. W. (1999). Wealth, culture, and corruption. Journal of International Business Studies, 30, 339–360.

50. Husted, B. W. (2002). Culture and international anti-corruption agreements in Latin America. Journal of Business Ethics, 37, 413–422

51. International Monetary Fund (1997), "Good Governance: The IMFs Role", Washington DC

52. Jaeger, P. T., & Matteson, M. (2009). E-government and technology acceptance: The implementation of Section 508 guidelines for e-government websites.Electronic Journal of E-Government, 7(1), 87–98 (Available: http://www.ejeg.com/volume7/vol7-iss1/v7-i1-art8.htm)

53. Johnston M. (1996) "The search for Definitions: The Vitality of Politics and the Issue of Corruption" International Social Science Journal, 149, pp 321-335

54. Kim S., K. Cho (2005) Achieving administrative transparency through information systems: A case study in the Seoul Metropolitan Government Electronic Government: 4th International Conference, EGOV 2005

55. Kim, S., Kim, H. J., & Lee, H. (2009). An institutional analysis of an e-government system for anti-corruption: The case of OPEN. Government Information Quarterly, 26(1), 42–50.

56. Kim, C. (2014). Anti-corruption initiatives and e-government: a cross-national study. Public Organization Review, 14(3), 385–396.

57. Kingshott, R.P.J., & Dincer, O.C. (2008) Determinants of public service employee corruption:A conceptual model from the psychological contract perspective, Journal of Industrial Relations, 50(1)

58. Klenowski, Paul M. 2012. "'Learning the Good with the Bad': Are Occupational White-collar Offenders Taught how to Neutralize their Crimes?" Criminal Justice Review 37 (4):461-477

59. Klitgaard R., (1998) Controlling corruption, University of California Press, Berkeley

UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

60. Kierkegaard S., Open access to public documents—More secrecy, less transparency!

61. Krishnan, S., Teo, T. S. H., Lim, V. K. G. (2013). "Examining the relationships among e-government maturity, corruption, economic prosperity and environmental degradation: A cross-country analysis", Information & Management, 50, pp. 638–649.

62. Laudon, Kenneth and Laudon, Jane.2007. Essentials of Management Information Systems, Prentice Hall, 2007

63. Lee et al.,(2018) K. Lee, S. Choi, J. Kim, M. Jung A study on the factors affecting decrease in the government corruption and mediating effects of the development of ICT and e-government—A cross-country analysis J. Open Innov. Technol. Mark. Complex., 4 (3) (2018), 10.3390/joitmc4030041 Article 41

64. Mahaman, B., D., Ntaliani, M., S. and Costopoulou, C., I. et al. (2005) E-Government for Rural Development: Current Trends and Opportunities for Agriculture. Proceedings of the 005 EFITA/WCCA Joint Congress on "IT in Agriculture", Vila Real, Portugal, July 2005

65. Mahmood, R. (2004). Can information and communication technology help reduce corruption? How so and why not: Two case studies from South Asia. Perspectives on Global Development and Technology, 3(3), 347–373

66. Mauro P. (1995) "Corruption and Growth", Quarterly Journal of Economics, vol.110

67. Mauro P (1997). Why worry about corruption? Washington, DC: International Monetary Fund, p. 5

68. Mistry, J. J. and Jalal, A. (2012). An Empirical Analysis of the Relationship Between E-government and Corruption. The International Journal of Digital Accounting Research, 12, 145 – 176

69. Martinez-Lorente,A., Sanchez Rodriquez,C., Dewhurst, F. (2004) The effect of information technologies on TQM: An initial analysis. Int.J. Prod.Econ. 89 (1) p.77-93.

70. Mayhew, B. W., & Murphy, P. R. (2014). The impact of authority on reporting behavior. Rationalization and Affect. Contemporary Accounting Research, 31(2), 420–443. https://doi.org/10.1111/1911-3846.12037

71. Moon, M. J. (2002) «The evolution of e-government among municipalities: rhetoric or reality? ». Public administration Review, 64(4),424-433.

72. Nam, T. (2018). Examining the anti-corruption effect of e-government and the moderating effect of national culture: A cross-country study. Government Information Quarterly, 35(2), 273–282

73. Neupane, A., Soar, J., Vaidya, K., Yong, J. (2014). "Willingness to adopt e□procurement to reduce corruption: Results of the PLS Path modeling", Transforming Government: People, Process and Policy, 8(4), pp. 500- 520

74. North, D. C. (1990). Institutions, institutional change, and economic performance. Cambridge: Cambridge University Press.

75. Nye J., (1967), «Corruption and Political Development: A Cost-Benefit Analysis», American Political Science Review, Vol 61, No2, June 1967, pp 417-427

76. OECD, 2003, The Case for E-Government: Excerpts from the OECD Report "The E-Government Imperative", http://www.oecd.org/gov/budgeting/43496369.pdf, Οκτώβριος 2016.

UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

77. Pathak, R. D., Naz, R., Rahman, M. H., Smith, R. F. I., & Agarwai, K. N. (2009). E-governance to cut corruption in public service delivery: A case study of Fiji. International Journal of Public Administration, 32, 415–437

78. Philp, M. "Defining Political Corruption", Political Studies, Vol.XLV,1997

79. Rustiarini, N. W., Sutrisno, T., Nurkholis, N., & Andayani, W. (2019). Why people commit public procurement fraud? The fraud diamond view. Journal of Public Procurement, 19(4), 345–362.

80. Saxena, S. (2017), ""Usage by stakeholders" as the objective of "transparency-by-design" in open government data: Case study of Sri Lanka's open data initiative", Information and Learning Sciences, Vol. 118 No. 7/8, pp. 420-432. https://doi.org/10.1108/ILS-05-2017-0034

81. Sheryazdanova, G., & Butterfield, J. (2017). E-government as an anti-corruption strategy in Kazakhstan. Journal of Information Technology & Politics, 14(1), 83– 94.

82. Serres, M. (2007). The Parasite. Minneapolis, MN: Minneapolis University Press

83. D.C. Shim, T.H. Eom(2008) E-government and anti-corruption: Empirical analysis of international data International Journal of Public Administration, 31 (2008), pp. 298-316

84. D.C. Shim, T.H. Eom (2009) Anticorruption effects of information and communication technology (ICT) and social capital International Review of Administrative Sciences, 75 (2009), pp. 99-116

85. Shah, A., Shacter, M.,2004. Compatting Corruption: Look Before You Leap. Finance &Development.Dec2004

86. SRIVASTAVA, S. C.; TEO, T. S. H.; DEVARAJ, S. (2016). You can't bribe a computer: dealing with the societal challenge of corruption through ICT. MIS Quarterly, 40(2), 511–526.

87. Stadler, William A. Michael L. Benson and Francis T. Cullen. 2013. "Revisiting the Special Sensitivity Hypothesis: The Prison Experience of White-collar Inmates." Justice Quarterly 30 (6):1090-1114

88. Svenson J. (2005) "Eight questions about Corruption", Journal of Economic Perspectives 19(3) pp.19-42

89. A.K. Singh, R. Sahu Integrating Internet, telephones, and call centers for delivering better quality e-governance to all citizens Government Information Quarterly, 25 (2008), pp. 477-490

90. Streib G., I. Navarro Citizen demand for interactive e-government: The case of Georgia consumer services

91. Tanzi V., (1998), «Corruption Around the World: Causes, Consequences, Scope, and Cures»,1998, IMF Working Paper, International Monetary Fund, Fiscal Affairs Department, WP/98/63, διαθέσιμο σε: https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/wp9863.pdf,

92. Torres L., Pina. and Royo S.(2005) E-government and the transformation of public administration in EU countriew: Beyond NPM or jvst a second wave of reforms? Spanish National R&D Plan through research project SEJ2004-0791-ECON

93. United Nations Development Programme (2004) "Source Book on Accountability, Transparency and Integrity"

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS

94. United Nations Development Programme, 2004, 'Public Administration Reform', Practice Note, UNDP, New York

95. United Nations Development Programme, 2008a, 'A Users guide to measuring corruption"

96. United Nations Development Programme, 2008b, "Corruption and Development: Anti- corruption"

97. United Nations (2004) "United Nations Convention Against Corruption", UN, New York

98. UN, "Gender equality and Empowering Women through ICT", Women2000 and beyond (September 2005)

99. D. West D., (2006) "Global e-government 2006 Available: http://insidepolitics.org/egovt06int.pdf

100. Williams et al (2000). «Explaining corruption. In: Williams RJ, Theobald R, Moran J, Flanary R, Doig A (eds). The Politics of Corruption. Cheletnham /Northampton, MA: Edward Elgar, Vol. 1.

101. Wolfe and Hermanson, (2004), «The Fraud Diamond: Considering the Four Elements of Fraud»

102. W. Wilson Study of public administration J.M. Sharfritz, A.C. Hyde (Eds.), Classics of public administration (3rd ed.), Brooks/Cole, Belmont, CA (1992), pp. 11-24

103. World Bank (1997b), "Helping Countries Combat Corruption: The Role of the World Bank", Washington DC. World Bank

104. Wouter van Ballegooij, Thomas Zandstra, *Organised Crime and Corruption: Cost of Non-Europe Report*, PE 558.779, European Added Value Unit, March 2016

105. Zagaris, B., & Ohri, S. L. (1999). The emergence of an international enforcement regime on transnational corruption in the Americas. Law & Policy in International Business, 30, 53–93

106. J. Zittrain, J. Palfrey Internet filtering: The politics and mechanisms of control

UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

III) Διαδικτυακές Πηγές

1. Ευρωπαίος Διαμεσολαβητής, (2012α) Ετήσια Έκθεση 2012 [pdf]. Διαθέσιμο σε: http://www.ombudsman.europa.eu/el/activities/annualreports.faces

2. https://5429.syzefxis.gov.gr/images/manuals/esskd/2018-2021/esskd_2018-2021.pdf
3. https://5429.syzefxis.gov.gr/ images/essays /Ekthesi Apologismou etous 2020_online.pdf
4. https://5429.syzefxis.gov.gr/images/manuals/esskd/ekthesi_ulopopoihshs_esskd_a_eskaminou_2021.pdf
5. (https://www.insider.gr/eidiseis/146052/neos-nomos-stin-toyrkia-fimonei-ta-koinonika-diktya)
6. https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/n-4619-2019/arthro-386a-poinikos-kodika-nomos-4619-2019-apati-me

7. https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decadedigital-targets-2030_el

8. https://www.digitaleurope.org/key-indicators-for-a-stronger-digital-europe
9. Πρώην Υπουργείο Διοικ.Ανασυγκρότησης. http://www.opengov.gr/minreform/?p=1632

10. https://cyberalert.gr
11. https://aead.gr/images/manuals/EAD_fylladio_covid19.pdf

12. https://www.grant-thornton.gr/services/next-gen-gt-greece-2-0

13. https://opengov.ellak.gr/2019/01/03/evropaiko-schedio-drasis-gia-tin-ilektroniki-diakivernisi-2016-2020/

14. https://covid19.gov.gr/
15. https://grnet.gr/services/epresence/

16. https://www.statistics.gr/_documents/20181/1515741/ Greece In Figures_2021 Q2 GR . pd f / bd84f24d -63fc-870f-8f12-bda942a59069

17. https://digital-agenda-data.eu/charts/see-the-evolution-of-an-indicator and comparecountries #chart= {%22indicatorgroup%22:%22egovernment%22,%22indicator%22:%22i_i gov12rt%22,%22breakdown%22:%22ind_total%22,%22unitmeasure%22:%22pc_ind_igov12nrt%22, %22refarea%22:[%22EU%22,%22EL%22]}
18. https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EL/TXT/?uri=LEGISSUM:l24226b

19. Υπουργείο Εσωτερικών: http://www.opengov.gr/minreform/wp-content/ uploads/ down-loads/2014/02/ stratigiki-ilektron.-diakyv.pdf

20. Έρευνα Ηνωμένων Εθνών: https://www.redgealc.org/site/assets/files/12071/2020_un_e-government_survey full_report.pdf

21. Δελτίο κατάταξης(Ourdata) ΟΟΣΑ 2019: https://www.oecd.org/gov/digital-government/ourdata-index-greece.pdf

22. https://www.oecd.org/digital/bridging-the-digital-gender-divide.pdf

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS

23. United nations (2020) (https: //publicadministration .un.org/egovkb/Portals/egovkb /Documents/un/2020-Survey/2020%20UN%20E-Government%20Survey%20(Full%20Report).pdf

24. ΕΘΝΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΝΑΚΑΜΨΗΣ ΚΑΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ https:// www.minfin.gr/documents/20182/9976964/Greece+RRP+GR.pdf/6d9f7032-1bb7-4f69-b092-fa7136b8a1a6

25. https://ec.europa.eu/cefdigital/wiki/display/ CEFDIGITAL/2021/05/11/ Swe-den%2C+France+and+Malta+pre-notifiy+eID+schemes
26. Συμβούλιο της Ευρώπης, Σύσταση σχετικά με την προστασία των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting /cdcj/Whistleblowers /protecting _whistleblowers_en.asp

27. Δείκτες Δημόσιων Προμηθειών http://ec.europa.eu/internal_market/scoreboard/performance_per_policy_area/public_procurement/index_en.htm#maincontentSec3

28. Πρόγραμμα ανταλλαγής εμπειριών στον τομέα της καταπολέμησης της διαφθοράς (Anti-Corruption Experience Sharing Programme) http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/organised-crime-and-human-trafficking/corruption/experience-sharing-programme/index_en.htm

29. https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264101197-en.pdf ?expires=1628506318&id=id&accname=oid042523&checksum=25FD7A8389BF8F3C079B18E4AEF24108
30. https://www.politico.eu/article/greece-reverse-brain-drain-skills-young-people-financial-crisis/

31. https://ec.europa.eu/anti-fraud/home_el
32. https://rm.coe.int/-ad-hoc-34-greco-86-26-29-2020-/1680a081f6
33. OECD Economic Surveys: Greece 2020 p.58

34.)https://unric.org/el/%cf%83%cf%84%ce%bf%cf%87%ce%bf%cf%83-16-%ce%b5% ce%b9%cf%81%ce%b7%ce%bd%ce%b7-%ce%b4%ce% b9%ce%ba%ce%b1%ce% b9%ce%bf%cf%83%cf%85%ce%bd%ce%b7-%ce%ba%ce%b1%ce%b9-%ce%b9%cf%83%cf%87%cf%85%cf%81%ce%bf/

35. Διεθνής Διαφάνεια(Transparency International, A Global Strategy Against Corruption 2021- 2030 . https://images.transparencycdn.org/images/Strategy2030_Brochure-final_15022021.pdf

36. UNDP,2004. “Anti-Corruption Practice Note”,. New York :UNDP, available at http://www.u4.no/pdf/pdf/file=/document/literature/UNDP-2004-anti-corruption-practice.pdf

37. Special Reports < Βιβλιοθήκη & Τεκμηρίωση | SEV : "Σφυγμός του Επιχειρείν 2020":

38. Worldwide Governance Indicators (WGI))http://www1.worldbank.org /publicsector/ anticorrupt /corruptn/corrptn.pdf
39. https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/nzl
40. https://images.transparencycdn.org/images/TI_GCB_EU_2021_web_2021-06-14-151758.pdf

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. Ερωτηματολόγιο

Αρχικώς διαβεβαιώνουμε την εμπιστευτικότητα της εν λόγω συνέντευξης .
ΘΕΜΑ: Πως η ψηφιοποίηση των διαδικασιών επηρέασε το ποσοστό της εμφάνισης παράτυπων συμπεριφορών ή περιστατικών διαφθοράς στο Δημόσιο? Θα εξετάσουμε αν υπάρχει επίπτωση στο επίπεδο της διαφθοράς και αν βοήθησε στην μείωσή της.
==========

1. Σε ποια υπηρεσία εργάζεστε? Πόσα χρόνια δουλεύετε συνολικά και πόσα χρόνια ειδικά στον σημερινό Οργανισμό;

2. Τι θέση κατέχετε στον Οργανισμό? Περιγράψτε με συντομία τα καθήκοντά σας.

3. Κατά διαστήματα σε ποια τμήματα έχετε υπηρετήσει εκτός από την τωρινή διεύθυνση;

4. Έρχεστε συχνά σε συναλλαγή με εξωτερικούς παράγοντες (κοινό, συνεργάτες κλπ); Με ποιους τρόπους γίνεται η επικοινωνία (ηλεκτρονικά ή μέσω εντύπων);

5. Ποια είναι η σχέση σας με την διαχείριση ηλεκτρονικών συστημάτων(χειρισμός Η/Υ, χρήση social media, χρήση προγραμμάτων της Υπηρεσίας)(Επίπεδο χρήστη)

6. Στην υπηρεσία σας, μπορείτε να εκτελέσετε την εργασία σας, χωρίς να χρειαστεί να ανοίξετε τον υπολογιστή?

7. Έχει εφαρμόσει ο οργανισμός / το τμήμα σας, μια στρατηγική ψηφιοποίησης και για ποιες διαδικασίες; (πληρωμές, διακίνηση εγγράφων, αποτύπωση σε excel, word). Πόσο έχει προχωρήσει αυτή; (ψηφιοποίηση των διαδικασιών)

8. Σε τι ποσοστό χρησιμοποιεί η υπηρεσία σας τα ψηφιακά μέσα για την διακίνηση εγγράφων και την συνολική διακίνηση αλληλογραφίας(εσωτερική και εξωτερική)?

9. Νοιώθετε άνετα με αυτή την διαδικασία ή προτιμάτε τον παραδοσιακό τρόπο διακίνησης? Εξηγήστε γιατί.

10. Νομίζετε ότι βοήθησε η ψηφιοποίηση των διαδικασιών στην εργασιακή καθημερινότητά σας? Εσάς σας επηρέασε θετικά ή αρνητικά; Αναλύστε σύντομα

11. Υπάρχουν στιγμές που δυσανασχετείτε στην εργασία σας με την <u>υποχρεωτική χρήση ψηφιοποιημένων διαδικασιών</u>? Τι προβλήματα συναντάτε?

12. Τι άποψη έχουν οι συνάδελφοι σας για την νέα ψηφιακή πραγματικότητα? Αντιδρούν Θετικά ή Αρνητικά και γιατί νομίζετε ότι γίνεται αυτό σε κάθε περίπτωση?

13. Αν κάποιοι αντιδρούν αρνητικά, για ποιους λόγους πιστεύετε ότι γίνεται?(δυσκολία, έλεγχος, προθεσμίες, αντίδραση στην αλλαγή)

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

14. Έχετε εντοπίσει διαδικασίες που ενώ είναι υποχρεωτική η ψηφιακή τους χρήση, η Υπηρεσία σας δεν τις τηρεί?

15. Ποιος αποφάσισε να μην τηρούνται: οι προϊστάμενοι ή οι υφιστάμενοι? Γιατί? Θέλετε να μας δώσετε ένα παράδειγμα μιας τέτοιας διαδικασίας πολύ σύντομα.

16. Έχετε παρατηρήσει αν κάποιοι συνάδελφοί σας αντιστέκονται σκόπιμα στη βελτίωση / πρόοδο μιας διαδικασίας ? Πιστεύετε ότι, αν αυτή ήταν υποχρεωτικά ψηφιοποιημένη θα υπήρχε αντίσταση ?

17. Έχετε ποτέ έρθει αντιμέτωπος/η με κάποια παράτυπη συμπεριφορά συναδέλφου πχ να έχει αποκρύψει έγγραφο, να χρησιμοποιεί τους συναλλασσόμενους για να αποκτήσει γνωριμίες, να δείχνει υπερβολική διάθεση εξυπηρέτησης σε ανθρώπους με κύρος και υποτιμητική σε άλλους, να αποδέχονται δώρο ή χρήματα με αντάλλαγμα μια ευνοϊκή απόφαση / υπηρεσία?

18. Τι κάνατε? Του/της μιλήσατε? Αν ναι πως αντέδρασε? Αν όχι γιατί δεν το κάνατε?

19. Σκεφτήκατε ποτέ να καταγγείλετε συνάδελφό σας που έκανε κάτι παράτυπο/παράνομο? Αν όχι γιατί? Τι σας έκανε να μην προχωρήσετε? Πως αισθανθήκατε;

20. Αν η υπηρεσία σας είχε ψηφιοποιήσει όλες τις διαδικασίες, νομίζετε ότι θα υπήρχαν αυτές οι συμπεριφορές? Δηλαδή θα υπήρχε τρόπος να λειτουργήσει κάποιος παραβατικά ή θα επηρεαζόταν από την χρήση ψηφιακών μέσων? Μπορείτε να μας δώσετε κάποιο παράδειγμα;

21. Έχετε στοχοποιηθεί ποτέ για υπερβάλλοντα ζήλο τήρησης νομότυπης διαδικασίας; Σας παρακάμψανε ποτέ για τέτοιο λόγο ή δώσανε τον χειρισμό της υπόθεσης που αναλάβατε σε άλλον συνάδελφο? Πώς αντιδράσατε;

22. Έχετε ποτέ συγκρουστεί με συνάδελφό σας να μην αναφέρετε την διεκπεραίωση μιας υπόθεσης που για σας δεν έγινε με νόμιμες διαδικασίες? Αν ναι, πως αντιδράσατε; Προσπάθησε να σας πείσει για το αντίθετο; Τι λόγους χρησιμοποίησε;

23. Εσείς χρησιμοποιήσατε ποτέ τις γνωριμίες σας για να παρακάμψετε διαδικασίες(πχ για να σβήσετε μια κλήση, για να πληρώσετε λιγότερο ποσό στην εφορία, να δώσετε φακελάκι σε γιατρό, να χρησιμοποιήσετε γνωστούς για να έχει μέλος της οικογένειά σας καλύτερη μεταχείριση? Νοιώθετε άνετα με αυτό; Εξηγήστε

24. Σκεφτήκατε ποτέ για το λόγο αυτό, να λειτουργήσετε εκτός διαδικασίας; Ζητήσατε την συνεργασία συναδέλφου ή αποφασίσατε να το χειριστείτε μόνος/η για να μην γίνει αντιληπτό;

25. Λαμβάνοντας υπόψη τη συζήτηση που είχαμε σχετικά με τη σχέση μεταξύ της ψηφιοποίησης και της διαφθοράς, υπάρχει μια ερώτηση που θα περιμένατε να σας ρωτήσω, αλλά δεν το έκανα; Και αν ναι, ποια είναι αυτή; Τι απάντηση θα δίνατε σε αυτή;

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

2. ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ

ΑΡ.ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ	ΦΟΡΕΑΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ
1	ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ
2	ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
3	ΟΤΑ
4	ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
5	ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ
6	ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
7	ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ
8	ΟΤΑ
9	ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ-ΕΦΚΑ
10	ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ
11	ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
12	ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ
13	ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
14	ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
15	ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΥΓΕΙΑΣ
16	ΝΠΔΔ
17	ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
18	ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ
19	ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΥΠΟΔΟΜΩΝ
20	ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
21	ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
22	ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
23	ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ
24	ΝΠΔΔ
25	ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS & BUSINESS ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ